

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Robin Svoboda

Československo-egyptské vztahy v letech 1952 – 1958

Relationship between Czechoslovakia and Egypt in the Years 1952-1958

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce PhDr. Jaromíru Soukupovi Ph.D. za cenné připomínky, odborné rady a trpělivost při konzultacích této diplomové práce. Rovněž děkuji i zaměstnancům navštívených archivů za ochotu při vyhledávání dokumentů. V neposlední řadě bych rád vyjádřil svou vděčnost rodině a přátelům za jejich podporu.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem *Československo-egyptské vztahy v letech 1952– 1958* vypracoval samostatně pod vedením PhDr. Jaromíra Soukupa, Ph.D., že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Podpis

ANOTACE

Předkládaná práce se zabývá vztahy mezi Československem a Egyptem v letech 1952 - 1958. Dané časové období bylo zvoleno s ohledem na množství významných událostí té doby jako například egyptská revoluce v roce 1952, Suezská krize či sjednocení Egypta se Sýrií. Práce je rozdělena do tří částí. První a zároveň hlavní z nich pojednává o politických vztazích obou zemí. Následující kapitola se zaměřuje na oblast kultury a poslední kapitola je věnována hospodářským stykům. Cílem práce bylo analyzovat tyto vztahy a jejich vývoj. Jako hlavní zdroj informací posloužila rozsáhlá pramenná základna uložená především v Archivu Ministerstva zahraničních věcí.

Klíčová slova: Československo, Egypt, padesátá léta, diplomatické vztahy.

ANNOTATION

The thesis deals with the relationship between Czechoslovakia and Egypt during the years 1952 - 1958. This period was chosen because many important historical events took place that time. Egypt went through the revolution of 1952 as well as the Suez Crisis and joined political union with Syria. The thesis is divided into three parts, where the first and main section is dedicated to the political relationship between both states. The following chapter is focused on cultural issues and the last one is devoted to the economic relationship. The aim of the thesis is to analyze these relations and their development. As far as the sources of information are concerned, it was necessary to study extensive archive materials, which are mainly preserved in the Archive of Ministry of Foreign Affairs.

Key words: Czechoslovakia, Egypt, The 1950s, Diplomatic Relations.

Obsah

Seznam zkratek	7
1 ÚVOD	8
2 Politické vztahy	12
2.1 Nástin politického vývoje v Egyptě po druhé světové válce	12
2.2 Historie vzájemných vztahů	14
2.3 Rok 1952	17
2.3.1 Zničený majetek a zamítnutí povolení čs. výstavy	19
2.3.2 Telefonní styk	20
2.3.3 Případ zadržených balíků	21
2.3.4 Červencový převrat	21
2.4 Rok 1953	23
2.4.1 Příjezd egyptského vyslance	24
2.4.2 Výstava československého průmyslu	26
2.4.3 Egyptská „mise dobré vůle“	26
2.5 Rok 1954	29
2.5.1 Československý vyslanec	30
2.6 Rok 1955	32
2.6.1 Obchodní dohody	35
2.6.2 Zbrojní dodávky	37
2.7 Rok 1956	41
2.7.1 Povýšení diplomatického zastoupení	46
2.7.2 ČSR a Suezská otázka	47
2.7.3 Postoj ČSR k druhé arabsko-izraelské válce	50
2.7.4 Evakuace československých občanů	53
2.7.5 Účast československé armádní jednotky?	54
2.8 Rok 1957	55

2.8.1	Dohoda o vědecké a technické spolupráci.....	58
2.8.2	Dohoda o kulturní spolupráci	60
2.9	Rok 1958.....	62
2.9.1	Zřízení letecké linky ČSA Praha – Káhira	66
2.9.2	Maršál Ámir v Československu	68
3	Kulturní vztahy	70
3.1	Hudba.....	72
3.2	Sport	73
3.3	Vysílání Československého rozhlasu pro Blízký východ	77
3.4	Československý egyptologický ústav	79
4	Hospodářské vztahy	80
4.1	Hospodářská situace v Egyptě po roce 1945.....	80
4.2	Hospodářské styky	81
6	PRAMENY A LITERATURA	89
6.1	Nevydané prameny.....	89
6.2	Vydané prameny	89
6.3	Periodika	90
6.4	Literatura.....	90
6.5	Elektronické zdroje.....	92
7	SEZNAM PŘÍLOH.....	93
8	PŘÍLOHY	94

Seznam zkratek

Čs. – československý

ČSA – Československé aerolinie

ČSR – Československá republika

ČSTV – Československý svaz tělesné výchovy a sportu

LDS – Lidově-demokratické státy

MŠK – Ministerstvo školství a kultury

MZO – Ministerstvo zahraničního obchodu

MZV – Ministerstvo zahraničních věcí

PZO – Podnik zahraničního obchodu

SAR – Sjednocená arabská republika

SLUK – Slovenský lidový umělecký soubor

SVTVS – Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport

ÚHČSA - Ústřední hudba československé armády

ZST – Země socialistického tábora

Zú – Zastupitelský úřad

1 ÚVOD

Jako téma předkládané práce jsem si zvolil problematiku československo-egyptských vztahů v padesátých letech. Důvodem je, že ačkoliv ve světové i české literatuře vznikla celá řada publikací o dějinách Egypta, problematika československo-egyptských vztahů po druhé světové válce zůstala v české, potažmo československé historiografii, poměrně málo reflektována. Zdá se však, že teprve v posledním desetiletí začíná přibývat autorů, kteří se tímto tématem alespoň okrajově zabývají, například Petr Zídek či Jan Wanner, k čemuž jistě přispělo odtajnění řady archivních dokumentů po roce 2000.

Přesto se dosud dostalo větší pozornosti převážně jen otázce československých zbrojních dodávek arabskému světu, která vzhledem ke svému významu zaujala také zahraniční autory, jako například izraelského historika Guye Larona.¹ Obeznačenému čtenáři se z této doby kromě zbrojní dohody z roku 1955 vybaví navíc rovněž uzavření dohody o kulturní spolupráci, jež ve svém důsledku vedla k založení Československého egyptologického ústavu Filozofické fakulty Karlovy univerzity v Praze.

Uzavření zmíněných dohod poněkud zastínilo ostatní události na poli vzájemných vztahů mezi Prahou a Káhirou, a proto se tato práce snaží alespoň částečně přispět k jejich komplexnějšímu poznání především z československého pohledu. Jako časové ohraničení práce jsem zvolil právě roky 1952 a 1958. Tento výběr nebyl náhodný. Tvoří jej letopočty, kdy v Egyptě došlo k událostem historického významu. První z nich představovala červencová revoluce provedená skupinou tzv. Svobodných důstojníků v roce 1952, která značně změnila vnitropolitické poměry a vedla k rezignaci krále Farúka I. O šest let později následovalo spojení Egypta se Sýrií ve Sjednocené arabské republice, což navenek posílilo egyptskou prestiž a zároveň přineslo vnitropolitické problémy.

Práce si klade za cíl na základě analýzy archivních materiálů a sekundární literatury přispět ke zmapování vývoje politických, hospodářských a kulturních vztahů Československa s Egyptem a pokusit se zodpovědět následující otázky: jaké události se odehrály v oblasti politických vztahů obou zemí a jak se měnila jejich intenzita? Jaké bylo složení vývozu a dovozu? Co Československo od kulturních styků očekávalo a kdo inicioval jejich rozvoj?

¹ Guy LARON, *Cutting the Gordian Knot: The Post-WWII Egyptian Quest for Arms and the 1955 Czechoslovak Arms Deal*, CWHIP Working Paper No. 55, Dostupné na WWW: [online]. [25. 6. 2014]. <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/WP55_WebFinal.pdf>.

Nicméně si nečiní a ani nemůže činit nárok vzhledem k rozsáhlosti dané problematiky na kompletní a vyčerpávající zpracování.

Práce je rozdělena do tří částí. Její jádro tvoří především kapitola s názvem Politické vztahy, která je členěna dle jednotlivých roků, což umožňuje lépe zachytit vývoj a intenzitu diplomatických styků. U každého z roků jsou stručně uvedeny významné události jako například příjezd nového vyslance, ministerská návštěva či podpis mezistátní dohody. Některé z nich jsou pak podrobněji rozebrány v samostatné podkapitole. Součástí této kapitoly je rovněž historický přehled vzájemných vztahů obou zemí a pro lepší porozumění také stručné nastínění politické situace v Egyptě po roce 1945.

K dokreslení představy o vztazích mezi Prahou a Káhirou slouží kapitola Kulturní vztahy a kapitola Hospodářské vztahy. Pro velkou rozmanitost kulturních styků jsem se omezil na představení kontaktů ve sportovní a hudební oblasti či zavedení arabského vysílání Československého rozhlasu, které mohly zaujmout širší okruh lidí. Nemohl jsem také opomenout ani klíčovou kulturní událost, jakou bylo založení Československého egyptologického ústavu v Praze. Kapitola Hospodářské vztahy poté nastiňuje vývoj zahraničního obchodu obou zemí a jeho strukturu a představuje egyptského hospodářství.

Z metodologického hlediska byl zvolen analytický přístup a jako podklad práce posloužily především primární prameny institucionální povahy československé provenience. Mezistátní vztahy produkují nepřehledné množství archivního materiálu, ať už se jedná o důsledek činnosti jednotlivých úřadů, organizací, firem či jednotlivců. Roztříštěn je do mnoha rozmanitých archivních fondů. Jelikož by bylo obtížné, ne-li nemožné, projít všechen tento materiál, soustředil jsem se především na dva, respektive tři archivy. Nejdůležitějším z nich byl Archiv Ministerstva zahraničních věcí a zvláště jeho fondy: Teritoriální odbory - obyčejné, Teritoriální odbory – tajné, Politické zprávy či Diplomatičeský protokol. Obsahují především diplomatické zprávy řádné či mimořádné, telegramy, popisy a hodnocení situace i záznamy o uskutečněných diplomatických jednáních. Pokud jde o řádné politické zprávy, poskytovaly dle mého mínění velmi cenný přehled o událostech za jednotlivá čtvrtletí či pololetí. Avšak za nedostatek těchto zpráv považuji jejich kolísavou kvalitu a fakt, že pro některá časová období buď nevznikly či se je nepodařilo dohledat.

V Národním archivu jsem čerpal převážně z tzv. Výstřížkového archivu (MZV-VA II), který sestává z novinových článků z československého i zahraničního tisku, které byly shromažďovány ve své době na Ministerstvu zahraničních věcí. A dále jsem využil fond

KSČ-Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddělení mezinárodní a fond KSČ-Ústřední výbor 1945 - 1989, Praha - politické byro 1954 - 1962.

Do archivních materiálů uložených ve Vojenském ústředním archivu jsem mohl nahlédnout jen velmi omezeně kvůli jeho připravovanému stěhování a následnému uzavření. Poskytnutý materiál podrobně zachycoval například působení československých instruktorů v Egyptě.

Sekundární literatura vzhledem k tomu, že tématu československo-egyptských vztahů se dosud věnovala jen menší pozornost, byla využita v menší míře. K pracím, které však nesmějí být opomenuty, patří především *publikace Československo a Blízký východ v letech 1948 – 1989*.² Její autoři se mezi prvními dané problematice věnovali hlouběji na základě svého dlouholetého archivního bádání a využili i nově zpřístupněné archivní fondy. Jejich podání je dosud pravděpodobně nejucelenějším zpracováním poválečných vztahů Československa k arabským zemím. Pro získání stručného přehledu o vztazích mezi Prahou a Káhirou je přínosná kniha *Dějiny Egypta*³ z pera autorů Ladislava Bareše, Rudolfa Veselého a Eduarda Gombára, která obsahuje kapitolu o česko-egyptských vztazích od nejstarších dob po současnost. Ke stejnému účelu je možné použít také krátký článek jednoho z kolektivu autorů Eduarda Gombára *Československo a Egypt v letech 1920 – 1970*.⁴

K již letitým, nicméně dosud přínosným dílům k dějinám Blízkého a Středního východu,⁵ patří kniha Karla Durmana *Blízký východ ve světové politice 1918 – 1959* či novější publikace slovenského historika Karola R. Sorbyho *Arabský východ případně Egyptská revolúcia 1952*.⁶ Problematiku druhého arabsko-izraelského konfliktu a soupeření velmocí o vliv v dané oblasti podrobně zkoumají například práce Jana Wannera *Bitva o Suez* či jeho

² Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948-1989*, Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009.

³ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ - Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha: NLN, 2009.

⁴ GOMBÁR, Eduard, *Československo a Egypt v letech 1920 – 1970*, in: Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 2, listopad 2009, ročník 17, s. 9-12.

⁵ Pojmů „Blízký východ“ a „Střední východ“ se začalo ve větší míře užívat po druhé světové válce jako označení historicko-politického regionu, který obvykle zahrnuje území dnešního Afghánistánu, Bahrajnu, Iráku, Íránu, Izraele, Jemenu, Jordánska, Kataru, Kuvajtu, Kypru, Libanonu, Ománu, Saudské Arábie, Sjedinených arabských emirátů, Sýrie, Turecka a Egypta. „Při případném územním a terminologickém rozlišování tzv. Blízkého a tzv. Středního východu bývají zpravidla oblasti Blízkého východu chápány afro-asijské země přímo nebo nepřímou lemující východní část Středozemního moře, zatímco do oblasti Středního východu bývá s mírným překrýváním jednotlivých oblastí zařazováno území Egypta, států Arabského poloostrova, Perského zálivu, Íránu, Afghánistán a v anglo-americké publicistice někdy též pásmo severoafrických států od Maroka po Súdán.“ Cit. Zdeněk MACEK, *Kapitoly z obecných dějin 20. století. Blízký a Střední východ po roce 1945 (1)*, Plzeň: Západočeská univerzita, 1995, s. 7-8.

⁶ Karol R. SORBY, *Arabský východ*, Bratislava: SAP, 2005. Karol R. SORBY, *Egyptská revolúcia 1952*, Bratislava: Veda, 1998.

článek *Egyptská karta v sovětské politice v roce 1956*.⁷ O zpracování československé diplomacie a zejména představení některých jejích diplomatických pracovníků se zasloužil Jindřich DejmeK v dvoudílné knize *Diplomacie Československa*.⁸ Dále pro stručný přehled o datech působení československých diplomatů v zahraničí a naopak cizích diplomatů v Československu je přínosná *Příručka o navázání diplomatických styků a diplomatickém zastoupení Československa v cizině a cizích zemí v Československu 1918 – 1985*.⁹

Ke kulturnímu poznání Egypta napomohly také práce Adély Jůnové Mackové a Hany Navrátilové, jejichž těžiště však leží převážně na konci 19. a v první polovině 20. století. Další použité publikace a články jsou uvedeny v závěrečném seznamu literatury. Pro doplnění informací jsem také čerpal z rozšířeného dobového deníku Rudé právo, který byl ústředním orgánem Komunistické strany Československa.

Při transkripci arabských jmen často dochází ke vzniku několika rozdílných verzí. Při jejich psaní jsem proto vycházel převážně z tvarů užívaných v knize *Československo a Blízký východ v letech 1948 – 1989*, případně pak u méně známých jmen z jejich nejčastěji užívaného tvaru v pramenech. V případě citací jsem ponechal originální znění.

⁷ Jan WANNER, *Bitva o Suez. Studená válka, druhý arabsko-izraelský konflikt a britsko-francouzská intervence v Egyptě*, Praha: Libri, 2006 a Jan WANNER, *Egyptská karta v sovětské politice v roce 1956*, in: Soudobé dějiny, III/4, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, s. 488 – 499.

⁸ Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa, I. díl*, Praha: Academia, 2012 a Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa, II. díl*, Praha: Academia, 2013.

⁹ *Příručka o navázání diplomatických styků a diplomatickém zastoupení Československa v cizině a cizích zemí v Československu 1918 – 1985*, Archivně dokumentační odbor, Federální ministerstvo zahraničních věcí, Praha 1987. (Dále jen *Příručka o navázání...*).

2 Politické vztahy

2.1 Nástin politického vývoje v Egyptě po druhé světové válce

Situaci na Blízkém východě po roce 1945 formovalo několik faktorů, které spolu úzce souvisely. Mezi ně patřila bohatá naleziště ropy, strategická poloha Suezského průplavu (byl jednou z nejdůležitějších dopravních tepen světa), rivalita velmocí - zesílená studenou válkou - o získání či udržení vlivu v oblasti i za pomoci vojensko-politických aliancí, izraelsko-arabské napětí, arabský nacionalismus a oživená touha po národním osvobození a nezávislosti,¹⁰ což vedlo k řadě nepokojů.

Vnitropolitickou situaci Egypta ovlivňovala navíc i bezvýsledná jednání s Velkou Británií o odchodu jejích vojsk z oblasti Suezského průplavu a zásadní dopad pak měly také neúspěchy egyptské armády v arabsko-izraelské válce v letech 1948 – 1949. Vliv a autorita panovnického dvora citelně utrpěly. Panovníkova popularita klesala i v důsledku jeho plýtvání penězi a „skandálnímu“ rozvodu s královnou Farídou v listopadu 1948. V parlamentních volbách proto utrpěly tzv. palácové strany porážku. K moci se dostala opoziční strana Wafd.¹¹

V zemi rostlo protibritské napětí, zvláště poté, co vláda v říjnu 1951 jednostranně vypověděla britsko-egyptskou smlouvu z roku 1936. Vypukaly demonstrace a situace se stupňovala, docházelo ke střetům s britskými vojáky. Vše vyústilo živelným lidovým povstáním 26. ledna 1952, při němž byly napáchány v Káhiře značné škody. Tento den se zapsal do dějin jako tzv. „černá sobota.“ Král reagoval rozpuštěním wafdistické vlády. Vznikla nestabilní politická situace vyplněná rychlým střídáním úřednických vlád, kterou ukončil až úspěšný červencový převrat.¹²

Provedla jej organizace Svobodných důstojníků, v čele s Gamálem Abd an-Násirem, která usilovala o vyhnání britských jednotek. Větší ohlas a prestiž jim zajistil hrdina arabsko-

¹⁰ Karol Sorby v úvodu své práce rozděluje poválečný vývoj v letech 1945 až 1960 z hlediska vývoje národně osvobozenického boje do tří období: a) 1945-1949 revoluční vlna, jejíž konec se kryje s vítězstvím čínských komunistů, dovršením bojů za nezávislost v jižní a jihovýchodní Asii a válkou v Palestině b) léta 1950-1954 charakterizuje jako přímou konfrontaci mezi revolučními silami a silami kolonialismu. Sem spadá například korejská válka, první fáze boje za nezávislost v Indočíně a revoluce v Egyptě c) 1955- 1960 jako léta vrcholícího národně osvobozenického boje, kdy důležitý vliv měla Bandungská konference. K. R. SORBY, *Egyptská revoluce 1952*, s. 7.

¹¹ L. BAREŠ – R. VESELÝ – E. GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, s. 528 – 531.

¹² O rostoucím napětí Tamtéž, s. 531 – 532 a K. R. SORBY, *Egyptská revoluce 1952*, s. 34 – 43.

izraelské války, známý „lev od Fallúdzi,“ generál Muhammad Nagíb, jenž se netajil svým odporem k palácové klice.¹³ Král musel abdikovat ve prospěch svého nezletilého syna Ahmada Fuáda¹⁴ a následně opustil zemi. Pro uklidnění veřejnosti promluvil Nagíb již 23. července v ranním rozhlasovém vysílání a prohlásil: „Jsme vojáci a nechceme mít nic společného s politikou.“¹⁵ Pro potvrzení o zdánlivé neúčasti vojáků na výkonu moci byla stanovena civilní vláda pod vedením Alího Máhira.

Tato situace vydržela pouze do počátku září, kdy se společně s vyhlášením zákona č. 178 o pozemkové reformě stal předsedou vlády sám Nagíb. Nový režim usiloval o dosažení odchodu cizích jednotek ze země a také o umožnění Súdánu rozhodnout o své budoucnosti a kladl důraz na výstavbu průmyslu.¹⁶ V domácí politice se nový režim stavěl proti levici a v zahraniční politice se orientoval na Spojené státy.¹⁷

Po vyhlášení Egypta republikou 18. června 1953 se Nagíb stal prezidentem, ale ponechal si rovněž křeslo ministerského předsedy. Současně rostly jeho rozpory s Násirem, jemuž zůstávala „pouze“ pozice náměstka předsedy vlády a ministra vnitra. Z měření sil během roku 1954 nakonec vyšel vítězně Násir, který se stal v dubnu předsedou vlády.¹⁸ Podařilo se mu též v červenci dosáhnout dohody s Velkou Británií o odsunu jejích vojáků v průběhu následujících dvaceti měsíců. Jednání byla poté završena 19. října podpisem smlouvy o evakuaci. Obsahovala však také ustanovení o poskytnutí základen Británii v případě útoku cizí mocnosti na signatáře Kolektivní bezpečnostní smlouvy Arabské ligy a na Turecko, což bylo veřejností vnímáno jako ústupek a mnozí proto vyjadřovali nad smlouvou nelibost.¹⁹

Pro upevnění své pozice začal Násir spolu s tzv. Revolučním vedením razit panarabský kurz, který „byl těsně spjat s expanzivními tendencemi, snahou opatřit půdu pro feláhy, místa ve státním aparátu sousedních zemí pro nezaměstnané intelektuály i peníze (především z naftových poplatků) na industrializaci.“²⁰ V zahraničním směřování začala být

¹³ K. DURMAN, *Blízký východ...*, s. 356 - 358.

¹⁴ Tomu v té době bylo pouhých šest měsíců. Měl vládnout jako Ahmad Fuád II. a po dobu své nezletilosti měl být zastupován regentskou radou.

¹⁵ K. DURMAN, *Blízký východ...*, s. 359.

¹⁶ Tamtéž, s. 363.

¹⁷ V květnu 1953 se uskutečnila návštěva nového státního tajemníka USA Dullese na Blízkém východě. Osobně hovořil i se členy egyptské vlády, jimž přislíbil mimo jiné pomoc při řešení problému odchodu cizích vojsk z nilského údolí. To mělo vliv na formulování linie americké politiky vůči Blízkému východu. USA měly nadále podporovat umírněný nacionalismus, zvýšit hospodářskou a vojenskou pomoc oblastí a stavět se neutrálně k arabsko-židovskému konfliktu. Tamtéž, s. 374.

¹⁸ Podrobněji L. BAREŠ – R. VESELÝ – E. GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, s. 557 – 562.

¹⁹ Tamtéž, s. 560-561.

²⁰ Cit. K. DURMAN, *Blízký východ...*, s. 406.

prosazována zvláště po bandungské konferenci z dubna 1955 tzv. zásada pozitivní neutrality. Egypt také ostře odmítl účast v Bagdádském paktu.²¹ Klíčový moment pro další dění pak představovalo uzavření dohody o dodávkách vojenského materiálu ze SSSR a Československa. Násir překvapivě uzavření dohody oznámil světu 27. září.²²

Situace akcelerovala v červenci 1956 po ohlášeném znárodnění Společnosti Suezského průplavu, od kterého si nyní již prezident²³ Násir sliboval zisk financí na stavbu Asuánské přehrady. Spojené státy, Velká Británie i Světová banka se totiž odmítly v polovině července na stavbě přehrady finančně podílet.²⁴ Napětí vyústilo v druhou arabsko-izraelskou válku.²⁵ Přes vojenské a materiální ztráty vyšla Násirova prestiž z konfliktu posílena a naopak mocenské postavení Francie a Británie bylo značně pošramoceno. Káhira poté prohlubovala spolupráci se SSSR, který přislíbil pomoc při stavbě Asuánské přehrady. Stavěla se také proti Eisenhowerově doktríně, jež měla poskytnutím americké ekonomické a vojenské pomoci chránit země Blízkého východu před pronikáním komunismu a udržet západní vliv.²⁶

Úspěch pro Káhiru představovalo sjednocení Egypta a Sýrie, které deklarovali prezidenti Násir a Kuwwatlí počátkem února 1958. Po referendech byl nový stát Sjednocená arabská republika vyhlášen 22. února a v březnu se formálně připojil také Jemen. Uspěchané spojení však brzy přineslo řadu potíží. V syrské provincii totiž postupem času sílila nespokojenost s rostoucím vlivem Káhiry. Násir na situaci reagoval 23. prosince ostrým projevem proti syrským komunistům, které označil za příčinu potíží. Napětí ve vztazích obou provincií SAR se snížit nepodařilo, což vyústilo v odtržení Sýrie v roce 1961.²⁷

2.2 Historie vzájemných vztahů

Meziválečné Československo navázalo s Egyptem velmi dobré vztahy. Své první diplomatické zastoupení na území Afriky zřídilo právě zde již v roce 1920, tedy ještě v době britského protektorátu. Konzulát v Alexandrii měl za úkol „hájit zájmy všech občanů československých v Egyptě a jmenovitě věnovati svou pozornost obchodním vztahům ČSR

²¹ Vznikl uzavřením dohody o vojenské spolupráci mezi Tureckem a Irákem 24. února 1955. Následně se připojila Británie, Írán, Pákistán. Viz. L. BAREŠ – R. VESELÝ – E. GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, s. 568 – 569.

²² Tamtéž, s. 566 – 571.

²³ Roku 1956 byla přijata nová ústava a funkci prezidenta převzal právě Násir.

²⁴ Jan KLÍMA, *Dějiny Afriky. Vývoj kontinentu, regionů, států*, Praha: NLN, 2012, s. 278 – 279.

²⁵ Podrobněji J. WANNER, *Bitva o Suez...*, s. 336 – 462. a J. WANNER, *Egyptská karta...*, s. 59 – 77.

²⁶ L. BAREŠ – R. VESELÝ – E. GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, s. 586 – 587.

²⁷ Tamtéž, s. 589 – 593.

s Egyptem, jakož i hospodářským poměrům vůbec.“²⁸ V jeho čele se vystřídali Jiří Wachtel do roku 1921 a po něm Antonín Blahovský do roku 1924, kdy byla činnost přerušena. Obnovila se až s příchodem Stanislava Kováře v letech 1934 až 1938.²⁹

Po vzniku alexandrijského konzulátu následovalo rozhodnutí československých úřadů o zřízení generálního konzulátu v Káhiře roku 1921, kam byl jmenován Cyril Dušek.³⁰ Zanedlouho získal Egypt v únoru 1922 formální nezávislost, což Československo uznalo předáním nóty z 28. července 1922. Generální konzulát se poté přeměnil na vyslanectví. Dušek předal své pověřovací listiny egyptskému králi 14. dubna 1923, čímž vyslanectví zahájilo činnost.³¹ Naneštěstí vyslanec zanedlouho zemřel. Vedení úřadu převzal Vladimír Svetožár Hurban (1924 – 1930), Karel Halfar (1930 – 33) a Benjamin Szalatnay-Stachó (do 1944).³² Všichni tři jmenovaní měli hodnost charge d'affaires, pouze Halfar povýšil roku 1932 na vyslance. Na druhé straně Egypt v ČSR zastupoval Mahmoud Sabet Bey (1924 – 1927), Seidoullah Yousri Pascha (do 1929, sídlil v Berlíně), Hassan Noachat Pascha (do 1934, sídlil v Berlíně), Abdel Aziz Ghaleb Bey (do 1936), Mohamed Suliman Al Houte Bey (do 1941).³³

Egypt se stával stále častěji cílovou destinací různých cestovatelů, dobrodruhů, studentů a vědeckých expedic, ale také obchodních zástupců či pracovníků československých firem. Existovala zde i československá kolonie, jejíž členové se usazovali především v Káhiře a Alexandrii i v dalších městech. Velikost této komunity včetně československých obyvatel německé národnosti se ve třicátých letech pohybovala mezi třemi až pěti sty členy. Mnozí z nich byli řemeslníci, obchodníci a zástupci československých firem, ale i hudebníci, úředníci či lékaři.³⁴

K vědcům, kteří v této době navštívili Egypt, patřil mimo jiné František Lexa, „otec“ československé egyptologie. Od roku 1919 přednášel egyptologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Studovali u něj pozdější přední odborníci Zbyněk Žába či Jaroslav

²⁸ Cit. *Příručka o navázání...*, s. 35.

²⁹ L. BAREŠ – R. VESELÝ – E. GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, s. 678.

³⁰ Žil v letech 1881 – 1924. Jako člen československé delegace se zúčastnil v roce 1919 mírové konference v Paříži. Před odjezdem do Káhiry působil jako vyslanec ve Švýcarsku. Podrobněji viz. J. DEJMEK, *Diplomacie Československa, II. díl*, s. 56.

³¹ *Příručka o navázání...*, s. 35.

³² L. BAREŠ – R. VESELÝ – E. GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, s. 678.

³³ Tamtéž, s. 678.

³⁴ Podrobněji Adéla JŮNOVÁ MACKOVÁ, *"Krásný, báječný, nešťastný Egypt!" Čeští cestovatelé konce 19. a první poloviny 20. století*, Praha: Libri, 2009., s. 134 – 146.

Černý. Z vědeckého hlediska nesmí být opomenut rok 1925, kdy došlo na zmíněné fakultě k založení Egyptologického semináře.³⁵

Do země faraonů se při soukromé cestě vydal v březnu 1927 prezident Masaryk. Prezident tehdy pro zachování anonymity vystupoval pod jménem Thomas George Marsden a kromě Egypta navštívil také Řecko a Palestinu. Po příjezdu do Káhiry jej uvítali egyptští hodnostáři i členové československé kolonie. Prohlédl si například sfingu, pyramidy v Gíze a památky v Luxoru či Asuánu. Ačkoliv byla jeho cesta neoficiální, setkal se také s králem Fuádem I. a dalšími politickými činiteli.³⁶

Na druhé straně král Fuád I. přijel na Masarykovo pozvání na návštěvu do Československa o dva roky později v rámci své cesty po Evropě. Byl prvním panovníkem cizího státu, který zde oficiální návštěvu vykonal.³⁷ O významu egyptských hostů svědčí, že byli ubytováni v bytě prezidenta a celkově jim byla věnována všemožná pozornost a péče ve snaze udělat dobrý dojem. Návštěva rozšířila povědomí o mladém Československu. „Ku konci lze říci, že návštěva krále Fuáda v Československé republice měla pro nás se stanoviska propagačního ohromný význam. Dnes ví i ngramotný člověk v Káhiře a Alexandrii, kde asi Československá republika je.“³⁸

Během druhé světové války zůstaly diplomatické vztahy zachovány, neboť československá exilová vláda udržovala kontakty s Egyptem, který Československou republiku nepřestal uznávat. Od května 1944 reprezentoval Československo v Egyptě jako vyslanec Jaroslav Šejnoha. Po něm nastoupil v září 1946 jako chargé d'affaires František Krucký, který byl krátce před svým odvoláním v roce 1948 jmenován vyslancem. Poté zastupitelský úřad vedl chargé d'affaires Vladimír Hellmuth.³⁹ Egypt po válce v Praze zastupoval nejprve jako chargé d'affaires a od roku 1947 jako vyslanec Ahmed Hakki. Po něm následoval v roce 1949 vyslanec Mohamed Mohamed El Said Matar.⁴⁰

Po válce se zdálo, že slibný vývoj ve vztazích bude pokračovat. Vzájemný obchod se dobře rozvíjel. Ještě v roce 1947 poskytla československá vláda Egyptu, kde právě řádila epidemie cholery, 20 tisíc balení očkovací látky proti této nemoci. Egyptská vláda však s obavami sledovala rostoucí vliv KSČ, která zvítězila ve volbách roku 1946. Následný

³⁵ O Františku Lexovi podrobněji viz: Adéla JÚNOVÁ MACKOVÁ et al., *Českoslovenští vědci v Orientu, I. díl*, Praha: Scriptorium 2012, s. 283-348.

³⁶ Podrobněji Adéla JÚNOVÁ MACKOVÁ, *"Krásný, báječný, nešťastný Egypt!"* ..., s. 411- 434.

³⁷ Podrobněji Tamtéž, s. 401 – 411.

³⁸ Cit. Tamtéž, s. 410-411.

³⁹ *Příručka o navázání...*, s. 35 – 36.

⁴⁰ Tamtéž, s. 36 – 37.

únorový převrat sklidil negativní ohlasy egyptského tisku.⁴¹ Situaci výrazně zhoršily československé zbrojní dodávky Izraeli. Z toho důvodu politické vztahy po zbytek čtyřicátých a počátek padesátých let prakticky zamrzly.

Na poli kultury zájem o dějiny Egypta v Československu neutuchal. Dokladem je skutečnost, že i přes napjaté vztahy se v Praze uskutečnila v roce 1949 u příležitosti mezinárodního kongresu orientalistů první velká výstava o Egyptě s názvem „Starý a nový Egypt“. Sklidila nebývalý ohlas a před převezněním do Brna ji zhlédlo více než 12 tisíc platících návštěvníků.⁴²

Za zmínku stojí i málo známý dar skladatele Antonína Srby a Františka Lexy králi Farúkovi předaný v roce 1947 při příležitosti panovníkových narozenin. Byla jím hudební skladba „Nárek Esetin“. Profesor Lexa k ní napsal text a také dedikaci, kterou vyvedl v hieroglyfech. Autoři ji věnovali egyptskému monarchovi jako zajímavý doklad toho, „že i vo vzdialenej slovanskej krajine bola oživená časť staroegyptskej kultury.“⁴³

2.3 Rok 1952

„Po formální stránce nevybočují československo-egyptské styky z normálního rámce...“ konstatovala hodnotící zpráva ministerstva zahraničních věcí.⁴⁴ Navzdory uzavření obchodní a platební dohody v říjnu 1951,⁴⁵ signalizující překonání hluboké krize v československo-egyptských vztazích v předchozím období, zůstával postoj egyptských úřadů k Československu chladný a málo intenzivní. Z toho důvodu nebyl první z roků, jimiž se tato práce zabývá, na zásadní politické události příliš bohatý. Totéž platí v ještě větším měřítku v případě vzájemných kulturních styků. Těžiště těchto vztahů zůstávalo omezeno převážně na rozšiřující se vzájemný obchod, který se opíral o zmíněné dohody.

Důvody tohoto stavu spočívaly v obavách vládnoucích egyptských představitelů z komunismu a jejich negativnímu postoji k zemím Východního bloku, Československo

⁴¹ P. ZÍDEK - K. SIEBER, *Československo a Blízký východ...*, s. 51.

⁴² Radek PODHORNÝ, „*Starý a nový Egypt*“ aneb *Příběh téměř zapomenuté výstavy*, in: *Pražské egyptologické studie*, VII/2010, s. 77 – 82.

⁴³ Cit. AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 27, č. 242.708/P-46, „Nárek Esetin“ hudební skladba podla staroegyptskej hudby – venovanie J. V. Farukovi, 17. 12. 1947. [1946].

⁴⁴ Cit. AMZV, f. TO-O, k. č. 7, Československo-egyptské vztahy /I. pololetí 1952/, č. 128.110/52-AO-4, 28. 8. 1952, s. 1. Zajímavé je, že původně nesl tento dokument název „Třetí plochy“.

⁴⁵ Obsahovala i tajný dodatek o dodávkách zbraní za bavlnu. Egypt požadoval 200 tanků, 200 obrněných vozidel a 60 – 100 letadel Mig-15 aj. Ke konci roku ČSR sdělilo, že je není schopné dodat. Odmítání podobných egyptských žádostí se opakovalo až do roku 1955. G. LARON, *Cutting the Gordian Knot...*, s. 9 - 11.

nevyjímaje. Svou roli hrál také silný vliv západních zemí, především Velké Británie, na egyptskou politiku a hospodářství. Do jisté míry vrhal do vztahů obou zemí stín i již výše uvedený československý postoj v roce 1948 k tehdy nově vzniklému státu Izrael, jehož Egypt a další arabské země vnímaly jako svého úhlavního nepřítel.

Komplikovanou pozici diplomatů ze zemí Východního bloku v Egyptě může dobře ilustrovat například vůbec první návštěva nového československého chargé d'affaires Zdeňka Pravdy u vedoucího diplomatického protokolu na egyptském MZV uskutečněná 6. září 1952. Egyptský úředník se mu nejprve omlouval, že k několikátýdennímu neudělení vstupního víza došlo údajně omylem, který ho mrzí. Na Pravdův dotaz, které egyptské osobnosti politického a kulturního života by mu doporučil navštívit, odpověděl: „...vy Čechoslováci, Rusové, Bulhaři a ostatní Vaši přátelé, žijete zde v Káhiře ve zvláštních poměrech. Jste jako uzavřená společnost...“. „...Já však Vám osobně k návštěvám neradím. Je možné, že mnohý z navštívených by Vás nerad přijímal v obavě před nařčením, že se často stýká s komunisty.“⁴⁶

V čele zastupitelského úřadu ČSR v Káhiře stejně jako v čele egyptského v Praze stáli „pouze“ chargé d'affaires.⁴⁷ Ani jedna země po větší část roku nejevila snahu o normalizování daného stavu vysláním svého diplomatického zástupce v hodnosti vyslance.⁴⁸ Na podzim se situace změnila podáním egyptské žádosti o udělení agrément pro nového tituláře, čemuž československé úřady vyhověly.

⁴⁶ Cit. AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 5, č. 355/52/T, Věc: Zdeněk Pravda, návštěva v diplomatickém protokolu, Káhira 19. 10. 1952.

⁴⁷ V literatuře bývá uvedeno, že v letech 1949 – 1953 zastupoval Egypt v ČSR vyslanec Mohamed Mohamed El Said Matar Bey. Dle mého názoru se jedná o omyl, neboť byl zřejmě již v roce 1950 odvolán a na jeho místo vyslán jako chargé d'affaires Youssef Kabil. „...vláda jeho Veličenstva zvolila Dr. Kabila, aby jí reprezentoval jako chargé d'affaires v Praze. Z tohoto důvodu má Dr. Kabil tu čest předat Vaši excelenci dokumenty, které potvrzují jeho novou pozici stejně tak jako dokumenty, které ukončují misi pana Matara Beye.“ V originálním znění: „...le Gouvernement de Sa Majesté a fait choix de Monsieur le Dr. Kabil pour le représenter á Prague en qualité de Chargé d'affaires. En conséquence, Monsieur le Dr. Kabil a reçu l'honorable mission de remettre á Votre Excellence les présentes Lettres l'accréditant en cette qualité, ainsi que les Lettres mettant fin á la mission de M. Matar Bey.“ Cit. AMZV, Diplomatický protokol, kart. č. 27, Kopie dopisu ministru Širokému, č. 205338, došlo 22. 1. 1951.

⁴⁸ V předchozích letech, poté co byl z Káhiry odvolán v roce 1948 vyslanec František Krucký, se nicméně Československo několikrát pokusilo získat agrément pro vyslance, ale u egyptské strany se vždy setkalo s odmítnutím navržených kandidátů, kterými byli Jiří Chalupa a Josef Vladimír Klvaňa. Tehdejší československý chargé d'affaires a.i. Vladimír Hellmuth v té záležitosti hovořil počátkem roku 1951 i s egyptským ministrem zahraničních věcí Salah-el-Dinem, který mu k tomu výslovně sdělil: „Egypt se spokojí s vzájemným zastoupením chargé d'affaires. Podle toho byl též jmenován k nám [do ČSR] charge d'affaires egyptský,[a] vyslanec Matar Bey odvolán, což bylo jednou z příčin jeho přeložení.“ Hellmuth napsal, že v odmítnutí hrála roli tzv. „věčná fixní představa, že každý diplomat z lidově-demokratických zemí je zároveň a hlavně vyslán proto, aby zde působil rozklad stávajícího pořádku...“. Z toho důvodu nedoporučil další žádosti o agrément s tím, že by to nebylo ani důstojné a ani taktické a navrhl, aby jeho nástupcem byl jmenován charge d'affaires definitivní po vzoru většiny ZST. Cit. AMZV, Diplomatický protokol, kart. č. 5, čís. 105/dův/51, Věc: pracovní program ad 2./ Operativní úkoly, ref. Hellmuth, v Káhiře dne 28. 2. 1951.

Československý zastupitelský úřad v Káhiře vedl do 2. července 1952 Karel Novotný. Po něm následoval od 15. července⁴⁹ Zdeněk Pravda. Jejich egyptským protějškem byl do svého prosincového odvolání Youssef Mohamed Kabil⁵⁰ a od 18. prosince 1952 dočasně Hussein El Ahmadi El Zawahry.⁵¹

2.3.1 Zničený majetek a zamítnutí povolení čs. výstavy

Koncem roku 1951 a počátkem roku 1952 československý zastupitelský úřad Káhiře zaregistroval zvýšený zájem o ČSR vlivem protianglických nálad, které v Egyptě tehdy panovaly. Projevilo se to především žádostmi desítek studentů o poskytnutí publikací o ČSR. Také egyptští filmoví pracovníci projevili zájem o čs. film.⁵²

Hněv egyptského lidu však vyústil v lednu v hromadné nepokoje, při nichž došlo k rozsáhlému ničení majetku. Zkáze neunikla ani budova společnosti Centrokomision, v níž měla podíl československá výsadní společnost Merkurie. Vyvstala otázka, zda žádat odškodnění za újmu způsobenou na československém majetku, jako to učinily západní země. Příslušná místa nakonec došla k závěru, že: „nebylo by vhodné, abychom za dnešní politické situace v Egyptě protestovali spolu s Američany, Angličany a Francouzi proti tomu, že při demonstracích, namířených jak proti britské okupaci, tak proti králi a vládě, byly zničeny nebo poškozeny některé egyptské obchody, kde se prodávaly i čs. výrobky.“⁵³ Vyslanectví tedy nepodalo žádný protest, ani nepodpořilo žádosti o úhradu majetkových škod, kterou si výsadní společnosti podaly samy za sebe.

Po potlačení lednových demonstrací a vyhlášení stanného práva se postoj egyptských úřadů k ČSR zhoršil. Důsledkem pak byly mimo jiné průtahy při udílení víz diplomatickým kurýrům či odmítnutí pozvání k účasti na VII. ročníku Mezinárodního filmového festivalu v Karlových Varech.⁵⁴

Nejcitelnější ranou bylo neudělení povolení k uspořádání výstavy československého průmyslu v Káhiře, jejíž konání se mělo uskutečnit ve dnech 23. listopadu až 14. prosince

⁴⁹ Uvádí se také datum 26. 8. 1952, *Příručka o navázání...*, s. 36.

⁵⁰ Narodil se roku 1900 v Káhiře. Studoval na univerzitě ve Vídni. Pracoval na ministerstvu financí jako daňový inspektor. Do Prahy byl jmenován jako chargé d'affaires ke konci roku 1950. AMZV, f. Diplomatičeský protokol, kart. č. 27, č. 324/Taj/50, Nový Chargé d'Affaires do ČSR, Káhira 16. 11. 1950.

⁵¹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 7, č. 115.153/53-AO/4 Československo-egyptské vztahy /II. pololetí 1952/, ref. Vejnar, s. 3.

⁵² AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, Politická zpráva č. 3, č. 98/dův/52, Káhira, 17. 3. 1952, s. 10.

⁵³ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 7, č. 128.110/52-AO-4, Československo-egyptské vztahy /I. pololetí 1952/, s. 11

⁵⁴ Srov. Tamtéž, s. 1.

1952. Její přípravou byla pověřena Československá obchodní komora. Očekávalo se, že napomůže obchodním stykům obou zemí, představí československé výrobky a podpoří jejich odbyt. Vyslanectví požádalo egyptskou stranu o povolení ke konání výstavy již 26. prosince 1951 nótou č. 1467 a snažilo se i zajistit vhodné prostory k jejímu konání. Žádost však zůstávala bez odpovědi, i přes podání další nóty z 12. března 1952 a řadu osobních intervencí provedených vedoucím zastupitelského úřadu spolu s obchodním přidělcem.

Egyptské úřady rozhodnutí neustále oddalovaly. Nakonec vzhledem k nejistému výsledku a časové náročnosti přípravy instalace výstavy rozhodlo MZO prozatím od jejího konání upustit a vyčkat na „příznivější“ situaci. Teprve poté dorazila egyptská nota ze 7. června, v níž egyptské MZV oznámilo zamítnutí žádosti bez udání důvodu. Tento krok byl vnímán jako zjevný projev „nedobré vůle“ vůči Československu, zvláště v situaci, kdy bylo bez průtahů povoleno pořádání výstavy Západnímu Německu.⁵⁵

2.3.2 Telefonní styk

V roce 1952 došlo na smluvní úpravu telefonického spojení Egypta a ČSR, dle dohody publikované v Poštovním věstníku č. 7-8 z 26. února.⁵⁶ Jen o necelý týden později informovalo vyslanectví v Káhiře ústředí o zahájení telefonního spojení obou zemí. Současně ale muselo upozornit na počínání egyptských úřadů, které zakazovaly hovory v českém jazyce a žádaly namísto něj užívat jazyk anglický, což bylo porušením vzájemně závazných směrnic. Dohoda totiž připouštěla užití jazyka arabského, francouzského, anglického a při rozhovorech vedených diplomatickými zástupci i vlastního jazyka. „Postoj Egypta k Československu tedy vyniká i z tohoto jeho zásahu, ve kterém je zřejmé, že egyptská poštovní správa porušuje vzájemně závazné směrnice, když nedovolila našemu diplomatickému zástupci hovořit vlastním, rodným jazykem.“⁵⁷

Do věci se vložilo československé ministerstvo spojů, které se nakonec přímo obrátilo na egyptskou telekomunikační správu. Současně se vedla neformální jednání s egyptským zastupitelským úřadem v Praze. Zdlouhavá jednání skončila úspěchem. Na dotaz MZV, jak se věc vyvíjí, došla 4. června odpověď zastupitelského úřadu v Káhiře, že hovory v českém jazyce byly povoleny pouze diplomatickým úředníkům. Postupem času však přestaly být

⁵⁵ AMZV, TO-O, kart. č. 7, č. 128.110/52-AO-4, Československo-egyptské vztahy /I. pololetí 1952/, s. 4-5.

⁵⁶ Tamtéž, s. 6-7.

⁵⁷ Tamtéž, s. 6.

kladeny překážky při komunikaci v mateřštině nejen diplomatům, ale i zástupcům československých obchodních společností.⁵⁸

2.3.3 Případ zadržovaných balíků

V roce 1948 bylo Egyptem zadrženo 273 československých poštovních balíků určených pro Palestinu v důsledku egyptských represí vůči ČSR. K jejich uvolnění došlo až v roce 1952, kdy o tom Prahu informovala v březnu švýcarská poštovní správa. Zastupitelský úřad v Káhiře požádal o možnost balíky zkontrolovat a také navrhl, pokud by zásilka již nebyla dále doručována, nabídnout ji k prodeji na egyptském trhu.⁵⁹ Mezitím už ale egyptská strana zásilku odeslala přes Ženevu zpět do ČSR, čímž se případ poněkud zkomplikoval kvůli obavám Prahy ze ztráty cenných deviz za dopravní výlohy.

Československá pošta se domnívala, že k odeslání zpět do ČSR muselo dojít nějakým nedorozuměním, neboť tímto postupem zřejmě Egyptané nedodrželi ustanovení Ujednání o poštovních balících z r. 1947, či ustanovení Prováděcího řádu. „V žádném případě nelze zaslati balík zpět na místo původu, leč by šlo o zakázané věci, nedovolené váhy a rozměry. Takové zde nebyly.“⁶⁰ Egyptská poštovní správa měla dát možnost vyjádřit se odesílatelům, což se nestalo.

Když bylo na příslušné ujednání poukázáno, egyptská poštovní správa neodpovídala. Mezitím však přišly v červnu 1952 přípisy od švýcarské a rakouské poštovní správy, oznamující, že dopravní výlohy nebudou účtovány Československé poště.⁶¹ Tím se zdárně vyřešil jeden z reliktvů vyhrocených vztahů po roce 1948.

2.3.4 Červencový převrat

Rudé právo (ČTK) celkem věcně informovalo, s odvoláním na západní agentury, o provedení převratu v časných hodinách skupinou důstojníků pod vedením generála Nagíba, k němuž se rychle připojilo vojsko z téměř všech posádek. Zmínilo i jeho rozhlasový projev a zatčení

⁵⁸ AMZV, f. TO-O, kart. č. 7, č. 128.110/52-AO-4, Československo-egyptské vztahy /I. pololetí 1952/, s. 6-7.

⁵⁹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, č. 215/52-Nov., Věc: Zabavené čs. zásilky – Egypt, Káhira, 14. 3. 1952.

⁶⁰ AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, č. A/2/R-8964/52, Věc: Uvolnění balíků zabavených v r. 1947-48 v Egyptě, 20. 3. 1952.

⁶¹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 7, č. 128.110/52-AO-4, Československo-egyptské vztahy /I. pololetí 1952/, s. 12.

řady vysokých důstojníků obviněných z obohacování na egyptské armádě dodávkami nekvalitních zbraní a demisi vlády Mohameda paši či pověření Alí Máhira paši sestavením nové vlády.⁶² V té souvislosti také sdělilo, že z Kypru vyplula britská loď před stanoveným časem do Suezského průplavu. Dění nespouštělo ze zřetele ani v dalších dnech, kdy uveřejňovalo zprávy ČTK či TASSu.

Zatímco tedy československý tisk psal o převratu již následující den, v Černínském paláci hodnotili situaci až s odstupem dvou dnů. Došli k závěru: „1) zahraničně-politicky znamená tato skutečnost další zeslabení staré pozice Anglie v této zemi ve prospěch silnějšího partnera – USA 2) vojenský převrat je dalším vážným pokusem k urychlenému zapojení Egypta do útočného „Středovýchodního velitelství“ 3) zostření diktatury v Egyptě má znemožnit opakování posledních událostí v Íránu, kde se imperialistům vymyká situace z rukou 4) vnitropoliticky znamená provedení vojenského puče posílení diktatury v Egyptě vojenskými představiteli. Pozice krále Farúka, závislého na Angličanech je úspěšným vystoupením generála Nagíba oslabena 5) národně-osvobozené hnutí se bude napříště vyvíjet za dále ztížených podmínek.“⁶³ Další vývoj v Egyptě – utužování nového režimu, tvrdý zákrok proti dělníkům v Kafr ed Dawar, demise Alí Máhira – československé úřady jen utvrzoval v názoru, že byla nastolena nejprve zastřená a od září otevřená vojenská diktatura a že „...armáda a gen Nagib je jen nástrojem v rukou Američanů při uskutečňování jejich agresivních plánů na Blízkém a Středním Východě.“⁶⁴ Ve svém výsledku však neměl převrat větší dopad na vzájemné vztahy.

⁶² Rudé právo, 24. 7. 1952, č. 192, ročník 32, s. 4.

⁶³ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 12, č. 125.229/52-AO-4, Události v Egyptě, Praha, 25. 7. 1952, s. 4.

⁶⁴ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. 134.893/52, Egypt – Přehled politických a hospodářských událostí za září 1952, uzavřeno dne 1. 10. 1952, s. 9.

2.4 Rok 1953

Březnové úmrtí prezidenta Klementa Gottwalda mělo odezvu i v Egyptě. Psaly o tom tamní listy a regent Mohamed Abdel Moneim zaslal dokonce soustrastný telegram předsedovi československé vlády tohoto znění: „Ve chvílích bolestného zármutku, který způsobila Československu ztráta jejího vynikajícího prezidenta, vyjadřuji Vaší excelenci svou upřímnou soustrast a hlubokou účast.“⁶⁵ Další politické osobnosti (jako např. ministr zahraničí či šéf diplomatického protokolu) a diplomaté přišli kondolovat na zastupitelský úřad.

V květnu uspořádalo čs. vyslanectví recepci k výročí osvobození ČSR Rudou armádou, na kterou pozvalo egyptské politiky, umělce, novináře i obchodní zástupce. Avšak z egyptské vlády se nikdo nedostavil.⁶⁶ Průběh recepce i zájem hostů o Československo naznačily nutnost vyslání tituláře do Káhiry, což dávala najevo egyptská místa i při dalších příležitostech.

K nejdůležitějším událostem tohoto roku patřil bezesporu příjezd egyptského vyslance do Prahy, čímž vyústila iniciativa egyptské strany z konce minulého roku. V tomto ohledu však Praha zůstávala poněkud pasivní, protože nadále ponechávala své diplomatické zastoupení v Káhiře na úrovni chargé d'affaires. Panoval názor, že egyptská snaha o obsazení vyslanectví titulářem souvisí se zamýšleným zrušením egyptských zastupitelských úřadů v zemích socialistického tábora a jejich soustředěním pouze do Prahy a Moskvy,⁶⁷ což Egypt omlouval nezbytným šetřením finančních prostředků. Důvodem vyslání mohla dle mého názoru být také snaha o rozšíření hospodářských styků obou zemí.⁶⁸

Úspěch představovalo získání povolení ke konání výstavy československého průmyslu v Káhiře. Jen o rok dříve egyptské úřady totožné povolení odmítly udělit.

⁶⁵ Cit. AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 1, č. 123.752/53-AO3, Egypt, hospodářsko-politická zpráva za březen, duben a květen 53, ref. Tišler, uzavřeno 31. 5. 1953, s. 16.

⁶⁶ Tamtéž, s. 16-17.

⁶⁷ AMZV, f. TO-O, kart. č. 12, č. 104.497/53, Informace o politicko-hospodářské situaci v Egyptě, 2. 3. 1953, s. 8.

⁶⁸ Tomu nasvědčuje rozhovor čs. vyslance v Římě Kaisera s egyptským velvyslancem tamtéž [jméno neuvedeno] v květnu 1953. Ten kromě tvrzení, že se osobně zasloužil o jmenování egyptského vyslance po dlouhé době do Prahy, prohlásil mj., že „Egypt má pod novým režimem zájem na udržení a pokud možno na rozšíření hospodářských styků s ČSR. Zejména a bezprostředně nyní má zájem na nákupech krátkých, také lehkých palebních pěchotních zbraní /automaty, pušky, střelivo, prý pro jejich partyzány v boji proti anglickým okupantům/ a zemědělských strojů a zařízení.“ Při dalším setkání požádal, údajně s vědomím a na příkaz prezidenta Nagíba, o tlumočení žádosti československé vládě o dodání 100 malých tanků. Na žádosti o zbraně odpověděl Kaiser vyhýbavě s tím, že pokud je mu známo, tak se ČSR ve svém zahraničním obchodě prodejem válečného materiálu nezabývá a přislíbil pouze informovat čs. vládu. Cit. AMZV, f. Sekretariát ministra-trezorové spisy, kart. č. 53, Příloha k č. j. 0574/I-1/53, Věc: Zájem egyptské vlády o dodávky čs. válečného materiálu a zemědělských strojů z ČSR, Praha, 15. 7. 1953, s. 2.

Potvrzoval se tak trend mírného zlepšování politických vztahů. Význam měla také návštěva egyptské „mise dobré vůle“ vedené generálem Hasanem Ragabem.

Vyhlášení Egypta republikou věnovalo československé vyslanectví značnou pozornost. Již 19. června 1953 zaslalo zprávu,⁶⁹ v níž sdělovalo, že na změnu obyvatelé Káhiry nijak zvláště nereagovali s výjimkou několika shromáždění a vlajkové výzdoby. Současně usuzovalo, že v zahraniční politice nedojde k podstatným změnám, i když vyhlášení republikánského zřízení ještě před výročím revoluce může napovídat o těžkostech vládnoucí skupiny. Egyptské úřady informovaly chargé d'affaires Pravdu o změně režimu předáním nóty. Z Prahy přišla instrukce, aby jen potvrdil její přijetí, pokud „přátel“ nebudou jednat jinak. Její neuznání by totiž dle MZV znamenalo přerušování diplomatických styků.⁷⁰

2.4.1 Příjezd egyptského vyslance

Dne 12. října požádala egyptská vláda prostřednictvím svého chargé d'affaires Kabila o udělení agrément pro svého vyslance jménem Mohamed Abdel Moneim Mohamed.⁷¹ Věc se však neobešla bez komplikací. Agrément a pověřovací listiny nového tituláře totiž měly obsahovat formulaci „mimořádný vyslanec a zplnomocněný ministr Jeho Veličenstva krále Egypta a Súdánu“.⁷² Kámen úrazu se nacházel právě v titulu panovníka, k jehož uznání se Československo stavělo vyhybavě. V Černínském paláci museli dilema vyřešit. Na jedné straně byl zájem udržet stávající vztahy s Egyptem, a proto se jevilo jako nezbytné žádosti vyhovět. Na druhé straně však stála egyptsko-súdánská otázka,⁷³ v níž Praha chtěla zaujmout vyčkávací stanovisko až do jejího vyřešení a případné udělení agrément v plném znění by mohlo posloužit Egyptu při rozhodování o súdánské nezávislosti jako argument, „že některé

⁶⁹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 9, č. 837/53, Vyhlášení republiky v Egyptě – hlášení, Káhira, 19. 6. 1953.

⁷⁰ Viz AMZV, f. TO-O, kart. č. 9, č. 124.457/53-AO/3, Egypt – změna vládní formy, 23. 6. 1953.

⁷¹ V diplomatických službách působil již 25 let. Před svým jmenováním do Prahy pracoval na egyptském MZV jako přednosta administrativního odboru a předtím na zastupitelských úřadech v Portugalsku, Itálii a Řecku. AMZV, Diplomatický protokol, kart. č. 27, Mohamed Abdel-Moneim Mohamed, nedatováno, nečíslováno.

⁷² Titul „král Egypta a Súdánu“ byl schválen egyptským parlamentem v říjnu 1951.

⁷³ Představitelé Egypta se zástupci Súdánu podepsali na konci října 1952 v Káhiře dohodu, dle které mělo být během tří let zvoleno v zemi ústavodárné shromáždění. To poté mělo zvolit, zda Súdán, do té doby britsko-egyptské kondominium, získá nezávislost nebo se připojí k Egyptu. AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 27, č. 23441/52, Egyptský vyslanec v Praze – udělení agrément, Praha, 3. 12. 1952.

Srov. 30 Oct 1952 – *Egypt Agrees To Sudanese Self-government* [online]. [25. 6. 2014]. Dostupné na WWW: <<http://trove.nla.gov.au/ndp/del/article/69420136>>.

státy již dříve uznaly připojení Súdánu k Egyptu.⁷⁴ O československých námitkách byla egyptská strana informována, ale i v případě jejího trvání na původním stanovisku se našlo šalamounské řešení. Pověřovací listiny bylo možno dle názoru MZV přijmout po příjezdu vyslance, aniž by se z toho dalo vyvodit uznání titulu, „jestliže z naší strany v žádných písemnostech ani v ústním rozhovoru nebude král takto titulován.“⁷⁵ Dle této zásady byl nakonec o udělení agrément informován egyptský chargé d'affaires pracovníkem ministerstva zahraničních věcí 16. prosince pouze ústně.

Příjezdu vyslance již nestálo nic v cestě a 18. dubna při nástupní audienci u prezidenta Antonína Zápotockého na Pražském hradě předal své pověřovací listiny. Následovaly zdvořilostní návštěvy u jednotlivých představitelů čs. vlády. Při té příležitosti vyslanec požádal předsedu vlády Širokého, zda by mu byla umožněna prohlídka nějakého podniku lehkého průmyslu.

Žádost byla posouzena kladně a na doporučení ministerstva lehkého průmyslu vybrán jako cíl exkurze moderní⁷⁶ textilní závod Jitex v jihočeském Písku. Na cestu se vydal vyslanec s rodinou, obchodním attaché, pracovníkem MZV Šíchou a překladatelkou již 30. června. Vyslancovo nadšení z prohlídky se ještě zvýšilo, když ho vedoucí podniku zavedl do oddělení, kde se zpracovávala egyptská bavlna. Další zastávku před návratem do Prahy představoval hrad Zvíkov a město Tábor. Vyslanec děkoval a vyjadřoval svoji nejvyšší spokojenost. Zájezd byl však tím významnější, že šlo o vůbec první akci tohoto druhu pro představitele země mimo Východní blok.⁷⁷

Při zdvořilostní návštěvě u ministra zahraničních věcí Davida 13. května hovořil vyslanec o tom, že je Egypt připraven přijmout nabídku na rozšíření obchodní dohody a nadnesl možnost zvýšit dodávky bavlny v případě zájmu. Zmínil se také o tajném dodatku k obchodní dohodě z roku 1951 s tím, že by Egypt odebral, pokud by to bylo možné, co nejvíce zbraní.⁷⁸

⁷⁴ Cit. AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 27, č. 23441/52, Egyptský vyslanec v Praze – udělení agrément, Praha, 3. 12. 1952.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Byl postaven v roce 1949.

⁷⁷ AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 27, č. 22113, Záznam o zájezdu egyptského vyslance do textilního závodu Jitex v Písku., 3. 7. 1953.

⁷⁸ AMZV, f. TO-T 1945-54, č. 121.055/53/AO4, Věc: návštěva egyptského vyslance Mohameda u ministra s. Davida, Praha, 30. 5. 1953. Srov. G. LARON, *Cutting the Gordian Knot...*, s. 9.

2.4.2 Výstava československého průmyslu

Přes zamítavé stanovisko egyptských úřadů v předchozím roce, neztrácela československá strana o uspořádání výstavy zájem. Chargé d'affaires Pravda vyvíjel značné úsilí, aby dosáhl povolení. Během února a března se zmínil o výstavě při rozhovorech s ministrem zahraničních věcí, ministrem průmyslu a obchodu či financí. Také předal 25. února na egyptském MZV nótu.⁷⁹

Povolení se však přes různé přísliby nedařilo získat. Na začátku května dostal Pravda pokyn, aby znovu intervenoval na příslušných úřadech a využil příznivého ohlasu místního tisku na návštěvu egyptské bavlnářské delegace v ČSR.⁸⁰ Vytrvalost přinesla své ovoce, když jen pár dní před vypršením lhůty, do níž bylo možné čekat, oznámilo egyptské MZV 16. května udělení souhlasu.⁸¹ Československé úřady tedy mohly začít s přípravou. Na poradě na konci května se sešli zástupci MZV, MZO a ČOK s pracovníky PZO, aby projednaly otázku exponátů. Vzhledem k politické situaci bylo doporučeno zaměřit se pouze na propagaci zboží, nikoli politické situace.⁸²

Slavnostní zahájení výstavy se konalo 14. listopadu a zúčastnilo se jej 350 pozvaných hostů z řad obchodních a politických kruhů. Výstavní plocha činila 1000 m². Skončila o měsíc později. V zastoupení Nagíba se například zúčastnil ministr zahraničních věcí Fauzí či gen. Ragab. Výstava sklízela velký úspěch a během prvního dne ji navštívilo 1200 lidí, kteří projevíli velký zájem o československé výrobky, zejména textilní stroje, lékařské přístroje, kola, motocykly, nábytek.⁸³

Přínos výstavy spočíval nejen v propagaci ČSR a československého zboží, ale už sama skutečnost, že se podařilo získat povolení od egyptských úřadů, měla kladný význam.

2.4.3 Egyptská „mise dobré vůle“

O záměru egyptské vlády vyslat vládní hospodářskou delegaci do zemí Východního bloku se československá strana dozvěděla počátkem listopadu, když byl chargé d'affaires Pravda

⁷⁹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 12, č. 318/53, Věc: Výstava československého průmyslu, Káhira, 3. 3. 1953.

⁸⁰ AMZV, f. TO-O, kart. č. 12, č. 117.228/53/AO4, Povolení pro uspořádání výstavy čs. průmyslových výrobků v Káhiře, 5. 5. 1953.

⁸¹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 5, došlé č. 5140/53, došlo 17. 5. 1953.

⁸² AMZV, f. TO-O, kart. č. 5, Záznam o poradní schůzce prop. tajemníka PZO se zástupci MZO, MZV a ČOK dne 27. 5. 1953.

⁸³ AMZV, f. TO-O kart. č. 5, došlé č. 12848/53, Káhira, 16. 11. 53.

pozdán na egyptské MZV. Delegace se dle egyptského sdělení měla zajímat především o rozšíření vzájemných vztahů nejen na poli hospodářském, ale i v dalších oblastech včetně kultury. Současně projevila zájem navštívit různé výrobní podniky. Podobné delegace vyslal Egypt i do arabských zemí či do západní a severní Evropy.⁸⁴

Udělení souhlasu s přijetím ze strany československých úřadů však vázlo. Pravda proto 12. listopadu znovu naléhal na její přijetí zvláště v souvislosti s blížícím se zahájením průmyslové výstavy a navíc zde působila skutečnost, že kladná stanoviska sdělila i vyslanectví Polska, Rumunska a Maďarska.⁸⁵ Zastupitelský úřad byl toho názoru, že důvody vyslání delegace spočívají především v hospodářské situaci Egypta a vzhledem k existenci obchodní a platební dohody i obchodního zastoupení, není její cesta z hlediska československých obchodních zájmů plně odůvodněná. Na druhé straně upozornil, že by bylo nevhodné ji nepřijmout, jelikož se prezentuje i jako mise dobré vůle.⁸⁶ Následně na doporučení ministerstev zahraničních věcí, kultury a zahraničního obchodu předseda vlády Široký rozhodl o jejím přijetí.⁸⁷

Do Československa delegace přiletěla 12. prosince z Polska a po osmi dnech odtud zamířila do Maďarska. Vedl ji generál Hassan Ragab,⁸⁸ náměstek ministra války, který měl na starosti vedení úseku pro zbrojní podniky. Navzdory předchozím prohlášením o všestranných oblastech zájmu se Egyptané zaměřili výhradně na hospodářství a zdůraznili zájem o zboží, které ČSR dosud do Egypta nevyváželo.

Obě strany byly na jednání dobře připraveny. Praha mohla vycházet i ze sdělení zastupitelského úřadu ve Varšavě o předchozích tamních jednáních egyptské delegace.⁸⁹ Československo v jednáních zastupovala delegace vedená náměstkem z MZO Františkem Hamouzem a členy Veselým a Juříkem. Egyptané během setkání přislíbili doporučit své vládě změnu obchodní politiky vůči ČSR a LDS. Českoslovenští zástupci předložili seznam

⁸⁴ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. 143.816/53, Věc: Sdělení Zú Káhira – egyptská vojenská delegace, 9. 11. 1953.

⁸⁵ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, došlé č. 12697/53, Káhira, 12. 11. 1953.

⁸⁶ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, došlé č. 13239/53, Káhira, 25. 11. 1953.

⁸⁷ Ačkoliv si delegace měla platit ubytování v hotelu sama, mělo MZO (jako její hostitel) obavy, že hrazením ostatních nákladů této nečekané návštěvy překročí svůj finanční limit a žádalo MZV a ministerstvo kultury, aby každé proplatilo čtvrtinu nákladů a zapůjčilo po jednom autu k zajištění dopravy hostů. Dle asijského odboru MZV mělo mít ministerstvo zájem na tom, aby si delegace odnesla dobrý dojem z ČSR „i ve srovnání s ostatními LDS“, kde bylo nutné počítat také s „velmi dobrým přijetím“ delegace. AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. 145.100/53, Egyptská delegace – finanční účast MZV, ref. Jobánek, 16. 11. 1953.

⁸⁸ Zajímavostí je, že generál se jako bývalý vojenský přidělenec v USA zúčastnil pokusu s atomovou bombou na Havajských ostrovech. AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. 150.573/53, Věc: Informace o pobytu egyptské vládní delegace v ČSR, 22. 12. 1953.

⁸⁹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. 149.501/53, Egyptská delegace – Varšava, 15. 12. 1953.

zboží, které by mohlo být v blízké době dodáváno Egyptu. Při jednáních ve třech subkomisích (potravinářské, strojírenské, textilní) Egyptané usilovali především o dodávky čs. těžkých strojních zařízení a investičních celků (např. hutě, papírny, železárny) a kromě bavlny nabídli dodávky železné rudy, burelu, fosfátů, rýže a citrusů. Na řadu přišly při setkání v užším kruhu také záležitosti zbrojního charakteru, které zřejmě byly hlavním důvodem návštěvy, čemuž napovídal výběr Ragaba do čela delegace.⁹⁰

Egyptská delegace také informovala o připravované stavbě vodní elektrárny v Asuánu a nadnesla možnost, že by se na ní mohly země východního bloku podílet dodávkami částečných celků. Během svého pobytu si prohlédla Prahu a bylo jí umožněno navštívit několik průmyslových podniků jako například huť Koněv v Kladně, textilní továrnu v Náchodě či závody V. I. Lenina a pivovar v Plzni. Zhlédla také představení Prodaná nevěsta.⁹¹

Ministerstvo zahraničního obchodu výsledky jednání hodnotilo kladně. Československé deníky jako Rudé právo, Zemědělské noviny či Lidová demokracie zveřejnily 1. ledna 1954 děkovaný telegram gen. Ragaba: „delegace opustila Československo s nejlepšími vzpomínkami na laskavost, přátelství a pohostinství.“ Současně generál vyjádřil naději, že návštěva upevní hospodářské styky obou zemí.⁹² Při pozdějším hodnocení však došla příslušná československá místa k závěru, že cílem egyptské delegace bylo hlavně vyvolání dojmu na Západě a prohlídka průmyslových závodů. Nasvědčovalo tomu i jednání egyptských úřadů. MZO totiž zamýšlelo vyslat delegaci obchodních expertů do Egypta k projednání dalších otázek týkajících se obchodní výměny. Přestože vedoucí delegace gen. Ragab tento úmysl uvítal, egyptské úřady se následně vyjádřily v tom smyslu, že není vhodná doba pro přijetí československé delegace. S podobným odmítnutím se setkali i Poláci a Maďaři.⁹³

⁹⁰ V té době ČSR odmítalo vyvážet zbraně do Egypta, protože „nový režim je vojenskou diktaturou, která se dostala k moci za podpory USA. Ve vnitřní politice se vyznačuje bezohledným potlačováním všeho pokrokového.“ Z toho důvodu měly být žádosti o zbraně a zařízení k výrobě válečného materiálu odmítnuty s poukazem, že ČSR vedené mírovou linií své politiky takový materiál nevyváží. V případě strojů a zařízení přímo určených k válečné produkci ale snadno pro ni upravitelných, mělo být odmítnutí odůvodněno přetížením výroby. Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. 144 347/53-AO, Politickému sekretariátu ÚV KSČ, K bodu: Přijetí egyptské vládní delegace „Mise dobré vůle“, s. 3.

⁹¹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. 150.573/53, Informace o pobytu egyptské vládní delegace v ČSR, 22. 12. 1953.

⁹² NA ČR, f. MZV-VA II, kart. č. 1748, Zemědělské noviny, 1. 1. 1954.

⁹³ AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 27, Egypt – stručný informativní přehled, 2. 6. 1954, nečíslováno.

2.5 Rok 1954

Společenskou událostí se stala každoroční recepce uspořádaná zastupitelským úřadem v Káhiře 9. května k 9. výročí osvobození ČSR. Dostavilo se na ni kolem 350 hostů ze 750 pozvaných, především z řad diplomatického sboru.⁹⁴ Nechyběl ani guvernér Káhiry, nový vyslanec v ČSR Amin Dahab, několik státních podsekretářů a dalších vysokých úředníků a generál Ragab, členové egyptského Výboru Obránců míru a zástupci československého zboží. Členové egyptské vlády se však stejně jako prezident Nagíb a ministerský předseda Násir z různých důvodů omluvili. Jejich absence byla vykládána „spřátelenými“ diplomaty jako „záměrný výraz zdrženlivého postoje“.⁹⁵ Samotný zastupitelský úřad však nepokládal jejich nepřítomnost v tomto období za projev nepříznivého postoje k ČSR. Recepce z hlediska účasti vysokých egyptských úředníků pokládal za velmi úspěšnou a celkově ji stejně jako „přátel“ hodnotil kladně.

Ve své práci zastupitelský úřad věnoval pozornost narůstajícím rozporům mezi Nagíbem a Násirem. Podařilo se mu též zajistit souhlas egyptských úřadů s uspořádáním další výstavy československého průmyslu naplánovanou na jaro následujícího roku. Nejdůležitější událost roku však z hlediska vzájemných československo-egyptských vztahů představoval příjezd vyslance Arnošta Karpíška do Káhiry. Znamenal impulz k dalšímu rozvoji a rozšiřování vztahů, i když ani nový titulář zpočátku příliš neusiloval o sblížení jdoucí nad formální rámec obchodních styků.⁹⁶

Také na egyptském vyslanectví došlo během roku k personálním změnám na postu tituláře. Dosavadního vyslance Abdela Moneima Mohameda vystřídal Amin Taha Aboul Dahab.⁹⁷ O udělení agrément pro nového vyslance egyptská strana zažádala 15. ledna a již 8. února jej prezident Zápotocký udělil. Pověřovací listiny následně diplomat předal

⁹⁴ Pro srovnání v roce 1951 se zúčastnilo 140 lidí ze 190 pozvaných. AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, č. 195/Dův/51, Recepce na 9. května. Hlášení, Káhira, 11. 5. 1951.

⁹⁵ AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, došlé č. 5772/54, Egypt – recepce 9. května, Káhira 14. 5. 1954. Srov. AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, č. j. 1013/54, Egypt – zpráva o recepci, pořádané dne 9. 5. 1954 na počest devátého výročí osvobození vlasti sovětskou armádou, Káhira, 27. 5. 1954.

⁹⁶ P. ZÍDEK - K. SIEBER, *Československo a Blízký východ...*, s. 53.

⁹⁷ Naroděn 1902. V diplomatických službách pracoval od roku 1929, postupně vystřídal řadu působišť - Istanbul, Teherán, New York, San Francisco či Kábul. Také zastával několik pozic v ústředí - od r. 1946 řídil odbor pro arabské záležitosti. V době svého jmenování do Prahy vedl jako chargé d'affaires vyslanectví v Tokiu. AMZV, f. Diplomatičeský protokol, kart. č. 27, Životopis nového egyptského vyslance Amin Taha Abuldahab-a, nečíslováno, nedatováno.

prezidentovi 8. června.⁹⁸ Jeho působení v Československu bylo ale poměrně krátké, protože již o pár měsíců později egyptská strana znovu požádala o agrément pro dalšího vyslanec, jímž se měl stát Dimitri Rizq Hanna. O vyhovění žádosti byl vyslanec Dahab informován 10. listopadu. Poděkoval za rychlé vyřízení a vyjádřil lítost, že již nebude moci napomáhat k dalšímu rozvoji hospodářských a kulturních styků, pro něž dle jeho názoru vznikaly „velmi dobré“ podmínky, i přes silný nátlak „jedné mocnosti“, v jehož důsledku v Egyptě ještě převládá váhavost. Dále sdělil, že po svém návratu do Egypta hodlá navrhnout povýšení vzájemného zastoupení na velvyslanectví, což by podle něj odpovídalo nové atmosféře ve vzájemných vztazích.⁹⁹ Karpíšek k této poměrně náhlé změně tituláře v Praze sdělil, že jde o důsledek širších přesunů v egyptské zastupitelské síti a neznačí změnu ve vzájemných vztazích.¹⁰⁰

Na mezinárodním poli oba státy několikrát projevily shodná stanoviska. Káhira požádala o československou podporu pro svou opětovnou kandidaturu do Hospodářské a sociální rady OSN. Náměstek ministra zahraničních věcí Šimovič pozval 13. srpna egyptského vyslanec Dahaba, aby v té věci sdělil, že Československo dodržuje zásadu spravedlivého geografického zastoupení a pokud se státy dané oblasti na egyptské kandidatuře dohodnou, ČSR bude jeho kandidaturu podporovat. V té souvislosti dodal, že vláda oceňuje přátelský postup egyptských zástupců, kteří podporovali československá stanoviska při posledních zasedáních Hospodářské a sociální rady a Mezinárodního měnového fondu.¹⁰¹

2.5.1 Československý vyslanec

Od doby vyslání svého tituláře do Prahy v roce 1953, poukazovala egyptská strana často na nepřítomnost československého vyslanec. Stalo se tak i při zdvořilostní návštěvě egyptského vyslanec Dahaba na MZV 26. června, který poukázal na vyslání tituláře pro Sýrii a Libanon. Dostalo se mu odpovědi, že vyslanec pro Egypt měl být vyslán také, ale nemohl odjet pro nevyhovující zdravotní stav. Nicméně se předpokládalo podání žádosti o agrément do dvou

⁹⁸ AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 27, č. j. T – 510/1954, 8. 2. 1954 a AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 27, č. j. 21.744/54-DP, Záznam pro ministra, 21. 6. 1954.

⁹⁹ AMZV, f. TO-T 1945-54, č. j. 420.933/54-IV., Záznam o návštěvě egyptského vyslanec 10. XI. 1954, Praha, 11. 11. 1954.

¹⁰⁰ AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 1, č. j. 2736/54, Řádná politická zpráva za listopad 1954, Káhira, 16. 12. 1954, s. 20.

¹⁰¹ AMZV, f. TO-T 1945-54, č. j. 416.172/54-IV. Záznam pro s. ministra, Praha, 13. 8. 1954.

měsíců.¹⁰² Také sovětský velvyslanec v Egyptě Solod se podíval nad jeho absencí a upozornil na vzrůstající význam arabských zemí.¹⁰³

Uplynula polovina doby slíbené egyptskému diplomatovi, když chargé d'affaires Pravda dostal od ústředí pokyn požádat o agrément pro československého vyslance Arnošta Karpíška. Dahab vyjádřil potěšení a přislíbil jeho nominaci podpořit.¹⁰⁴ Nový titulář pocházel z rodiny prvorepublikové senátorky Betty Karpíškové a v diplomacii pracoval od roku 1935. Po válce, během níž se podílel na domácím odboji, pokračoval v práci diplomata a před svým jmenováním do Egypta vedl na MZV v letech 1953 až 1954 celý asijský odbor.¹⁰⁵

Prezident Nagíb agrément udělil 28. srpna.¹⁰⁶ V Rudém právu vyšla pouze stručná zpráva: „Prezident republiky Antonín Novotný jmenoval dr. A. Karpíška mimořádným vyslancem a zplnomocněným ministrem Československé republiky v Egyptě a Habeši.“¹⁰⁷ Po příletu do Egypta začal Karpíšek, ještě před předáním pověřovacích listin prezidentu Nagíbovi 4. listopadu, s návštěvami titulářů zemí Východního bloku, nejprve u velvyslance SSSR Soloda.¹⁰⁸ Jako svého prvního společenského podniky v Egyptě se Karpíšek zúčastnil recepce na sovětském velvyslanectví a blíže se při něm seznámil s diplomaty „spřátelených“ států.¹⁰⁹

Předání pověřovacích listin prezidentu Nagíbovi se odehrálo 4. listopadu a Karpíšek v rozhovoru hovořil o sympatiích čs. lidu k boji egyptského lidu za svobodu i o příznivém rozvoji vztahů obou zemí. Prezident tomu přisvědčil, ale rozmluvu odvedl na běžná témata.¹¹⁰ I přes Nagíbovu odtažitost znamenalo jmenování Karpíška důležitý krok pro další zintenzivnění styků obou zemí. Vyslanec stál v čele zastupitelského úřadu téměř po celý zbytek padesátých let a značně přispěl k rozvoji dobrých vztahů s Egyptem.

¹⁰² AMZV, f. TO-T 1945-54, č. 413.885/54, Věc: Záznam – návštěva egyptského vyslance dne 28. 6. 1954, 28. 6. 1954.

¹⁰³ AMZV, f. TO-T 1945-54, č. 667/54, Záznam o návštěvě vedoucího úřadu u D. S. Soloda, sovětského vyslance v Káhiře, Káhira, 4. 4. 1954.

¹⁰⁴ AMZV, f. TO-T 1945-54, č. 415.310/54/II, Návštěva egyptského vyslance u s. Sekaninové, 27. 7. 1954.

¹⁰⁵ Heslo Arnošt Karpíšek in: J. DEJMEK, *Diplomacie Československa, II. díl*, s. 414.

¹⁰⁶ AMZV, f. TO-T 1945-54, č. 415.310/54/II Návštěva egyptského vyslance u s. Sekaninové, 27. 7. 1954 a AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 5, došlé č. 10942/54, Káhira, došlo 28. 8. 1954.

¹⁰⁷ Rudé právo, 31. 8. 1954, s. 2.

¹⁰⁸ AMZV, f. TO-T 1945-54, č. 1650/54, Věc: Zápis pravidelné měsíční pracovní porady všech zaměstnanců vyslanectví, Káhira, 16. 9. 1954.

¹⁰⁹ Náš diplomat se zúčastnil i dalších recepcí, z nichž stojí za zmínku např. ta, kterou pořádal 12. 11. 1954 zastupitelský úřad Saúdské Arábie k výročí nástupu krále Saúda na trůn. Patřila k posledním, kterých se zúčastnil prezident Nagíb před svým sesazením. Karpíšek se pozastavil nad kvalitou překladatele na čs. vyslanectví, který pozvánku přeložil ve smyslu, že jde o výročí králova úmrtí. Pravý důvod se „naštěstí“ dozvěděl až z novin. AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 5, č. j. 2172/54-AK, Věc: Společenské styky – zpráva za říjen a listopad 1954, Káhira, 7. 12. 1954, s. 1-2.

¹¹⁰ AMZV, f. TO-T 1945-54, č. j. 2619/54/KA, Věc: Odevzdání pověřovacích listin, Káhira 10. 11. 1954, s. 1-2.

2.6 Rok 1955

Československo ve snaze o představení svých vývozních možností, zejména v oblasti strojních výrobků, uspořádalo v březnu v Káhiře již druhou průmyslovou výstavu. Oproti výstavě z listopadu 1953 čítala dvojnásobnou výstavní plochu.¹¹¹ Slavnostního zahájení 24. března se z egyptské strany zúčastnil v zastoupení ministerského předsedy ministr vnitra pplk. Zakaria Mohieddin a náměstek ministra obchodu. Československou stranu zastupovala vládní delegace v čele s náměstkem ministra zahraničního obchodu Kohoutem. Účast vysokých politických činitelů naznačovala oboustrannou snahu o rozšíření vzájemných obchodních vztahů.¹¹² Výstava získala širokou publicitu v místním tisku, k čemuž napomohlo i uspořádání přehlídky československé módní tvorby. Navštívilo ji téměř 200 tisíc návštěvníků a většinu exponátů se podařilo prodat na místě.¹¹³ Rovněž napomohla propagaci čs. výrobků, z nichž některé dosud v Egyptě nebyly představeny a splnila tak svůj účel.

Otevření výstavy samozřejmě nebylo jediným důvodem pobytu Kohoutovy delegace v Egyptě. Za úkol měla navázat na jednání o podpisu dlouhodobé obchodní dohody a nové obchodní dohody, která zde o několik týdnů dříve vedla jiná vládní delegace (v jejím čele stál Otakar Taufer) při své cestě do Etiopie. Dosavadní smluvní stav již nebyl vyhovující.¹¹⁴ K dalším úkolům patřil také průzkum možností prodeje strojních zařízení mimo vládní adjudikace. Výsledek se dostavil po dalších jednáních v létě v podobě podpisu několika významných dohod, jež následně utvářely podobu obchodní výměny po další tři roky.

V dubnu se konala v indonéském Bandungu první mezinárodní konference asijských a afrických zemí. Zastupitelský úřad v Káhiře jejímu zasedání věnoval značnou pozornost a zaslal o ní do ústředí mimořádnou zprávu.¹¹⁵ Zájem o ni projevil i ústředí, které dalo

¹¹¹ AMZV, f. TO-T 1945-54, č. j. 3302/20/55, Vyslání vládní delegace na zahájení výstavy čs. průmyslu v Káhiře, Praha, 3. 3. 1955.

¹¹² AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. j. 224/55-AK, Řádná politická zpráva za březen 1955, Káhira, 31. 3. 1955, s. 7-8.

¹¹³ AMZV, f. TO-T 1945-54, č. j. 3302/61, Věc: zpráva o výsledku jednání vládní delegace vyslané na zahájení výstavy čs. průmyslu v Káhiře a návrh na vyslání nové delegace k projednání a event. podpisu nové obchodní smlouvy, dlouhodobé obchodní dohody a obchodní a platební dohody, Praha, 2. 5. 1955, s. 6.

¹¹⁴ Stále platila obchodní smlouva z roku 1930 a platební a obchodní dohoda z roku 1951 Viz. AMZV, f. TO-T 1945-54, č. 413.068/55, Věc: Egypt – záznam o poradě, návrh na podepsání nové obchodní smlouvy a obchodní a platební dohody, 3. 3. 1955.

¹¹⁵ Zpráva sdělovala, že složení egyptské delegace (předseda vlády Násir a ministři národního usměrnění, zahraničních věcí, náboženských záležitostí a další úředníci) vyvolalo zklamání u Američanů, kteří se nátlakem snažili zabránit Násirově odjezdu na konferenci. Dále zachycovala postoje egyptské delegace usilující o zákaz zbraní hromadného ničení, likvidaci kolonialismu atd. a Násirův projev z 18. 4., v němž mimo jiné hovořil o hájení zásady sebeurčení národů nebo o tom, že není možná spolupráce mezi státy bez respektování politické nezávislosti a územní integrity. Egyptský tisk vyzdvihoval fakt, že dříve neměl Egypt možnost zaujmout

pokyn, aby do plánu práce vyslanectví na čtvrté čtvrtletí bylo zařazeno soustavné sledování jejího ohlasu a vlivu na egyptskou politiku.¹¹⁶ „Duch Bandungu“ a egyptská politika pozitivní neutrality přispěly ke zlepšování vztahů Káhiry k východnímu bloku.

V květnu vyslanectví v Káhiře pořádalo recepci k 10. výročí osvobození ČSR. Účast byla ve srovnání s přecházejícím rokem hojnější i navzdory skutečnosti, že připadla na dobu ramadánu. Při stejném počtu pozvánek, tj. 750, přišlo 452 hostů. Nechyběly mezi nimi významné osobnosti politického a hospodářského života, například úřadující ministr zahraničních věcí Said, náměstek ministra války Ragab, ředitel banky Misr Ismail Shaffey a také bývalý vyslanec v ČSR Dahab či současný vyslanec Dimitri Rizk Hanna, velvyslanec SSSR Solod a řada dalších včetně členů diplomatického sboru. Sám Násir se omluvil pro údajnou neodkladnou schůzi, ale jeho sekretariát zaslal alespoň přepis vyjadřující srdečná blahopřání a přání osobního blaha čs. prezidentu a štěstí pro ČSR.¹¹⁷

Koncem měsíce do Prahy přijel nový egyptský vyslanec Dimitri Rizk Hanna.¹¹⁸ Pověřovací listiny předal prezidentu Zápotockému 1. června. Prezident v odpovědi na vyslancův projev pronesl mimo jiné: „Rozvoj a upevňování mírumilovných přátelských vztahů k zemím, které chovají stejné přání, je předním cílem politiky československé vlády. Jsem přesvědčen, že pro rozvoj takové spolupráce mezi našimi zeměmi jsou dobré předpoklady a možnosti. Jejich plné využití přinese nesporně oboustranný prospěch našim národům a poslouží věci míru“.¹¹⁹

V červenci došlo k uzavření obchodní, platební a dlouhodobé obchodní dohody, které kladně ovlivnily hospodářské vztahy. Zdaleka nejdůležitější okamžik roku představovalo sjednání dodávek zbrojního materiálu ze Sovětského svazu prostřednictvím Československa do Egypta. V prosinci proto mohlo československé vyslanectví v Káhiře konstatovat: „k nejpodstatnějšímu zlepšení vztahů mezi ČSR a Egyptem došlo především po uzavření

nezávislé stanovisko k mezinárodním problémům, ale musel provádět politiku dikтовanou Británií či USA. Zpráva hodnotila účast a postoje Egypta kladně. „Imperialisté“ pak projevíli svůj nesouhlas neúčastí diplomatických zástupců na slavnostním přivítání Násira při návratu z Bandungu. Význam byl ve zprávě přikládán také rozhovorům mezi předsedou čínské delegace Čou En-Lajem a Násirem, které prohloubily vztahy obou zemí. AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. j. 314/55/T-AK, Mimořádná politická zpráva č. 3 – Účast Egypta na konferenci v Bandungu, Káhira, 5. 5. 1955, s. 1 – 7.

¹¹⁶ AMZV, f. TO-T 1945-54, č. 655/55/AK, Věc: Plán práce na IV. čtvrtletí 1955, Káhira, 24. 9. 1955.

¹¹⁷ AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, č. j. 987/55-AK, Recepce k státnímu svátku, Káhira, 13. 5. 1955.

¹¹⁸ Od roku 1928 pracoval na ministerstvu zahraničních věcí. Střídavě působil v ústředí a na zastupitelských úřadech (jako kancléř a vicekonzul na egyptském konzulátu v Jeruzalémě a jako generální konzul v Leopoldville). V době jmenování do ČSR zastával pozici ředitele administrativního oddělení na MZV. AMZV, f. TO-T 1945-54, došlé č. 13972, Dimitri Hana Rizk – osobní data, Káhira, došlo 29. 10. 1954.

¹¹⁹ AMZV, f. Diplomatičeský protokol, kart. č. 27, č. 21.608, Dimitri Rizq Hanna, nový egyptský vyslanec, materiály k nástupní audienci, 30. 5. 1955.

dohody o dodání čs. zbraní Egyptu. Jestliže ještě před rokem slovo Čechoslovák bylo přijímáno s velkou rezervou, v posledních dvou měsících se situace změnila. Egyptský lid přijal s velkým uspokojením rozhodnutí čs. vlády dodat Egyptu zbraně. Stoupl zájem o Československo především z nejširších vrstev.¹²⁰ Rovněž se zvýšila poptávka po člancích a publikacích o ČSR. Současně ale zastupitelský úřad upozornil, že je dost takových, kteří „nepřejí“ dobrým vztahům a snaží se je poškodit a odvrátit veřejné mínění, například připomínáním předchozích československých dodávek Izraeli. Za dané situace, kdy Egypt změnil své odmítavé stanovisko k ČSR a ostatním LDS, upozornilo vyslanectví na nutnost dobré vztahy dále rozvíjet. „Nikoliv násilně, ale postupně, pomocí zájezdů čs. sportovních a kulturních útvarů tak, jak využívá vzniklé situace SSSR.“¹²¹ Zlepšení vztahů se příznivě promítlo také v egyptském tisku, který zveřejnil řadu kladných článků o životě a dění v Československu,¹²² např. v listu Al Ahram byl 5. července uveřejněn článek o Spartakiádě s názvem „A Chat On Sport Behind the Iron Curtain“, jehož autor Kamal Naguib byl ohromen tím, co viděl.¹²³

Z mezistátních návštěv se uskutečnila například zářijová cesta ministra komunikací Fathího Radwána v doprovodu generálního ředitele egyptských státních drah do Československa, které přijal ministr Dvořák.¹²⁴ V říjnu navštívil Výstavu čs. strojírenství v Brně gen. Hassan Ragab, který se obdivně vyjádřil o průmyslové zdatnosti ČSR.¹²⁵ V náplni jeho návštěvy se také promítla nedávno uzavřená dohoda o dodávkách zbraní, když na ministerstvu zahraničního obchodu zjišťoval možnosti dodávek zařízení na výrobu vojenské techniky z ČSR do Egypta a získání licencí na výrobu lehkého a těžkého kulometu a munice dodávané z ČSR. Zajímal se i o případnou pomoc československého vysokého vojenského školství Egyptu.¹²⁶

Na druhé straně ministr Dvořák odjel na pozvání egyptské vlády v listopadu do Káhiry v rámci cesty československé vládní delegace, která při ní navštívila kromě Egypta ještě Indii a Barmu. Trvala od 4. do 29. listopadu 1955. Výsledek cesty se odrazil ve vládním usnesení č. 434 z 22. února 1956, kterým vláda vzala na vědomí zprávu o cestě a dala souhlas, aby

¹²⁰ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. j. 1016/55-Vej., Věc: Řádná politická zpráva za listopad 1955, Káhira, 15. 12. 1955, s. 6.

¹²¹ Cit. Tamtéž, s. 6.

¹²² Viz AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. j. 69/56/Str., Věc: Řádná politická zpráva za prosinec 1955, Káhira, 13. 1. 1956, s. 6.

¹²³ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, Al Ahram, A Chat On Sport Behind the Iron Curtain, 5. 7. 1955, pp 12.

¹²⁴ Rudé právo, 6. 9. 1955, s. 2.

¹²⁵ Rudé právo, 13. 10. 1955, s. 1.

¹²⁶ NA ČR, f. KSČ-ÚV-02/2, sv. 67 ar. j. 83 bod 23 Informační zpráva pro předsedu vlády soudruha Širokého, příloha k č. j. 0010304/29-3/4, 17. 10. 1955.

jejím jménem byli pozváni k návštěvě ČSR zástupci všech tří navštívených zemí. Z egyptských činitelů obdrželi pozvání ministr obchodu a průmyslu Nosseir, vedoucí výstavby provincie Tahrir mjr. Magdi, ředitel banky Misr Roushdi a ředitel průmyslové banky Baraviho.¹²⁷

Celkově je možno považovat rok 1955 v důsledku významných událostí za milník ve vztazích mezi Prahou a Káhirou.

2.6.1 Obchodní dohody

V době, kdy se již pomalu začínala rýsovat možnost dodávek československých a sovětských zbraní do Egypta, Praha dojednávala také uzavření dohod upravujících vzájemné hospodářské vztahy s Káhirou. Za tím účelem v červnu přijela do egyptského hlavního města již třetí československá vládní delegace vedená tentokrát náměstkem ministra Jaroslavem Kohoutem. Jejím cílem bylo dokončení jednání předchozích delegací a podepsání nové obchodní a platební dohody, dále dlouhodobé obchodní dohody a také nové obchodní smlouvy obsahující doložku nejvyšších výhod. Československým zástupcům se dostalo ze strany egyptských úřadů značné pozornosti a jako jedinou obchodní delegaci ji přijal sám prezident Násir.¹²⁸ Setkali se s ministry financí, obchodu a průmyslu, zemědělství, sociální péče, městských a venkovských záležitostí. Egyptské MZV připravilo prohlídku provincie Al Tahrir (provincie Osvobození)¹²⁹ a velkých textilních závodů v Kafr El-Dawar u Alexandrie.¹³⁰ Na druhé straně se delegace setkala i s nedůvěrou, která údajně pramenila z neznalosti československého průmyslu či přerušení některých dodávek v minulosti (např. motorů Walter či obráběček pro vojenské továrny), z technických závad na některých dodaných zařízeních i „z přímých zásahů našich nepřátel“.¹³¹

Důvod, proč ČSR usilovalo o úpravu obchodních vztahů, spočíval v dlouholeté pasivní bilanci v zahraničním obchodě, kdy dovoz z Egypta značně převyšoval

¹²⁷ Usnesení také uložilo ministroví zahraničního obchodu úkol předkládat čtvrtletně zprávy o srovnání kvality čs. výrobků s konkurencí s cílem odhalovat zaostávání čs. průmyslu. AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. 03113/56-SM, Usnesení vlády ze dne 22. února 1956 č. 434., Praha, 27. 2. 1956.

¹²⁸ NA ČR, f. MZV-VA II, kart. č. 1748, Obrana Lidu 14. 6. 1955. Při té příležitosti byl ministerskému předsedovi předán model letadla Aero 45, skutečné letadlo bylo předáno následující rok.

¹²⁹ Výstavba provincie Al Tahrir byla ambiciózním projektem egyptské vlády ve snaze o rozšíření nedostatkové plochy zemědělské půdy. Jednalo se o pouštní území o rozloze cca 350.000 ha na západním okraji nilské delty. Práce na ní začaly v roce 1953 budováním velkého zavodňovacího kanálu. Viz. AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. j. 1392/55-Ak, Věc: Mimořádná hospodářská zpráva č. 1. Výstavba provincie Al Tahrir, Káhira, 30. 6. 1955.

¹³⁰ AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, Řádná politická zpráva za červen 1955, Káhira, 7. 7. 1955, s. 7-8.

¹³¹ Cit. AMZV, f. TO-T 1945-54, č. 420430, Nově uzavřené dohody s Egyptem, Praha 22. 7. 1955, s. 3.

československý vývoz. Pro srovnání například v roce 1954 činil dovoz 131 mil Kčs a vývoz pouze 60,5 mil Kčs.¹³² Rozdíl pak musel být hrazen „drahocennými“ volnými devizami či mezním úvěrem. Navzdory úsilí československých úřadů se vyrovnané obchodní bilance nedařilo dosáhnout. Dosavadní skladba československého vývozu do Egypta měla těžiště v řezivu, papíru a cukru či spotřebním zboží. Avšak jejich vývoz nebylo možné částečně i vlivem rostoucí domácí egyptské produkce navýšit. Nově měl být kladen důraz na vývoz strojního zařízení a investičních celků.¹³³

V jednáních, probíhajících od 7. června do 19. července, zastupovala egyptskou stranu delegace, v jejímž čele stál vedoucí hospodářského odboru egyptského MZV Kamal Eddin Abdel Nabim. Uzavírání dohod nešlo úplně hladce. Zjevné to je v případě dlouhodobé obchodní dohody, kterou egyptská strana několikrát odmítla, protože trvala na systému adjudikací a „teprve po získání rozhodujících ministrů a několika členů vojenské revoluční rady, což se podařilo při zainteresování největších bavlnářských a bankovních skupin, byl prosazen princip dlouhodobé dohody. Egyptská strana při tom zdůraznila, že bude pečlivě sledovat úspěch provádění této dohody, která je první svého druhu, kterou Egypt uzavřel.“¹³⁴ Měla mít platnost tři roky. Pro první rok garantovala nákup československých výrobků v hodnotě 50 mil. Kčs a v protihodnotě prodej bavlny. Další roky se tato částka měla po jednáních smíšené komise zvyšovat.

Podpis nové obchodní smlouvy egyptská strana odmítla s odůvodněním, že takovou smlouvu v poslední době Egypt neuzavřel a stará smlouva vyhovuje. Vyjádřila alespoň ochotu dohodnout se na doložce nejvyšších výhod, která byla proto zařazena čs. delegací do obchodní dohody.¹³⁵ Kromě dlouhodobé dohody tedy byla uzavřena ještě nová obchodní dohoda a platební dohoda. Obchodní dohoda doplnila předchozí dokument z roku 1951 ustanovením o činnosti čs. techniků v Egyptě a o podrobnější výklad doložky nejvyšších výhod. Nová platební dohoda přinesla hlavně zvýšení bezúročného mezního úvěru

¹³² AMZV, f. TO-T 1945-54, č. 420430, Nově uzavřené dohody s Egyptem, Praha, 22. 7. 1955, s. 1.

¹³³ Srov. AMZV, f. TO-T 1945-54, č. j. 3302/61, Zpráva o výsledku jednání vládní delegace vyslané na zahájení výstavy čs. průmyslu v Káhiře..., Praha, 2. 5. 1955, s. 4 – 5.

¹³⁴ Cit. AMZV, f. TO-T 1945-54, č. 420430, Nově uzavřené dohody s Egyptem, Praha, 22. 7. 1955 a AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. j. 509/55/AK, Věc: Řádná politická zpráva za červen 1955, Káhira, 7. 7. 1955, s. 7-8.

¹³⁵ Delegace tak nevědomky způsobila drobný spor o ratifikaci mezi československými ministerstvy, který se řešil na konci listopadu 1955. MZV a MZO zastávaly názor, že zařazením doložky získala obchodní dohoda charakter smlouvy obecné povahy a podléhala tudíž dle čs. zákonů ratifikaci Národním shromážděním a prezidentem republiky. Ministerstvo spravedlnosti svůj původně totožný názor změnilo a nepokládalo ratifikaci za nutnou. AMZV, f. TO-O, kart. č. 9, č. 148.750/55-AO/2, Návrh vládního usnesení o jednání čs. vládní delegace v Egyptě, 28. 11. 1955 a AMZV, f. TO-O, kart. č. 9, č. 143.047/55-AO/2, Návrh vládního usnesení – ratifikace československo-egyptské dohody, Praha, 30. 11. 1955.

z 1 milionu na 1,5 milionu liber, jehož překročení do výše 2 milionů se mělo úročit 5,5%. Teprve v případě překročení tohoto limitu se mělo platit v devizách.¹³⁶

Delegace byla ve výsledku velmi úspěšná, přímo na místě jednala o dodávkách konkrétního zboží, navázala nové kontakty a pozvala egyptské činitele do Prahy. Kladně ji hodnotili i Sověti, s nimiž svůj postup konzultovala. Zvláště uzavření dlouhodobé dohody považovali „za vynikající úspěšný průlom v dosavadních obchodních vztazích Egypta, takže Československo zde razí cestu novým formám obchodu mezi Egyptem a zeměmi našeho tábora“.¹³⁷

2.6.2 Zbrojní dodávky

Svět se poprvé dozvěděl o uzavření smlouvy o dodávkách zbraní Egyptu od Československa 27. září 1955, kdy Násir odhalil její existenci. Oznámení mělo širokou mezinárodní odezvu. Britský premiér Eden se obrátil na sovětského předsedu Rady ministrů Bulganina, aby jej zcela „přátelsky“ informoval o svém znepokojení, pokud by zprávy o dohodě byly pravdivé. Argumentoval, že vztahy mezi Egyptem a Izraelem jsou napjaté a může kdykoli vypuknout konflikt, který se může snadno rozšířit. Z toho důvodu pokládal dodávky vojenského materiálu za „velmi nebezpečné“.¹³⁸ Také západní tisk dohodu kritizoval.¹³⁹

Po konzultaci s Moskvou, která považovala za nutné Násirovo podpoření,¹⁴⁰ vydala 3. října československá vláda oficiální prohlášení. Stálo v něm: „Československo-egyptská dohoda byla uzavřena na základě nezadatelného práva suverénních států vstupovat ve smlouvy odpovídající jejich oprávněným zájmům a není spojena se žádnými podmínkami. Československá vláda uzavřela dohodu v rámci normálních obchodních styků se zřetelem na politiku národní nezávislosti, sledovanou egyptskou vládou, a na její zákonné právo svobodně si opatřit prostředky k zajištění obrany své země. Československá vláda, zásadně odmítajíc jakékoli vměšování do normálních vztahů mezi svrchovanými státy, bude své závazky, vyplývající z československo-egyptské dohody, přesně plnit.“¹⁴¹

¹³⁶ AMZV, f. TO-T 1945-54, č. 420430, Nově uzavřené dohody s Egyptem, Praha 22. 7. 1955 s. 2.

¹³⁷ Cit. Tamtéž, s. 3.

¹³⁸ NA ČR, KSČ-ÚV-02/2, sv. 68, arch. j. 84, bod 21, č. 6205/12, Výměna dopisů mezi Edenem a s. Bulganinem ve věci dodávek zbraní Egyptu, 21. 10. 1955.

¹³⁹ P. ZÍDEK - K. SIEBER, *Československo a Blízký východ...*, s. 57.

¹⁴⁰ NA ČR, KSČ-ÚV-02/2, sv. 64, arch. j. 80, bod 1, Příloha II.

¹⁴¹ Rudé právo 4. 10. 1955, s. 1. Srov. NA ČR, NA ČR, KSČ-ÚV-02/2, sv. 64, arch. j. 80, bod 1, Prohlášení vlády Československé republiky k československo-egyptské dohodě.

Uzavřením smlouvy se úspěšně završilo několikaleté egyptské úsilí o získání velkého množství zbraní a vojenského materiálu. Méně zřetelný je však samotný počátek jednání, která vyústila v podpis dokumentu. V historiografii se proto objevilo hned několik odlišných verzí. Egyptská verze pokládala za podnět k získání československých zbraní izraelský útok na Gazu 28. února, při němž zahynulo 34 egyptských vojáků. Násir si byl vědom potřeby získat nové zbraně, ale nechtěl přijmout nabídku Američanů, která byla spjata s politickými podmínkami. Nezbylo mu tedy nic jiného, než se obrátit na země Východního bloku.¹⁴² Američtí autoři viděli příčinu neúspěchu americké nabídky v Násirově přehnaných požadavcích a regionálních ambicích. Izraelští autoři zase argumentovali, že smlouva o dodávkách je výsledkem vyjednávání zahájených již roku 1953 a zvláště zmiňovali příjezd československé delegace do Egypta v polovině února 1955.¹⁴³

Historik Karel Sieber prokázal, že výsledkem únorového jednání obchodní delegace vedené Otakarem Tauferem byl pouze návrh na udělení výjimky ze zákazu prodeje zbraní „kapitalistickým“ státům ve věci prodeje 200 pistolí ráže 7,65 mm a k nim několika tisíc nábojů v hodnotě 3500 USD. Jednalo se o běžné zbraně, které mohl Egypt získat i v západních zemích a MZO vidělo v transakci možnost pro propagaci československých výrobků a rozšíření civilního obchodu s Egyptem.¹⁴⁴ Existuje také názor, že egyptská vláda chtěla tímto nákupem vytvořit nátlak na Západ, aby od něj získala zbraně. Podobný krok učinila již v roce 1953 v případě cesty generála Ragaba. Západ však nereagoval, a tak se Násir definitivně rozhodl obrátit na Východ.¹⁴⁵

Předběžná jednání o velké zbrojní dodávce začala ve velkém utajení v dubnu v Káhiře za přítomnosti československého, sovětského a egyptského zástupce. Obrisy budoucího kontraktu schválila československá strana na počátku srpna.¹⁴⁶ K dořešení celé záležitosti přijela do Prahy 20. srpna tříčlenná egyptská delegace v čele s Mohamedem Hafezem Ismailem. Na pokyn předsedy vlády byla delegace pozvána o dva dny později na zdvořilostní návštěvu k náměstkyni ministra zahraničních věcí Sekaninové-Čakrtové. Vedoucí delegace vyjádřil díky za přijetí v ČSR a naději na úspěch jednání, na jehož „výsledku prý závisí velmi mnoho a chtěl by dokonce říci, že kdyby proti očekávání – „nedej bůh“ – vyzněla negativně,

¹⁴² G. LARON, *Cutting the Gordian Knot...*, s. 2- 3.

¹⁴³ Tamtéž, s. 2 - 3.

¹⁴⁴ P. ZÍDEK - K. SIEBER, *Československo a Blízký východ...*, s. 54-56.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 56.

¹⁴⁶ L. BAREŠ – R. VESELÝ – E. GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, s. 680 a Srov. NA ČR, f. KSČ-ÚV-02/2, sv. 55, arch. j. 71 bod 29, Usnesení politického byra ÚV KSČ ze dne 8. srpna 1956.

bylo by to pro Egypt přímo nebezpečné.¹⁴⁷ Věřil, že v ČSR nalézá to, co u některých jiných států nenašli – jednání bez politických podmínek. Také dodal, že Egypt učinil v poměru k SSSR a zemím Východního bloku rozhodný obrat ve smyslu rozšíření vzájemných vztahů.¹⁴⁸

Během rozhovorů zahájených 23. srpna došlo na přání Egyptanů k předvedení tankového, leteckého a dělostřeleckého materiálu.¹⁴⁹ Výsledkem byl již zmíněný podpis československo-egyptské smlouvy o dodávkách speciálního materiálu¹⁵⁰ z 12. září. Signatářem byl vedoucí delegace Mohamed Hafez Ismail a ministr zahraničního obchodu Richard Dvořák. Následoval podpis československo-sovětské smlouvy o čtyři dny později, kterou signoval opět ministr Dvořák a sovětský zplnomocněnec G. S. Sidorovič.¹⁵¹ Sovětský svaz mohl díky tomu tvrdit, že se dodávek do Egypta přímo neúčastní, protože materiál formálně nakupovala Praha. Na druhé straně Egypt tímto způsobem neohrožoval svou deklarovanou neutralitu.

Hodnota dodávek, nesoucích krycí název „akce 105“, činila 921 milionů Kčs (z toho připadlo 523 milionů Kčs na sovětskou účast a 398 milionů na československou). Do 15. ledna mělo být dodáno 80 stíhacích letadel MIG-15 bis, 6 ks cvičných UTI-MIG, 43 ks tryskových bombardérů IL 28 a 4 ks cvičných UIIL 28, 25 ks cvičných letadel JAK-11, 200 ks tanků T-34, 40 ks pancéřových vozů BTR 152, 6 ks vyprošťovacích tanků, 12 ks motorových torpédových člunů, dále padáky pro trysková letadla, průzkumné kamery, střelivo, pohonné látky a oleje, náhradní motory a díly.¹⁵² Další materiál, jako například 20 ks transportních letadel, 50 ks 122 mm děl, 50 ks samohybných děl 100 mm SAU-100, 24 ks 130 mm raketometů, 160 ks pancéřových vozů BTR 152, transportní loď, 4 ks minolovky,

¹⁴⁷ Cit. AMZV, f. Sekretariát ministra – trezorové spisy, kart č. 45, č. 421.606, Záznam o návštěvě egyptské delegace u s. nám. Dr. Sekaninové-Čákrtové, Praha, 22. 8. 1955.

¹⁴⁸ AMZV, f. Sekretariát ministra – trezorové spisy, k. č. 45, č. 421.606, Záznam o návštěvě egyptské delegace u s. nám. Dr. Sekaninové-Čákrtové, v Praze 22. 8. 1955.

¹⁴⁹ Zpráva o jednání mezi egyptskou vládní delegací a smíšenou delegací československo-sovětskou, in: Jan WANNER, *Československo-egyptská zbrojní dohoda z roku 1955*, in: Slovanský přehled, 1/2002, s. 59 – 77, zde s. 62.

¹⁵⁰ Termín „speciální materiál“ či „speciál“ označoval dodávky zbraní a vojenského materiálu.

¹⁵¹ J. WANNER, *Bitva o Suez...*, s. 158 Srov. NA ČR, KSČ-ÚV-02/2, sv. 66, arch. j. 82, bod 19, Smlouva mezi vládou Československé republiky a vládou Svazu sovětských socialistických republik o dodávkách speciálního materiálu do Egypta a o účtování těchto dodávek.

¹⁵² Seznam speciálních materiálů, které mají být dodány z Československa do Egypta do 15 ledna 1956, in: J. WANNER, *Československo-egyptská zbrojní dohoda...*, s. 68-69. Srov. P. ZÍDEK - K. SIEBER, *Československo a Blízký východ...*, s. 56-58.

100 tisíc ks protipěchotních min, měl dorazit do Egypta do 1. března.¹⁵³ Káhira měla za zbraně platit převážně dodávkami surovin hlavně bavlny a rýže. Část plateb měla být ve valutách, což si prosadila Praha, jelikož sovětská delegace od této podmínky ustoupila. Na 75 % objemu smlouvy byl poskytnut úvěr, který měla egyptská strana splatit do tří let.¹⁵⁴

Pro zaškolení egyptských vojáků s novou technikou odjeli do Egypta českoslovenští instruktoři a technici,¹⁵⁵ a naopak od prosince studovali na Vojenské akademii Antonína Zápotockého v Brně egyptští specialisté, kteří se učili zacházet s dělostřeleckým, tankovým a spojovacím materiálem.¹⁵⁶ Dalším krokem v oblasti vojenského školství pak ze strany československých úřadů představovalo v červnu 1958 schválení plánu na vybudování Vojenské technické akademie v Káhiře.¹⁵⁷ Bylo tím vyhověno egyptské žádosti z dubna o poskytnutí technické pomoci při organizaci a zřízení akademie.¹⁵⁸

Úspěch zbrojní dohody povzbudil zájem egyptské strany o získání dalšího vojenského materiálu a výrobního zařízení. Již v říjnu o něj ústy generála Ragaba požádala. Následovalo uzavření tří smluv během roku 1956: první z nich v hodnotě 569,5 milionů Kčs (čs. účast 303,9 mil. Kčs) byla uzavřena v polovině dubna, v srpnu pak následovala další týkající se sovětské dodávky v hodnotě 36,1 milionů Kčs a poslední z trojice smluv z 29. října obsahovala dodávku československého zařízení na výrobu dělostřeleckých nábojů v hodnotě 62 milionů Kčs.¹⁵⁹ Brzy se vyplnilo tušení čs. úřadů, že dodávky jsou nad finanční možnosti Egypta. Již v říjnu 1956 Káhira požádala o snížení úroku a o odklad splátek, s čímž SSSR souhlasil. Praze se to však příliš nelíbilo, jelikož by odsun plateb dostával československý

¹⁵³ Seznam zvláštních materiálů, které mají být dodány z Československa do Egypta v celku anebo v částech do 1. března 1956. Příloha 2 připojená k dohodě z 12. září 1955, in: J. WANNER, *Československo-egyptská zbrojní dohoda...*, s. 69.

¹⁵⁴ NA ČR, f. KSČ-ÚV-02/2, sv. 66, arch. j. 82, bod 19, Zpráva o jednání mezi egyptskou vládní delegací a smíšenou delegací československo-sovětskou a o uzavření smlouvy na dodávky speciálního materiálu a technické pomoci mezi ČSR a Egyptem..., s. 2.

¹⁵⁵ Naneštěstí si tato pomoc vyžádala nejméně dva lidské životy. Jan B. zemřel v srpnu 1956 na úžeh v důsledku práce v poušti, kde dle zprávy obětavě pracoval jako tlumočnick na střelnici. Jozef S. zahynul taktéž v srpnu 1956 při zalétávání nově smontovaného letounu Mig. Egyptská strana jim vypravila pohřeb s vojenskými poctami za přítomnosti československého velvyslance a řady egyptských vysokých důstojníků. AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 2, č. 2239/56-Vej, Věc: Egypt – úmrtí dvou čs. techniků, Káhira, 28. 8. 1956.

¹⁵⁶ L. BAREŠ – R. VESELÝ – E. GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, s. 680 – 681. Politické byro ÚV KSČ udělilo souhlas s vysláním instruktorů pro Egypt 10. října 1955. Viz. VÚA, f. MNO-GŠ/SMP 1956, kart. č. 522, sig. 26/7/7/198, in. č. 2954, č. j. 040702, Věc: Školení egyptských důstojníků.

¹⁵⁷ L. BAREŠ – R. VESELÝ – E. GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, s. 680-681; P. ZÍDEK - K. SIEBER, *Československo a Blízký východ...*, s. 67-68.

¹⁵⁸ NA ČR, f. KSČ-ÚV-02/2, sv. 181, arch. j. 247, bod 11, č. 14098/14, Poskytnutí technické pomoci Sjedinené arabské republice při vybudování Vojenské akademie technických věd v Káhiře, 17. 6. 1958.

¹⁵⁹ L. BAREŠ – R. VESELÝ – E. GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, s. 680 – 681.

zahraniční obchod do svízelné situace.¹⁶⁰ Sověti proto jako „kompenzaci za přijetí egyptských návrhů na odklad splátek Československu slíbili výměnou za dodávky obuvi 100 000 tun obilí, které by jinak Praha musela nakoupit na Západě“.¹⁶¹

Československé zbrojní dodávky značně napomohly k rozvoji politických, hospodářských i kulturních vztahů Československa s Egyptem. Zvedly prestiž Prahy v očích arabského světa a otevřely jí, respektive Sovětskému svazu, dveře pro působení v zemích Třetího světa.¹⁶² Také narušily zbrojní monopol, který doposud na Blízkém Východě měly díky trojstranné deklaraci z roku 1950 Francie, Velká Británie a USA.¹⁶³ Nicméně přispěly i k růstu napětí v oblasti, jež vyvrcholilo Suezskou krizí.

2.7 Rok 1956

Úspěšný rozvoj přátelských vztahů z minulého roku pokračoval. Egyptský tisk nepřestával psát o dodávkách zbraní, které údajně přirovnával k významným historickým událostem jako například svržení krále Farúka.¹⁶⁴ Do tohoto příznivého ovzduší zapadaly následující události, byť si čs. zastupitelský úřad při hodnocení situace v dubnu postěžoval, že ze strany ČSR nebyly plně využity všechny příležitosti k hlubšímu rozvoji vztahů obou zemí, zejména v oblasti kulturně-politické a také hospodářské. Nedostatky pak dle vyslanectví měly

¹⁶⁰ NA ČR, f. KSC-ÚV-02/2, sv. 126, arch. j. 162, bod 2A, Zpráva pro politické byro ÚV KSČ o dalších dodávkách speciálního materiálu do Egypta. Příloha III., s. 3-4.

¹⁶¹ Cit. P. ZÍDEK - K. SIEBER, *Československo a Blízký východ...*, s. 58. Toto nebyl jediný problém. Během jednání s egyptskou stranou Praha požadovala u protidodávek bavlny stanovení pevných cen, na což Káhira kategoricky odmítala přistoupit. Argumentovala například tím, že znění dohody neurčuje povinnost pro Egypt stanovit pevné ceny. Karpíšek, který v září 1956 pobýval v Praze, byl toho názoru, že zaprvé - je třeba se na věc dívat „politicky“, pro obnovu jednání byla podle něj vybrána nevhodná doba, a proto radil jednání odložit a neklást Egyptu v této době „nůž na krk“. Zadruhé - dohoda je nejasná a umožňuje dvojí výklad. Zatřetí - negativní postoj Násira může být způsoben jeho nedostatečně podrobnou znalostí problematiky. Doporučil jej lépe informovat o situaci případně i společně se Zú SSSR, ale v každém případě v pozdější době. AMZV, f. TO-O, kart. č. 9, ev. č. sp. 11502, Telegram z Káhiry, 9. 9. 1956, s. 2.

¹⁶² Československý vývoz zbraní do zemí třetího světa jako první podrobněji zkoumal historik Petr Zídek, který léta 1948 – 1962 rozdělil na tři období. V první části pokračovala jistá kontinuita ve vývozu zbraní dokonce ještě dle předválečných zákonů. V roce 1953 ale přišel zákaz jejich prodeje do „kapitalistických“ zemí, čímž začalo jakési přechodné období, které trvalo do roku 1955. Následně se Československo stává významným exportérem svých i sovětských zbraní, které se stávají účinným nástrojem zahraniční politiky, do třetího světa. Praha se při vývozech často mohla zbavit nepotřebného či zastaralého materiálu. Petr ZÍDEK, *Vývoz zbraní z Československa do zemí třetího světa v letech 1948-1962*, in: *Historie a vojenství*, 3/2002, s. 523 – 567.

¹⁶³ Karel DURMAN, *Popely ještě žhavé. Světová válka a nukleární mír 1938 – 1964, I. díl*, Praha: Karolinum, 2004, s. 434 -436.

¹⁶⁴ AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 2, č. 0491/56/Str., Řádná politická zpráva za I. čtvrtletí 1956, Káhira, 19. 4. 1956, s. 6.

vyniknout zejména pod zorným úhlem významu Středního Východu a zejména Egypta jako vedoucího arabského státu.¹⁶⁵

Předposlední lednový den se podařilo redaktorovi Rudého práva Jiřímu Meisnerovi v doprovodu čs. vyslance dosáhnout přijetí u předsedy vlády Násira v prezidentském paláci a udělat s ním krátký rozhovor. Zeptal se na Násirův názor ohledně dalšího rozvíjení československo-egyptských vztahů, odraz bandungské konference v egyptské politice a na význam nové egyptské ústavy. Ministerský předseda na první otázku odpověděl: „upřímně věřím, že vzájemné porozumění a vřelé přátelství, jímž se vždy vyznačovaly vztahy mezi Československem a Egyptem, by mělo být utužováno další spoluprací mezi oběma zeměmi na poli politickém, hospodářském, kulturním i v jiných oblastech. Tato spolupráce, která jak s potěšením konstatuji, již byla zahájena, bude se, jak doufám, stále více rozšiřovat ke vzájemnému prospěchu obou zemí. Těším se na svou návštěvu v Československu...“ „...Vítám tuto příležitost, která mi umožní, abych se osobně seznámil s pokroky a úspěchy vaší země.“¹⁶⁶ Zmíněná návštěva se vlivem překotných událostí v létě neuskutečnila a došlo k jejímu odložení, stejná situace se pak opakovala i v letech následujících.

O den později předal vyslanec Karpíšek Násirovi na letišti Almaza u Káhiry dar československé vlády. Jednalo se o dvoumotorové čtyřmístné sportovní letadlo Aero 45 československé výroby. Do Káhiry jej dopravili rozložené na lodi z Hamburku, odkud vyplula 18. listopadu 1955.¹⁶⁷ Slavnostního předání se zúčastnili členové egyptské vlády a armády. A po něm následovalo krátké akrobatické představení letce Švába. Násir byl darem potěšen.¹⁶⁸

Během roku se uskutečnila celá řada mezistátních návštěv. Již v březnu Československo hostilo egyptskou vládní delegaci, která při zpáteční cestě z Lipského veletrhu přijala pozvání ministerstva zahraničního obchodu. Pobyt delegace, vedené ministrem národní ekonomie Hassanem Ibrahimem, trval od 4. března do 7. března. Hosté si prohlédli Prahu, Leninovy závody Plzeň, Slapskou přehradu a před odjezdem se setkali s premiérem Širokým.¹⁶⁹

¹⁶⁵ AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 2, č. 0491/56/Str., Řádná politická zpráva za I. čtvrtletí 1956, Káhira, 19. 4. 1956, s. 6.

¹⁶⁶ Cit. Rudé právo, 1. 2. 1956, Interview redaktora Rudého práva s předsedou egyptské vlády Gamalem Abdelem Nasrem, s. 3.

¹⁶⁷ AMZV, f. TO-O, kart. č. 4, č. 18745, Káhira, došlo 31. 12. 1955 a AMZV, f. TO-O, kart. č. 4, č. 143.397/55-AO/2, Věc: Vládní dar plk. Nasserovi, 2. 12. 1955.

¹⁶⁸ Rudé právo, 1. 2. 1956, Dar čs. vlády egyptskému ministerskému předsedovi Nasrovi, s. 3.

¹⁶⁹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 7, č. 114.716/56, Věc: Přehled styků československo-egyptských za I. čtvrtletí 1956, 6. 4. 1956, s. 2 – 3.

Naopak československou kulturní delegaci hostilo od 26. května do 27. června egyptské ministerstvo výchovy. Skládala se z kulturních a vědeckých pracovníků – národního umělce Andréje Bagára, prof. Adolfa Hoffmeistera, prof. Františka Lexy, doc. Zbyňka Žáby za doprovodu redaktora Jaroslava Putíka a kameramana Ivana Friče.¹⁷⁰ O vyslání delegace se vedla jednání již od prosince 1955. Egyptané požádali, aby měla zmocnění k jednání o rozšíření kulturních styků a podpisu kulturní dohody. Zastupitelský úřad však musel na tuto skutečnost ústředí znovu upozornit. Z nějakého důvodu však MZV pouze oznámilo vyslanectví, že vedoucí delegace je pověřen předběžně jednat o textu návrhu kulturní dohody, nikoliv tedy jejím podpisem. Egyptané, kteří projevíli během pobytu delegace velký zájem o rozšíření kulturních styků, nad touto skutečností vyjádřili politování.¹⁷¹

Nabitý program pobytu připravila zčásti egyptská ministerstva výchovy a národní koordinace, zčásti delegáti samotní. Spočíval v prohlídkách celé řady historických míst a průmyslových podniků od pyramid v Gíze a Sakkáře, Údolí králů, Luxoru, alexandrijské univerzity až po zbrojovky v Helwanu. Následovaly schůzky s umělci, egyptology, filmovými pracovníky, návštěva divadla, filmových ateliérů, výstav atd. O důležitosti, kterou egyptská strana návštěvě přikládala, svědčí i fakt, že delegáty dvakrát přijal ministr výchovy a jednou ministr národní koordinace.¹⁷²

Na její počest byla také uspořádána řada společenských událostí. Jedna z nich se konala 17. června na československém Zú. Zúčastnilo se 127 osob, především z řad egyptských kulturních osobností, pracovníků ministerstva výchovy a ministerstva národní koordinace, diplomatů, ale i členů československé obchodní delegace, která se nacházela toho času v Egyptě. K významným hostům patřil např. přední egyptský egyptolog prof. Selim Hassan.¹⁷³ Takovéto podniky pomáhaly členům kulturní delegace navazovat četné přátelské kontakty.

Při jednáních o kulturních stycích čs. strana sdělila, že v zásadě souhlasí s egyptským návrhem textu dohody a slíbila dodat své připomínky písemně. Egyptská strana zase přislíbila vyslání delegace ke konečnému jednání a podpisu dohody. Obě strany měly také vypracovat

¹⁷⁰ Podrobněji o pobytu delegace A. JÚNOVÁ MACKOVÁ, *Českoslovenští vědci...*, s. 325 – 348.

¹⁷¹ AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 2, č. 0809/56-F Zpráva o pobytu čs. kulturní delegace v Egyptě, Káhira, 6. 7. 1956 s. 1 – 4.

¹⁷² Tamtéž, s. 1 – 4.

¹⁷³ AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, Zpráva o cocktailu pro kulturní delegaci, Káhira, 30. 6. 1956.

návrhy na konkrétní kulturní akce pro příští rok. Celkově byl pobyt kulturní delegace, který byl první svého druhu, hodnocen zastupitelským úřadem kladně.¹⁷⁴

První červnový den prolétal Prahou do NDR guvernér Káhiry generál El Bendary. Na letišti jej přivítal náměstek pražského primátora Zavadil, velvyslanec NDR Koenen, egyptský vyslanec Hanna a zástupci MZV. Guvernér přijal pozvání k návštěvě Prahy při zpátečním letu. Po krátkém občerstvení projevil přání vidět město ještě před cestou do Německa navzdory skutečnosti, že do odletu do Berlína zbývalo jen 80 minut. Narychlo uspořádaná a improvizovaná prohlídka vedla přes Kampu, Chotkovy sady, Karlův most a Nerudovou ulicí zpět na Ruzyň. Guvernér a jeho doprovod se netajili nadšením z krásy Prahy.¹⁷⁵

Na podzim přijela na pozvání čs. vlády i početná delegace provincie Al Tahrir vedená guvernérem provincie mjr. Magdim. Čs. strana tím sledovala prohloubení kontaktů s představiteli nové provincie, kteří měli vliv při zadávání zakázek na dodávky průmyslových zařízení. A na pozvání ministra Dvořáka se egyptský ministr průmyslu Azíz Sidkí s třemi spolupracovníky zúčastnil strojírenské výstavy v Brně.¹⁷⁶

Důkaz dobře se rozvíjejících vztahů představoval blahopřejný telegram předsedy vlády Širokého prezidentu Násirovi. Důvodem jeho odeslání se staly oslavy plánované na 18. a 19. června u příležitosti ukončení evakuace britských vojsk z egyptského území na základě egyptsko-britské dohody z roku 1954. Karpíšek proto po rozhovoru s „přáteli“ navrhl odeslání telegramu v předvečer oslav. Násir se tak mohl dočíst: „Pane prezidente, jménem vlády Československé republiky a všeho jejího lidu, jakož i jménem svým vlastním, vyslovuji Vám nejupřímnější blahopřání u příležitosti zakončení evakuace cizích vojsk z území Egypta, která tak šťastně korunuje hrdinný boj egyptského lidu za svobodu, nezávislost a mír.“¹⁷⁷ Do této atmosféry zapadá také červnové povýšení vzájemného diplomatického zastoupení na úroveň velvyslanectví.

Druhou polovinu roku značně ovlivnil a zdramatizoval vývoj událostí poté, co při svém projevu Násir 26. července oznámil znárodnění Společnosti Suezského kanálu a rostoucí napětí následně vyústilo v konflikt mezi francouzskými, britskými a izraelskými

¹⁷⁴ AMZV, Politické zprávy, kart. č. 2, č. 0809/56-F, Zpráva o pobytu čs. kulturní delegace v Egyptě, Káhira, 6. 7. 1956, s. 1 – 4.

¹⁷⁵ AMZV, f. TO-O, kart. č. 9, č. 123.604/56, Věc: Pozvání guvernéra Káhiry – gen. Bendary do Prahy, 4. 6. 1956.

¹⁷⁶ AMZV, f. Politické zprávy 55-57, kart. č. 2, č. 01373/56-Su, Řádná politická zpráva za III. čtvrtletí 1956, Káhira, 20. 10. 1956, s. 11.

¹⁷⁷ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, č. 124.530/56, Věc: Blahopřejný telegram předsedy vlády s. Širokého prezidentu Nasrovi k zakončení evakuace britských vojsk z Egypta. Nedatováno. Srov. Rudé právo, 19. 6. 1956, Blahopřejný telegram k egyptskému státnímu svátku, s. 1.

vojenskými jednotkami na jedné straně a egyptskými na druhé. Československo muselo na tento vývoj situace reagovat a ve svých prohlášeních se stejně jako ostatní země Východního bloku stavělo na stranu Egypta.

Zastupitelský úřad měl během tohoto období poměrně napilno, aby stíhal o dění informovat ústředí. Počet mimořádných politických zpráv oproti minulým rokům znatelně narostl. Informace o postojích jednotlivých zemí a jejich tisku k dění kolem Suezmu zasílaly do ústředí samozřejmě i ostatní československé zastupitelské úřady v příslušných státech.

Se Suezskou krizí souviselo také Násirovo přijetí zástupců československého tisku 20. září. V rozhovoru s J. Černým z ČTK, J. Boučkem z Rudého práva a F. Kejíkem z Práce nastínil ministerský předseda možnosti mírového řešení otázky Suezmu a opět hovořil o rozšíření československo – egyptských vztahů. Egyptský tisk uveřejnil rozhovor v době londýnské konference ve „významné úpravě“.¹⁷⁸

¹⁷⁸ AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 2, č. 01373/56-Su., Řádná politická zpráva za III. čtvrtletí 1956, 20. 10. 1956, s. 9.

2.7.1 Povýšení diplomatického zastoupení

Již 24. března při rozhovoru s egyptským ministrem zahraničních věcí Fauzím oznámil Karpíšek, že dosavadní úroveň diplomatického zastoupení neodpovídá rozsahu a charakteru vzájemných vztahů, a proto by měla být podle názoru československé vlády povýšena na velvyslanectví. Fauzí souhlasil a dodal, že vztahy jsou nejen přátelské, ale i velmi pevné a odpověď egyptské vlády na tento návrh oznámí velmi brzy.¹⁷⁹

O měsíc později čs. vláda rozhodla usnesením č. 1.091 z 25. dubna o povýšení československého vyslanectví na velvyslanectví, titulářem měl nadále zůstat Arnošt Karpíšek. Stále se však čekalo na rozhodnutí egyptských úřadů. Zdržení omlouval ministr Fauzí 9. května při rozhovoru s Karpíškem pracovním vytížením vlády.¹⁸⁰ Praha očekávala, že egyptská vláda schválí povýšení diplomatického zastoupení během 9. - 10. června. Nicméně k tomu došlo až 23. června. Zastupitelský úřad poté mohl konečně odeslat očekávaný telegram obsahující domluvenou zkratku „schváleno publikuj“,¹⁸¹ což značilo egyptský souhlas a možnost jeho zveřejnění. Tak se stalo o dva dny později. O celé záležitosti byl vyrozuměn rozhlas, tisk a ČTK, která měla již připravené komuniké. „Vzhledem k přátelství a existující úspěšné spolupráci mezi oběma zeměmi rozhodly se vláda Československé republiky a vláda Egyptské republiky povýšit svá diplomatická zastoupení v Káhiře a v Praze na úroveň velvyslanectví.“¹⁸²

Nové pověřovací listiny předal hlavě státu nyní již velvyslanec Karpíšek 6. srpna. Násir v rozhovoru s ním řekl, že jej „velmi rád přijímá jako velvyslance“.¹⁸³ A dále vyjádřil naději na další upevňování v současnosti již velmi těsných vzájemných vztahů Egypta s ČSR. Kromě londýnské konference, na niž nebylo ČSR pozváno, přišla ke konci setkání řeč i na případnou cestu do zemí Východního bloku. Egyptský prezident se vyjádřil v tom smyslu, že ji vzhledem k okolnostem nemůže vykonat, ale doufal v její brzké uskutečnění.

Deník Progres Egyptien požádal Karpíška při příležitosti odevzdání pověřovacích listin o rozhovor a předložil pět otázek týkajících se vztahů ČSR a Egypta, komentáře k anglo-americkému odmítnutí financování Asuánské přehrady, postoje ČSR k palestinskému

¹⁷⁹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, č. 4384, telegram z Káhiry, 30. 3. 1956.

¹⁸⁰ AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, č. 120.697/56, Věc: ČSR-Egypt-povýšení vzájemných diplomatických zastoupení na velvyslanectví, 17. 5. 1956 a AMZV, f. TO-O kart. č. 1, č. 6487, telegram z Káhiry, 11. 5. 1956.

¹⁸¹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, telegram z Káhiry, došlo 26. 6. 1956; AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, nečíslováno, Záznam AO/2, 9. 6. 1956.

¹⁸² Rudé právo, 27. 6. 1956, Povýšení diplomatických zastoupení v Káhiře a v Praze na velvyslanectví, s. 1.

¹⁸³ AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, ev. č. sp. 10056, telegram z Káhiry, 7. 8. 1956.

problému či politice neutrality arabských zemí a zda velvyslanec věří v možnost mírové koexistence velkých a malých národů. Ústředí s rozhovorem souhlasilo a načrtlo hlavní body odpovědí. Velvyslanec měl především zdůraznit potěšení nad rozvojem vztahů obou zemí. V případě přehrady se doporučovalo vyjádřit přesvědčení, že ji egyptský lid přes všechny překážky vybuduje. Na otázku o mírové koexistenci odpověděl, že je nejen možná, nýbrž i nutná.¹⁸⁴

Egyptským velvyslancem v Praze se stal dosavadní vyslanec Dimitri Rizq Hanna. Svě pověřovací listiny předal prezidentu Zápotockému 3. září. Současně přinesl osobní Násirův dopis, v němž pisatel oznamoval, že se ujímá prezidentského úřadu.¹⁸⁵ Zápotocký mu odpověděl také osobním dopisem.

2.7.2 ČSR a Suezská otázka

Zdá se, že na československém i na sovětském zastupitelském úřadě v Káhiře o Násirově záměru se Společností Suezského průplavu nebylo dopředu nic známo. „Znárodnění Suezů přišlo tak náhle, že i přátelé se o něm dozvěděli až z novin. Hladké provedení svědčí o tom, že toto znárodnění bylo delší dobu připravováno a k jeho vyhlášení byl zvolen politicky vhodný moment odmítnutí Západu financovat Asuánskou přehradu.“¹⁸⁶ Za škodlivou však považoval zastupitelský úřad Násirovu zmínku, že zbraně dostal od SSSR a nikoliv z ČSR, což mu dle „přátel“ uklouzlo v řečnickém zápalu.

Jen dva dny po projevu odeslal egyptský zastupitelský úřad v Praze na čs. MZV nótu s příloženou kopií plného znění znárodnovacího zákona č. 285 o znárodnění Společnosti Suezského průplavu a požádal o jeho uveřejnění v hlavním československém tisku. Tiskový odbor ministerstva žádosti vyhověl a 30. července jej předal k publikování ČTK s tím, aby jej odvysílal Československý rozhlas ještě téhož dne a noviny uveřejnily následující den.¹⁸⁷ Další egyptská nota týkající se Suezského průplavu například potvrzovala, že svoboda plavby průplavem nebude dotčena.¹⁸⁸

¹⁸⁴ AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, ev. č. sp. 9651, telegram z Káhiry, 26. 7. 1956; AMZV, TO-O, kart. č. 1, č. 130.806/56, Věc: Interview čsl. velvyslance v Káhiře listu Progress Egyptien, 28. 7. 1956.

¹⁸⁵ AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 27, č. 42.714/56, Věc: Prezident Egyptské republiky Gamal Abdel Nasser – nastoupení úřadu, Praha, 9. 10. 1956.

¹⁸⁶ Cit AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, ev. č. sp. 9764, telegram z Káhiry, 30. 7. 1956.

¹⁸⁷ AMZV, f. TO-O kart. č. 1, bez č. j., Věc: Text zákona o znárodnění Suezů, Praha, 30. 7. 1956.

¹⁸⁸ AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, No. 297/56(14/14), Ambassade de la République d’Egypte, Prague, August 1st, 1956.

Další události jsou spjaty s otázkou účasti ČSR na londýnské konferenci, které měla o řešení Suezské krize jednat. Složení pozvaných států se nelíbilo jak Egyptu, tak SSSR. Počátky neúspěšné snahy o účast Prahy na konferenci můžeme zřejmě spatřit ve dvou telegramech, jež jsou zároveň dalším svědectvím o vlivu Moskvy na zahraniční politiku Prahy. V prvním z telegramů oznámil čs. zastupitelský úřad v Moskvě, že obdržel prohlášení sovětské vlády o Suez. V průvodní nótě k ní MID informovalo, „že sovětská vláda se domnívá, že projednávání otázek spojených se svobodou plavby na Suez se mají zúčastnit kromě zemí uvedených v prohlášení západních vlád z 2. srpna také nástupnické státy Rakousko-Uherska a Německa, jež podepsaly konvenci 1888: Rakousko, Maďarsko, NDR, ČSR a FLRJ, dále arabské země...“¹⁸⁹

Druhý telegram zaslalo čs. velvyslanectví v Káhiře. To sdělilo, že Kiselev odevzdá Zú Iráku, Jordánii, Saudské Arábii a Jemenu nóty, oznamující, že by SSSR uvítal jejich účast na konferenci. ČSR ji má obdržet také. Nyní přichází zajímavější část sdělení: „naše oficiální vystoupení žádoucí ještě před 16. srpnem. Forma: vládní prohlášení, motivace: Československo, nástupnický stát Rakousko-Uherska, jeho obchodní lodi projíždějí kanálem.“¹⁹⁰

Možná shodou náhod, ale hned následující den, tj. 13. srpna, byl tento úkol splněn i s dodržáním formy i motivace, vydáním Prohlášení vlády Československé republiky k otázce znárodnění Společnosti Suezského průplavu. V třístránkovém dokumentu, v němž čs. vláda kritizuje svolání konference v Londýně, ale zároveň se jí chce zúčastnit, se praví zhruba toto: Vláda čs. republiky považuje za nutné prohlásit, v souvislosti s prohlášením vlád Británie, Francie a USA z 2. srpna 1956 ke znárodnění průplavu a s návrhem na svolání konference některých států do Londýna na 16. srpen, že ČSR má zájem na mírovém řešení a na zachování práv a zájmů všech zúčastněných států. Na londýnskou konferenci byly pozvány především takové země, aby měly většinu při hlasování pro návrhy připravené zmíněnými vládami, „které pod rouškou péče o bezpečnost plavby Suezským průplavem sledují své vlastní mocenské zájmy“. Egyptský znárodnovací dekret z července považuje čs. vláda za „naprosto zákonný“ a vycházející z nezadatelného práva Egypta. Poukázala na mezinárodní práva, dle kterého je právo na znárodnění plně uznáváno. Naproti tomu postup (hromadění vojsk ve Středomoří a vytváření nátlaku na Egypt) Francie a Británie je v rozporu s duchem Charty OSN a povinnostmi členů OSN. O londýnské konferenci čs. vláda soudila,

¹⁸⁹ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, ev. č. sp. 10199, telegram z Moskvy, 10. 8. 56.

¹⁹⁰ Cit. AMZV, f. TO-O kart.č. 1, ev.č.sp. 10279, telegram z Káhiry, 12.8.56 Ručně na telegramu dopsáno: „Stalo se 13. 8. 56.“

že i vzhledem k výběru účastníků, nemůže učinit žádná závazná rozhodnutí. V té souvislosti upozornila, že by měl být brán zřetel na připomínky Egypta, ale i SSSR, Indie, ČLR a Jugoslávie. Proto podporuje sovětský návrh na pozvání dalších zainteresovaných států za účelem nalezení vhodného řešení. Samo ČSR jako nástupnický stát po Rakousko-Uhersku (signatář Cařihradské konvence z 1888), je též uživatelem průplavu. Proto přes všechny výhrady vláda požádala, aby se mohla konference svolané na 16. srpna zúčastnit.¹⁹¹

Verbální nóty oznamující československou žádost o účast na londýnské konferenci s příloženým textem Prohlášení rozeslalo MZV vzápětí na velvyslanectví Británie, Egypta a SSSR.¹⁹² I v září ČSR vyjádřilo podporu Egyptu výměnami několika verbálních nót. Nejprve ve společném prohlášení vlád ČSR a NDR z 11. září 1956, v němž se praví, že řešení otázky Suezského průplavu musí být v souladu s Chartou OSN a nesmí nepoškozovat svrchovaná práva Egypta, „jediného majitele a správce průplavu“.¹⁹³

Velvyslanec Dimitri Rizq Hanna na MZV informoval o stanovisku své vlády k úmyslu západních států na zřízení sdružení k řízení provozu Suezského průplavu a předal nótu z 11. září, která shrnovala dosavadní egyptský postoj. V odpovědi na ni vyjádřila čs. strana Egyptu znovu podporu, zopakovala svá stanoviska z předchozích prohlášení ze srpna a září a odmítla hrubé formy nátlaku. Také uvítala egyptský návrh na vytvoření jednacího orgánu, který by zastupoval odlišné názory mezi státy užívajícími Suezský průplav.¹⁹⁴

Znovu o situaci kolem Suezsu hovořil Karpíšek s Násirem 1. října 1956. Prezident mu sdělil, že neočekává odsouzení Egypta Radou bezpečnosti OSN, o což se dle jeho názoru Západ nebude ani snažit. Dodal, že „dříve nebo později přijde den, kdy Egypt nebude dále trpět, aby britské a francouzské lodi neplatily za průjezd kanálem egyptskému orgánu.“ Na závěr Násir prohlásil, že Egypt nepřipustí „za žádných okolností“ cizí správu Suezského průplavu.¹⁹⁵

¹⁹¹ AMZV, f. TO-O kart. č. 1, Prohlášení vlády Československé republiky k otázce znárodnění Společnosti Suezského průplavu, Praha, 13. 8. 1956.

¹⁹² AMZV, f. TO-O kart. č. 1, č. 132.919/56-AO/II-2, Verb. nóta I, II, III, 14. 8. 1956.

¹⁹³ AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, č. 136.371/56-AO/II-2, Praha, 13. 9. 1956, s. 2.

¹⁹⁴ AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, č. 136.371/56-AO/II-2, Praha, 13. 9. 1956. a NA ČR, f. KSČ-ÚV-100/3, sv. 35, arch. j. 148, Návrh odpovědi na nótu egyptského velvyslanectví z 11. 9. 1956.

¹⁹⁵ Cit AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, ev. č. sp. 12573, telegram z Káhiry, 2. 10. 1956.

2.7.3 Postoj ČSR k druhé arabsko-izraelské válce

Zahájení izraelské ofenzivy 29. října a předložení ultimáta Francie a Británie o den později vnímalo ČSR s nelibostí a vyjadřovalo svou podporu Egyptu. Proto již 31. října přijal ministr David zástupce Egypta v Praze, aby je informoval o československém stanovisku. Ujistil je o plných sympatiích československého lidu a uvedl: „Československo považuje vpád izraelské armády do Egypta za akt otevřené agrese. Izrael tímto činem hrubě porušil základní ustanovení Charty Organizace spojených národů, jakož i mezinárodní závazky, převzaté v dohodě o příměří. Egypt, který se stal předmětem ozbrojeného útoku, má proto přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu, uznané článkem 51 Charty Organizace spojených národů. Československo s rozhořčením odsuzuje agresivní činy Izraele, představující porušení míru a bezpečnosti na Blízkém a Středním Východě...“.¹⁹⁶

Dále se zmínil o „výhruzném“ anglo-francouzském ultimátu, jehož předložením se vlády obou zemí dostaly do rozporu s článkem 2, odstavec 4 Charty OSN, týkajícího se hrozeb silou nebo přímého použití síly. „Ukázalo, že jde o rozsáhlý komplot, jehož cílem je vyrvat Suezský průplav z rukou Egypta a obnovit na Blízkém a Středním Východě koloniální režim proti vůli národů této oblasti a bez ohledu na nedávné jednomyslné usnesení Rady bezpečnosti o mírovém řešení suezské otázky.“¹⁹⁷

O den později čs. vláda vyjádřila plnou politickou podporu Egyptu ještě vydáním vládního prohlášení.¹⁹⁸ Dalších podobných ukázek československého stanoviska, někdy i na egyptskou žádost, následovala celá řada. Nechyběla ani podpora na půdě OSN, kde ministr David podpořil egyptské úsilí o vyhnání „agresorů“. Vyslanec Hanna za tuto podporu ze strany československých úřadů tlumočil poděkování egyptského lidu.¹⁹⁹ Čs. velvyslanectví v Káhiře neustále do ústředí zasílalo telegramy informující o průběhu bojů, válečných škodách i o vývoji politické situace. Aby mohlo zůstat v radiovém spojení i při očekávaných výpadcích elektrického proudu, oznámilo úmysl zakoupit dieselagregát za 1600 Leg.²⁰⁰

Důležitý byl Karpíškův návrh na poskytnutí pomoci ve formě darování léků a zdravotnického materiálu přes československý Červený kříž (ČsČK). Naléhal na její urychlené zorganizování, neboť „by politicky bylo velmi výhodné, kdyby ČSR a přátelé

¹⁹⁶ Rudé právo 1. 11. 1956, Ministr zahraničních věcí V. David přijal představitele Egyptské republiky, s. 1.

¹⁹⁷ Rudé právo 1. 11. 1956, s. 1.

¹⁹⁸ AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 2, č. 041/57/AK, Řádná politická zpráva za IV/1956, Káhira, 9. 1. 1957, s. 10.

¹⁹⁹ AMZV, f. Generální sekretariát- taj., kart. č. 1.

²⁰⁰ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, ev. č. sp. 14136, telegram z Káhiry, 1. 11. 1956.

poskytli pomoc, ještě před USA, které zvláště nyní se budou snažit získat pozice v zemi.²⁰¹ Návrh padl na úrodnou půdu. Tisk a rozhlas dostaly za úkol informovat o poskytnutí pomoci v hodnotě 500 tisíc Kčs „k zmírnění následků agrese a barbarských náletů na mírumilovné obyvatelstvo egyptských měst a vesnic“.²⁰² Kvůli dopravě léků bylo vypraveno speciální letadlo.²⁰³

Egyptský velvyslanec Hanna se 17. listopadu dostavil na MZV, kde odevzdal text poděkování za pomoc Československého Červeného kříže Egyptu spolu se žádostí o jeho zveřejnění či předání ČsČK. Vyslanec mimo jiné sdělil, že o sympatiích čs. lidu svědčí stovky a stovky listů a telegramů, ve kterých pracující vyjadřují svoje rozhořčení vůči agresorům i ochotu pomoci Egyptu v jeho boji jako dobrovolníci či technici při obnově země. Požádal o radu, jakým způsobem by se tato iniciativa na pomoc Egyptu mohla podchytit. Dotkl se přitom ČLR, kde došlo ke vzniku výboru čínsko-egyptského přátelství. Dostalo se mu odpovědi, že se tím už MZV zabývá a hledá vhodnou formu.²⁰⁴

Během prosince také egyptský zastupitelský úřad sdělil, že by jeho vláda uvítala, kdyby se Egyptu ve věci žádosti o náhradu škod za agresí na půdě OSN i mimo ni dostalo morální podpory od ČSR ve formě kampaně v tisku a snad i ve formě rezolucí závodů. K úvaze dal také oslavu evakuace Port Saidu, například formou veřejné manifestace. MZV souhlasilo a považovalo „za vhodné projevit solidaritu československého lidu s lidem Egypta v obou těchto otázkách. Budou tím ještě více posíleny naše přátelské vztahy s Egyptem a náš postoj v boji proti imperialismu.“²⁰⁵ Výsledkem byl čtyřstránkový ideologický projev zástupce závodu TESLA n. p. v Praze Strašnicích přednesený 27. prosince na manifestaci pracujících tohoto závodu u příležitosti odchodu posledních anglo-francouzských jednotek z Port Saidu. Obsah projevu vyjadřoval radost a uspokojení nad „velikým“ vítězstvím Egypta, zdůrazňoval mírovou politiku SSSR a zmiňoval podporu čs. lidu. Končil slovy: „Ať žije svobodný eg. lid a jeho prezident Násir.“²⁰⁶

²⁰¹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 9, ev. č. sp. 14613, telegram z Káhiry, 8. 11. 1956.

²⁰² Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 9, č. 144.008/56, Věc: Pomoc ČsČK Egyptu léky a jiným zdravotnickým materiálem, 10. 11. 1956.

²⁰³ Karpíšek navrhoval, aby mohl letadlem při zpáteční cestě poslat majetek evakuovaných čs. občanů. To ale bylo zamítnuto, protože letadlo mělo za úkol přivést zásilku z Bejrútu pro podnik Koospol, aby se značně snížily náklady na cestu. AMZV, f. TO-O, kart. č. 9, č. 144.978/56, Věc: Odvoz zavazadel repatriantů letadlem ČsČK z Káhiry, 16. 11. 1956.

²⁰⁴ AMZV, Generální sekretariát -taj., k. č. 26, č. 017945/56-IV, Záznam o návštěvě egyptského velvyslance u s. nám. Šimoviča 17. novembra 1956, 20. 11. 1956.

²⁰⁵ Cit. AMZV, Generální sekretariát-taj., kart. č. 1, k č.j. 018.900/56-Ao/II, Důvodová zpráva, Praha, 17.12.1956.

²⁰⁶ AMZV, TO-O, kart. č. 7, č. 100.586/57, Věc: Manifestace pracujících v závodě Tesla..., 7. 1. 1957.

Českoslovenští vojenští instruktoři se během konfliktu do boje nezapojili, protože již v dubnu jim byl v reakci na rostoucí napětí v oblasti vydán „nejpřísnější“ zákaz přímé účasti v případných bojových akcích bez ohledu na nátlak egyptské strany. Po bojích se ale podíleli na opravě poškozené vojenské techniky.²⁰⁷

²⁰⁷ P. ZÍDEK - K. SIEBER, *Československo a Blízký východ...*, s. 59-62.

2.7.4 Evakuace československých občanů

Od počátečních dnů izraelského útoku, kdy se porážka Egypta jevila jen otázkou času, československé úřady připravovaly a nakonec i uskutečnily evakuaci svých občanů z Egypta. Zastupitelský úřad již 1. listopadu informoval ústředí, že na repatriaci žen a dětí spolupracuje s „přáteli“. K tomu uváděl, že by se evakuace měla týkat 8 dětí, 48 žen, 49 mužů včetně jistého zraněného Šebesty a krátkodobých cestovatelů, delegátů a techniků.²⁰⁸ Postupně se však udávané počty evakuovaných značně měnily. Zastupitelský úřad v Káhiře informoval 4. listopadu, že v důsledku válečných událostí, zařídil repatriaci 16 žen, 29 dětí a 77 mužů přes Chartúm, pro něž měl tamní čs. Zú zajistit víza.²⁰⁹

Ministerstvo zahraničních věcí reagovalo až nečekaně pohotově a také projevilo snahu záležitost úspěšně vyřešit. Neprodleně telefonicky instruovalo československé vyslanectví v Súdánu, aby se o evakuované postaralo a zajistilo jejich leteckou přepravu domů. Za tím účelem ministerstvo vyčlenilo pro vyslanectví finanční prostředky ke krytí nezbytných výdajů za dopravu po egyptské železnici a dočasný pobyt. Ve spolupráci s ČSA, která v té době ještě neměla vlastní linku do Káhiry, byly dotazovány zahraniční letecké společnosti KLM, SABENA a SAS na možnost přepravy evakuovaných.²¹⁰

Repatrianti cestovali ve dvou skupinách, které se spojily v Asuánu 5. listopadu.²¹¹ Když došlo k přijetí zastavení palby bojujícími stranami, řešilo se, jak dále postupovat. Karpíšek se zpočátku klonil k tomu, aby repatrianti zůstali několik dní v Asuánu, což navrhovali i „přátelé“. Poté ale změnili názor a také velvyslanec doporučil pokračovat (s výjimkou několika pracovníků pro zajištění nejnnutnějších obchodů) v cestě do súdánského Wadi Halfa.²¹²

Nakonec tam úspěšně dorazilo 8. listopadu celkem 182 československých občanů. Súdánská víza sice obdrželi, ale odjezd z Wadi Halfy, kde prakticky nebyla možnost ubytování, jim súdánská vláda nedovolila stejně jako vstup do Chartúmu. Teprve po intervenci zdejšího vyslanectví dovolily úřady vstup do hlavního města, kde byla možnost odletu pravidelnými linkami do Říma a do Athén, alespoň 38 ženám, 27 dětem a 2 nemocným. Bylo konstatováno, že „probritská vláda poskytuje nám i přátelům, kteří jsou ve

²⁰⁸ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, ev. č. sp. 14136, telegram z Káhiry, 1. 11. 1956.

²⁰⁹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, ev. č. sp. 14342, telegram z Káhiry, 4. 11. 1956.

²¹⁰ AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 5, č. 017.467/56-AO/II-2, Věc: Repatriace čs. příslušníků z Egypta, 3. 11. 1956.

²¹¹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, ev. č. sp. 14610, telegram z Káhiry, 8. 11. 1956.

²¹² AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. 143.966/56, Věc: Repatriace čs. občanů z Egypta, 8. 11. 1956.

stejně situaci pouze formální pomoc“.²¹³ V té chvíli se společně se Sověty zvažovala dokonce i možnost odplutí z přístavu Port Sudan do Indie a dále přes SSSR. Na tuto možnost dojít nemuselo, neboť se vyslanectví podařilo zajistit leteckou přepravu. Všechny ženy a děti (celkem 66 osob včetně lékaře) odletěly 10. listopadu ve třech letadlech do Říma a dále do Curychu. V následujících dnech postupně odletěl i zbytek evakuovaných.²¹⁴

Čs. chargé d'affaires v Súdánu Josef Panec mohl 14. listopadu konečně ústředí ohlásit, že posledních 64 mužů odletí v pátek, čímž měla repatriace skončit.²¹⁵ Když se situace v Egyptě dostatečně uklidnila a odchod vojsk probíhal plynule, Karpíšek navrhl návrat žen a dětí zaměstnanců Zú. Ústředí s tím v zásadě souhlasilo s tím, že návrat bude umožněn těm, kteří o to sami zažádají.²¹⁶

2.7.5 Účast československé armádní jednotky?

Je méně známou skutečností, že Československo během listopadu usilovalo o své vojenské zastoupení v mírových jednotkách OSN, které po Suezské krizi působily v Egyptě. Úspěch se od začátku jevil jako málo pravděpodobný, protože při výběru jednotek byly preferovány neutrální státy. Nicméně ministerstvo zahraničních věcí se poměrně urputně snažilo československou jednotku prosadit.

Vláda schválila účast v ozbrojených silách OSN již 6. listopadu.²¹⁷ Ministru Davidovi připadl úkol uvědomit o rozhodnutí generálního tajemníka OSN Hammarskjölda.²¹⁸ Zaslal mu stručný telegram: „Oznamuji Vám, že na základě rezoluce OSN Československá republika se zúčastní akcí OSN k zastavení válečných akcí v Egyptě a dává k dispozici ozbrojeným silám OSN jeden prapor.“²¹⁹ Zmiňovaný prapor měl mít sílu 300 až 350 mužů.

Egyptské úřady se o československé snaze dozvěděly prostřednictvím Karpíška hned den po vládním schválení účasti. Podtajemník egyptského MZV Hussein Azíz sdělení uvítal a přislíbil o něm informovat Násira.²²⁰ V další zprávě generálnímu tajemníkovi ministr David, který se právě nacházel v New Yorku, upřesňoval, že československá jednotka je připravena

²¹³ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, ev. č. sp. 14707, telegram z Chartúmu, 9. 11. 1956.

²¹⁴ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, ev. č. sp. 14807, telegram z Chartúmu, 10. 11. 1956.

²¹⁵ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, ev. č. sp. 14959, telegram z Chartúmu, 14. 11. 1956.

²¹⁶ AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, ev. č. sp. 16152, telegram z Káhiry, 10. 12. 1956.

²¹⁷ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. 145.232/56-AOII, Věc: Účast ČSR v silách OSN v Egyptě, 17. 11. 1956.

²¹⁸ AMZV, f. Generální sekretariát–taj., č. 017.567/56, Věc: Účast ČSR na akcích OSN k zastavení vojenských akcí v Egyptě, 8. 11. 1956.

²¹⁹ Cit. AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 1, č. 143.742/56, Věc: Telegram ministra zahraničních věcí generálnímu tajemníkovi OSN Dag Hammarskjöldovi, 6. 11. 1956.

²²⁰ AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 1, ev. č. sp. 14590, telegram z Káhiry, 7. 11. 1956.

k plnění úkolů ve smyslu rezoluce OSN a může být ihned přepravena vlastními letadly na místo určení. Ministr současně dal pokyn k tomu, aby Karpíšek navštívil Násira a požádal ho o prosazování účasti čs. jednotky při jednáních s generálním tajemníkem. K vydání pokynu jej přiměly i zprávy amerického tisku o tom, že čs. a rumunské jednotky nemají být nasazeny.²²¹

Instrukce však dorazila pozdě a Karpíškovi se z toho důvodu nepodařilo dosáhnout přijetí u Násira dříve než 16. listopadu. Egyptský prezident mu tak mohl pouze oznámit, že mezitím již při jednání s generálním tajemníkem prosadil účast Jugoslávie a Indonésie, a poté souhlasil s ostatními zeměmi navrženými Hammarskjöldem. Karpíškovi se dostalo pouze mlhavého Násirova příslibu, že pokud se bude jednat o dalších zemích, bude trvat na účasti ČSR.²²²

Postupem času bylo jasné i československým úřadům, že účast v silách OSN je nepravděpodobná. Dokládá to i doporučení ministru národní obrany Bohumíru Lomskému, aby připravená jednotka byla rozpuštěna. V případě potřeby však měla být znovu rychle svolána a být v pohotovosti k odjezdu.²²³ Definitivní tečkou se stala poznámka z 20. února 1957: „Vzhledem k dalšímu vývoji situace nebyla účast ČSR nutná.“²²⁴

2.8 Rok 1957

Tento rok se nesl ve znamení dalšího prohlubování vzájemných československo-egyptských vztahů nejen v politické, ale i hospodářské a zejména kulturní rovině. Nicméně se občas vyskytly na egyptské straně i kritické hlasy, například náměstkovi ministra zahraničního obchodu Jaroslavu Kohoutovi bylo v lednu například několikrát naznačeno, že je „povinností zemí našeho tábora Egyptu pomoci proto, že se dostal do obtížné situace také v důsledku spolupráce s nimi a že nepomohou-li naše země, ztratí své pozice ve prospěch Američanů a jejich odnoží – Západních Němců a Japonců.“²²⁵

Na mezinárodním poli Praha nadále hájila stanoviska Káhiry v otázce Suezů a vyhověla egyptské žádosti o podporu kandidatury Egypta do správní rady Mezinárodní

²²¹ AMZV, Generální sekretariát – taj., k. č. 1, ev. č. sp. 14940, telegram z New Yorku, 13. 11. 1956.

²²² AMZV, TO-T 1955-59, kart. č. 1, č. 145.388/56, Věc: Čs. jednotky v rámci OSN do Egypta, 19. 11. 1956; AMZV, TO-T 1955-59, kart. č. 1, ev. č. sp. 15044, telegram z Káhiry, 15. 11. 1956.

²²³ AMZV, TO-T 55-59, kart. č. 1, č. 145.232/56-AO/II, Praha, 19. 11. 1956.

²²⁴ AMZV, TO-T 55-59, kart. č. 1, č. 018555/56, Věc: Fauzi k účasti čs. jednotek v Egyptě, 7. 12. 1956.

²²⁵ Cit. AMZV, Generální sekretariát – taj., k. č. 1, č. j. 0/10.610/57, Zpráva o cestě do Sýrie a Egypta vykonané ve dnech 16. – 31. ledna 1957, s. 12.

agentury pro atomovou energii.²²⁶ Na druhé straně Egypt dal předběžný souhlas s kandidaturou československého zástupce Noska do předsednictva XII. Valného shromáždění OSN.²²⁷

K událostem klíčového významu patřilo především projednání a uzavření trojice mezistátních dohod. V prvním případě šlo o Dohodu o vědecké a technické spolupráci podepsanou 6. května v Káhiře. Následovalo parafování Dohody o leteckých službách mezi ČSR a Egyptem 4. srpna.²²⁸ Souběžně vedené jednání o zřízení čs. letecké linky na trase Praha-Káhira, však naráželo na překážky ze strany Řecka. Nejdůležitější moment zejména pro kulturní vztahy představoval podpis Dohody o kulturní spolupráci 19. října.²²⁹

Pozitivní trend se odrazil i ve stále narůstajícím počtu mezistátních návštěv, které na československé straně od června podléhaly nové vládní úpravě.²³⁰ Nejprve od 20. do 31. ledna pobýval v Egyptě při cestě ze Sýrie náměstek ministra zahraničního obchodu Jaroslav Kohout²³¹ spolu se zástupcem Technoexportu Františkem Šebkem. Setkal se s řadou egyptských ministrů (obchodu, financí, průmyslu, veřejných prací a plánování, komunikací, zemědělské reformy atd.), ale i dalších představitelů hospodářského života. Připravil půdu pro jednání, v nichž v březnu v Egyptě pokračoval sám ministr zahraničního obchodu Dvořák. Projednávala se řada otázek hospodářského charakteru, například výměna tzv. přebytkového zboží, dlouhodobá perspektiva hospodářské spolupráce, československá účast na egyptském

²²⁶ AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 2, č. 0434/57/AK/Šel, Řádná politická zpráva za I/1957, Káhira, 28. 4. 1957, s. 8. AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, č. 130.464/57, Věc: Záznam o návštěvě eg. velvyslaneckého rady u s. Zachystala – žádost o podporu eg. kandidatury do mez. org. pro atomovou energii, 12. 9. 1957.

²²⁷ AMZV, f. Generální sekretariát-taj., kart. č. 26, č. 015624/57-IV, Věc: Záznam o návštěvě egyptského velvyslance..., 17. 6. 1957.

²²⁸ Parafovaná letecká dohoda s Egyptem vycházela z obdobné dohody uzavřené se Sýrií o několik dní dříve. AMZV, f. OMO/MO, kart. č. 121, zn. 43.317/57, Věc: Zpráva o cestě s. nám. ministra Štekla a Dr. Bauera na Blízký východ, Praha, 16. 8. 1957.

²²⁹ AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 2, č. 023/58, Řádná politická zpráva za II. pololetí 1957, Káhira, 3. 1. 1958, s. 20.

²³⁰ Od poloviny 50. let hrálo Československo na mezinárodním poli stále aktivnější úlohu. Vláda na to reagovala 12. června 1957 schválením nové úpravy zahraničních styků, cest a návštěv. Cílem bylo zjednodušit dosavadní schvalovací systém zvýšením zodpovědnosti i pravomocí ministra zahraničních věcí. Současně se lpělo na hospodárnosti. „Při uskutečňování zahraničních styků je třeba zajistit, aby každá akce i výběr osob poskytovaly maximální záruku, co největšího politického účinku. Je rovněž třeba klást daleko větší důraz než dosud na řádné využití výsledků každé takové akce, zejména zájezdů vědeckých, účastí na různých konferencích hospodářského a technického rázu a tak pod.“ Cit. AMZV, f. Generální sekretariát, kart. č. 6, č. 31.224/57, Věc: Informace o zásadách nové úpravy zahraničních styků, cest a návštěv..., 22. 7. 1957.

²³¹ Ve své zprávě konstatoval: „Pozice zemí socialistického tábora se v posledních dvou letech v Egyptě a Sýrii značně upevnila a tyto pozice je třeba udržet i rozšířit, a to nejen pomocí styků politických a normálního obchodu, nýbrž i cílevědomou a soustavnou pomocí při řešení otázek hospodářského rozvoje, obtíží v exportu těchto zemí apod. I když úvěry nemusí při tom hrát rozhodující úlohu, naopak by měla být vyzvednuta pomoc technická, konzultace, pomoc cestou zahraničního obchodu a nových forem i nových druhů zboží při výměně zboží, přece jen otázka úvěru v souvislosti se speciálními dodávkami má značnou důležitost...“ Cit. AMZV, f. Generální sekretariát, kart. č. 12, č. j. 0/10.610/57, Zpráva o cestě do Sýrie a Egypta vykonaná ve dnech 16. – 31. ledna 1957.

plánu industrializace, spolupráce s provincií Al Tahrír či geologický průzkum Egypta.²³² Dvořák jednal kromě příslušných ministrů také s Násirem, což svědčilo o významu, jaký egyptská strana jednáním přikládala, stejně jako účast ministrů na společenských podnicích pořádaných na Dvořákovu počest.

V srdečné atmosféře proběhla také prosincová cesta primátora Prahy Adolfa Svobody v doprovodu manželky²³³ a člena rady ÚNV Chalupy. Svobodu pozval guvernér Káhiry El Bendary na oplátku za návštěvu Prahy v předchozím roce. I jemu se dostalo přijetí u Násira.²³⁴

Ke konci roku vyslalo ČSR své zástupce jako pozorovatele na konferenci solidarity afro-asijských národů konané v Káhiře od 26. prosince 1957 do 1. ledna 1958, čímž projevilo sympatie k mírovým tužbám těchto národů.²³⁵ Na druhé straně Československo hostilo řadu návštěv z Egypta, jejichž počet rok od roku narůstal. Někteří se zde krátce zdrželi při své cestě do dalších zemí. Z Moskvy, kde projednával rozšíření vědeckých styků, přiletěl 29. května také generální tajemník egyptské Rady ministrů a současně generální sekretář plánovací komise a komise pro jadernou energii Ibrahim Hilmí. Během krátkého pobytu si prohlédl staveniště Ústavu jaderné fyziky v Husinci-Řeži u Prahy a prozatímní laboratoře tohoto ústavu v Hostivaři. Předložil seznam předmětů, které by Egypt potřeboval pro stavbu podobného ústavu a seznámil se stručně se strukturou plánování v ČSR. MZO se k dodávce žádaného materiálu pro egyptský ústav postavilo záporně.²³⁶ Koncem srpna vedl ministr obchodu Nosseir obchodní delegaci, která jednala v Praze o rozšíření hospodářských vztahů a naplnění třetího roku dlouhodobé dohody. Jednání skončila 6. září podpisem protokolu.²³⁷

Dále na pozvání ministra Dvořáka přijel v září ministr financí Kajsúní. Setkal se s náměstkem předsedy vlády Dolanským a ministrem financí Ďurišem a projevil zájem o poskytnutí dlouhodobého úvěru na budoucí dodávky čs. strojů a strojních zařízení. O poskytnutí úvěrů a dodávkách čs. investičních celků se zmínil i ministr průmyslu Azíz Sidkí při návštěvě strojírenské výstavy v Brně. A nakonec v říjnu přijel ministr dopravy

²³² AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 2, č. j. 0434/57/Ka/Šel, Řádná politická zpráva za I/1957, Káhira, 28. 4. 1957, s. 9.

²³³ Proti odjezdu primátorovy manželky se stavělo čs. ministerstvo financí s poukazem na výdej deviz a klimatické podmínky. Nakonec udělilo výjimečný souhlas, ale poukázalo na prováděcí směrnice č. 629 vydané 24. září 1957 v oběžníku MZV, které nepřipouštěly účast chotí vysílaných delegátů ani v případě, že pro ně není žádáno valut, a požádalo MZV, aby na to v budoucnu dbalo. AMZV, TO-O, kart. č. 10, č. 204/112.978/57, Věc: Cesta delegace ÚNV hl. m. Prahy do Egypta a Řecka, Praha, 23. 11. 1957.

²³⁴ AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 2, č. 023/58, Řádná politická zpráva za II. pololetí 1957, Káhira 3. 1. 1958, s. 20.

²³⁵ Tamtéž, s. 20.

²³⁶ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. 118643/57, Věc: Dr. Ibrahim Hilmí, návštěva v ČSR, 31. 5. 1957.

²³⁷ Rudé právo, 27. 8. 1957, s. 1.

Mustafa Khalil, aby jednal s příslušnými místy o čs. účasti při modernizaci egyptských drah a zajímal se o možnost dodávek čs. kolejnic.²³⁸ Zvláště po podpisu Dohody o vědecké a technické spolupráci začali do ČSR přijíždět nejrůznější odborníci za účelem získání praxe.

2.8.1 Dohoda o vědecké a technické spolupráci

Současně s rozvojem příznivých vztahů mezi Prahou a Káhirou vyvstávala otázka právní úpravy ve vědecké a technické oblasti. První krok učinila československá obchodní delegace, která v rámci smíšené komise ve dnech 5. června až 5. července 1956 řešila v Káhiře plnění závazků dlouhodobé obchodní dohody. Jednala také s egyptským MZV a podařilo se jí získat souhlas s textem rámcové dohody o vědecké a technické spolupráci. Ta vycházela ze zásady, že vysílání čs. expertů a vědeckých pracovníků se bude provádět případ od případu dle požadavků egyptské strany a nikoliv dle všeobecných podmínek. S konečným podpisem se počítalo při příležitosti Násirovy návštěvy v ČSR.²³⁹

V listopadu 1956 československá vláda pověřila ministra Davida, aby připravil dohodu v projednaném znění k podpisu a vzhledem ke skutečnosti, že egyptská strana projevila zájem o její rychlé podepsání, nemělo se již čekat na Násirův příjezd.²⁴⁰ Věc se však zdržela kvůli zapracování několika stylistických úprav navržených egyptskou stranou. Slavnostní podpis konečného textu Dohody o vědecké a technické spolupráci mezi vládou Československé republiky a Egyptské republiky se tak uskutečnil 6. května 1957 v Káhiře na MZV. Signatářem za československou stranu byl velvyslanec Karpíšek a za egyptskou stranu zástupce ministra zahraničních věcí Abdel Fattah Hassan.²⁴¹ Existovala v českém, arabském a pro případ rozporů v rozhodujícím anglickém znění.

Dohoda obsahovala celkem 9 článků,²⁴² v nichž se obě strany zavazují ke spolupráci a vzájemné pomoci za účelem využití posledních poznatků vědy a techniky pro hospodářský rozvoj obou zemí. Kladla důraz především na výměnu expertů a umožnění odborné praxe. Podmínky a rozsah spolupráce měly být sjednány na určité časové období a uvedeny

²³⁸ AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 2, č. 023/58, Řádná politická zpráva za II. pololetí 1957, Káhira, 3. 1. 1958, s. 21.

²³⁹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 4, č.j. 30.118/56, Zpráva o výsledku jednání československo-egyptské smíšené komise, Praha, 30. 7. 1956, s. 3.

²⁴⁰ AMZV, f. TO-O, kart. č. 4, č. 145.770/56, Věc: Jednání čs.-egyptské smíšené komise..., 22. 11. 1956.

²⁴¹ Nelibost československých úřadů nad tím, že namísto plné moci byl k dohodě přiložen jen protokol, v němž egyptský zástupce prohlásil, že jej k podpisu pověřil Násir. AMZV, f. TO-O, kart. č. 4, bez č. j., Vyjádření odd. MO/4 k Dohodě o vědecké a technické spolupráci s Egyptem, 6. 6. 1957.

²⁴² AMZV, f. TO-O, kart. č. 4, K. č. 128.948/57-AO/II-2, Dohoda mezi vládou Československé republiky a vládou Egyptské republiky o vědecké a technické spolupráci.

v protokolu. Odborníkům měla hostitelská země zajistit předpoklady pro splnění jejich úkolů atd. Zajímavý je článek č. 5 obsahující zákaz vměšování vyslaných expertů do politických a náboženských záležitostí hostitelské země a článek č. 7, že získané znalosti nebudou bez souhlasu poskytnuty třetí straně. Egyptská strana si v 8. článku dohody vymohla, aby vstoupila v platnost až po vzájemné výměně ratifikačních listin v Praze. K tomu došlo poté, co prezident Novotný podepsal 6. prosince příslušné listiny a s egyptským velvyslanectvím se dojednaly podrobnosti, například znění přípitků. Slavnostní akt se uskutečnil v budově MZV 13. ledna 1958.

Význam dohody spočíval nejen v tom, že právně zakotvila spolupráci Egypta a ČSR v oblasti vědy a techniky a přispěla k dalšímu rozvoji vzájemných vztahů, nýbrž šlo o první takovou dohodu mezi ČSR a „kapitalistickým“ státem. Vytvořil se tím důležitý precedens pro obdobné dohody s dalšími málo „rozvinutými zeměmi kapitalistické soustavy.“ Československé úřady si nicméně byly vědomy toho, že jde převážně o formální prohlášení podpory a poskytování technické pomoci bude mít spíše jednostranný charakter, to znamená, že ČSR bude většinou pomoc poskytovat a Egypt přijímat. Ministr David v té souvislosti poukázal, že je „zajímavé“, jak egyptská strana trvala na formulacích vyjadřujících v tomto ohledu rovnost partnerů, například zaměnili formulaci „vysílání“ expertů na jejich „výměnu“. „Tento postoj je příznačný pro země, které se teprve nedávno vymanily z vlivu koloniálních mocností, a svědčí o jejich rostoucím národním sebevědomí, které budeme muset vždy respektovat.“²⁴³

²⁴³ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 4, k. Důvodová zpráva, nečíslováno, s. 1 – 3.

2.8.2 Dohoda o kulturní spolupráci

Po podpisu Dohody o vědecké a technické spolupráci zůstávala kultura jednou z mála právně neupravených oblastí. To se změnilo podpisem Dohody o kulturní spolupráci 19. října 1957. Paradoxně právě zbraně přispěly v konečném důsledku k jejímu uzavření, protože: „Ochota egyptské strany k úpravě kulturních styků s ČSR – která bezpochyby také přímo souvisí s posledními dohodami o dodávkách čs. výzbroje pro Egypt – jde dokonce až za hranici očekávaného zájmu, neboť podle zprávy, sdělené při jednáních čs. vyslanci Karpíškovi mluvčím egyptského ministerstva zahraničních věcí p. Sálehem Chalíl se egyptská vláda zajímá přímo o uzavření dohody o kulturní spolupráci s ČSR.“²⁴⁴ Ještě v roce 1955 chtěla egyptská strana vyslat oficiální delegaci, která by vedla v ČSR příslušná jednání. Ale později došlo na přání egyptské strany k odkladu.²⁴⁵

Mezitím odjela do Egypta výše zmíněná československá kulturní delegace, která projednala egyptský návrh textu dohody, ale neměla oprávnění dokument podepsat. To se plánovalo uskutečnit až při příjezdu egyptské delegace do ČSR. Úřadům v Praze se však zdál egyptský návrh příliš všeobecný a ve svém návrhu počítaly s jednoročními plány kulturních styků, které by každý rok obě strany schválily.²⁴⁶ Egyptský návrh ale nezůstal opomenut a bylo k němu při tvorbě československého návrhu přihlíženo, protože jeho zásady Praze „v podstatě“ vyhovovaly.²⁴⁷

Meziministerská porada 8. srpna projednala předběžný text dohody vypracovaný asijským odborem MZV. Sešli se zde zástupci MZV, MŠK, Československé akademie věd, Československého rozhlasu a televize, SVTVS a Divadelního a literárního nakladatelství. Při konečné textaci se přihlédlo jednak k jejich připomínkám, jednak k rozboru právního oddělení ministerstva zahraničních věcí.²⁴⁸

Předpokládaný příjezd egyptské kulturní delegace se s ohledem na dění v Egyptě neuskutečnil. Namísto toho v říjnu vedoucí odboru pro kulturní styky na egyptském MZV předložil oficiální návrh, aby k podpisu dohody došlo v Káhiře s tím, že menší změny v textu

²⁴⁴ Cit. Adéla JÚNOVÁ MACKOVÁ, *Journey of Czechoslovak Cultural Delegation to Egypt in 1956*. „*Cultural Agreement*“ between Egypt and the Czechoslovak Republic, pp. 104-105, poznámka pod čarou č. 8.

²⁴⁵ AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, č. 125.985/56, Věc: Návrh na uzavření dohody o kulturní spolupráci s Egyptem, 20. 6. 1956.

²⁴⁶ Tamtéž.

²⁴⁷ AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, k č. 147.831/56-AO-II/2, Uzavření dohody o kulturní spolupráci s Egyptskou republikou, 11. 1. 1957, s. 2.

²⁴⁸ AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, č. 139.027/56, Věc: Návrh dohody o kulturní spolupráci mezi ČSR a Egyptem, 3. 10. 1956.

se vyřeší diplomatickou cestou. Praha si také měla zvolit, zda jejím signatářem bude ministr či velvyslanec.²⁴⁹ V prosinci velvyslanectví v Káhiře urgovalo zaslání textu a materiálu k jednání, jelikož „uzavření dohody v nynější situaci v Egyptě, vzhledem k odklonu od anglo-francouzské kultury je politicky vhodné. Další zdržení bude egyptské straně těžko vysvětlitelné.“²⁵⁰ Požadovaný materiál byl proto odeslán kurýrem 11. prosince.

V textu však došlo ještě k několika úpravám, například vypuštění původního článku č. 8, týkajícího se ročních plánů kulturních akcí. Vláda schválila jednání o dohodě na základě takto upraveného návrhu 30. ledna.²⁵¹ Musela se vyřešit také drobná nepříjemnost. Na velvyslanectví se totiž na jaře ztratila plná moc pro Karpíška umožňující podpis, a tak musela být předsedovi čs. vlády v létě předložena ke schválení nová.²⁵²

Ke konečnému podpisu Dohody o kulturní spolupráci mezi Československou republikou a Egyptskou republikou²⁵³ došlo 19. října 1957 v Káhiře v budově egyptského MZV. Signatářem byl velvyslanec Karpíšek a zastupující ministr zahraničních věcí Alí Sabrí. Následovaly krátké projevy za přítomnosti fotoreportérů. Ve stejný den Egypt podepsal obdobné dohody také se SSSR a Bulharskem.²⁵⁴

Stejně jako v případě Dohody o vědecké a technické spolupráci, i v tomto případě podléhala schválení příslušných orgánů. Egyptská strana nótou oznámila, že dohodu ratifikovala 28. prosince 1957.²⁵⁵ Československá vláda ji schválila 5. března po předchozím vyjádření názoru příslušných institucí k návrhu vládního usnesení. Káhira o tom byla

²⁴⁹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, ev. č. sp. 13022, Telegram z Káhiry, 11. 10. 1956.

²⁵⁰ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, ev. č. sp. 16068, Telegram z Káhiry, 6. 12. 1956.

²⁵¹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, č. 104.235/57, Věc: Návrh kulturní dohody s Egyptem – schválení vládou ČSR, 6. 2. 1957.

²⁵² AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, 124.135/57-Ao/II-2, Věc: Plné moci ke kulturní dohodě s Egyptem – duplikát, 18. 7. 1957. Ztracenou plnou moc se podařilo najít až v srpnu a byla zaslána zpět do ústředí. AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 1, č. 0783/57/Kr/Ša, Plná moc k podpisu Dohody o kulturní spolupráci s Egyptem – vrácení původního pověření, Káhira, 8. 8. 1957.

²⁵³ Zajímavostí je, že při překladu anglického textu Dohody do českého jazyka udělal Zú několik chyb, což vedlo k podpisu mírně odlišných verzí. Žádná nedorozumění se kvůli tomu neočekávala, nicméně „aby se však předešlo každé eventualitě, bude správné publikovat jak český, tak i anglický text.“ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, Informace k Dohodě o kulturní spolupráci mezi Československou republikou a Egyptskou republikou, nečíslováno, 4. 3. 1958.

²⁵⁴ Karpíšek v projevu vyjádřil osobní radost a dále dodal: „Kulturní výměna, kterou jsme dnes podpisem dohody potvrdili, je jedním z nejdůležitějších činitelů, který umožňuje vzájemné poznání mezi národy a přímo tak prospívá věci mírové mezinárodní spolupráce, jež je nejtoužebnějším přáním také národů Československa. Čs. lid měl vždy opravdový zájem na stále lepším poznání bohaté a podivuhodné staré i moderní egyptské kultury, s níž nás ještě blíže seznamují i rozvíjející se kulturní styky.“ „...Zároveň si přejeme, aby i v Egyptě byla více známa československá hudba, literatura, umění a tance a byla tak navázána plná mírová oboustranně prospěšná kulturní spolupráce.“ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, č. 3486/57-Kr/PŠ, Dohoda o kulturní spolupráci s Egyptem – zaslání, Káhira, 21. 10. 1957.

²⁵⁵ AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, Informace k Dohodě o kulturní spolupráci mezi Československou republikou a Egyptskou republikou, nečíslováno, 4. 3. 1958.

informována taktéž nótou 24. března 1958 a tomuto datu dohoda nabyla účinnosti, která trvá dodnes.²⁵⁶ Obsahuje celkem 7 článků všeobecného charakteru týkajících se výměny studentů a profesorů, podpory sportovních styků či zajištění vysílání pořadů, které by napomáhaly lepšímu vzájemnému poznání atd. Tím byly kulturní styky mezi ČSR a Egyptem poprvé postaveny na smluvní základ.²⁵⁷

2.9 Rok 1958

Vztahy mezi ČSR a Egyptem vykazovaly vzestupnou úroveň i po větší část posledního sledovaného roku. Projevilo se to při významné události - vyhlášení Sjednocené arabské republiky.²⁵⁸ Prezident Novotný zaslal svému egyptskému protějšku k vytvoření SAR a zvolení do funkce prezidenta nového státního útvaru blahopřejný telegram ještě týž den. Následovala nota obsahující československé uznání SAR, která byla předána egyptskému MZV. Na závěr Karpíšek ještě v květnu předal ve stejné záležitosti Novotného dopis.²⁵⁹

Nově vzniklá situace měla dopad na vzájemné diplomatické zastoupení, neboť k datu vyhlášení nového státu formálně ukončily svoji činnost zastupitelské úřady Sýrie a Egypta v ČSR a nahradilo je velvyslanectví SAR, v jehož čele stanul jako titulář Saleh ad Dín Tarazi.²⁶⁰ Na druhé straně Praha rozhodla o ukončení činnosti dosavadního vyslanectví

²⁵⁶ *Seznam platných dohod mezi ČR a EAR / Velvyslanectví České republiky v Káhiře* [online]. [25. 6. 2014].

Dostupné na WWW:

<http://www.mzv.cz/cairo/cz/vzajemne_vztahy/bilateralni_dohody_cr_s_egyptem/index.html>.

²⁵⁷ Celé znění dohody zde: *Předpis č. 49/1958 Sb. - Vyhláška ministra zahraničních věcí o Dohodě o kulturní spolupráci mezi Československou republikou a Egyptskou republikou – Aktuální znění* [online]. [25. 6. 2014].

Dostupné na WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-49>>.

²⁵⁸ Československé úřady musely vyřešit otázku, jak nejlépe nový státní útvar Egypta a Sýrie, jehož oficiální název zněl „*al-Gumhūrīyah al-‘Arabīyah al-Muttaḥidah*“, překládat do českého jazyka. Doc. Veselý z Filozofické fakulty UK se vyjádřil v tom smyslu, že je možné použít při překladu výrazů: sjednocená, spojená i jednotná. Porovnávalo se i označení používané v ruském, anglickém (United Arab Republic), francouzském (La République Arabe Unie) a německém jazyce (Vereinigte Arabische Republik). Československý tisk na základě telegramu stálého dopisovatele ČTK v Káhiře začal používat název „Jednotná arabská republika.“ Zastupitelský úřad v Káhiře naproti tomu zavedl název „Spojená arabská republika.“ Ministerstvo zahraničních věcí nakonec přihlédlo k názorům filologů, že název „Spojená arabská republika“ neodpovídá duchu českého jazyka. Vhodný by byl v případě Spojených arabských republik. Verze používaná ČTK se jevila jako nejméně odpovídající, protože se jednalo o historicky přesně rozlišené státní celky na rozdíl od pojmu jednotné Německo. Za nejvhodnější byl definitivně zvolen název „Sjednocená arabská republika.“ Média obdržela pokyn k jeho používání počínaje dnem 22. 2. 1958, tj. dne kdy Novotný zašle blahopřejný telegram. AMZV, TO-O, kart. č. 8, č. 104260/58, Věc: Název „Sjednocená arabská republika“, 21. 2. 1958. Srov. např. Rudé právo, 2. 2. 1958, Egyptsko-syrská unie vyhlášena, s. 1., kde je ještě použit název „Jednotná arabská republika“.

²⁵⁹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. 0620/58, Řádná politická zpráva za I. pololetí 1958, Káhira, 13. 7. 1958, s. 19.

²⁶⁰ Své pověřovací listiny předal prezidentu Novotnému 2. května. V projevu, který následoval mimo jiné „ocenil všestranný rozvoj vzájemných vztahů Egypta a Sýrie s Československem a zvláště četné hospodářské a kulturní úmluvy uzavřené v posledních letech. Všechny tyto úmluvy spočívají na zásadách mírového soužití

v Damašku, byť v praxi částečně fungovalo až do konce března. Po získání souhlasu místních úřadů v dubnu došlo na jeho místě k zřízení generálního konzulátu. Dosavadní titulář v Egyptě Karpíšek zůstal v čele zastupitelského úřadu nadále a nové pověřovací listiny s označením velvyslanec v SAR předal 5. března.²⁶¹

Zastupitelské úřady v Káhiře, Bejrútu a Damašku dostaly pokyn ministra Davida, aby „komplikovanou“ situaci vzniklou v důsledku spojení dvou respektive tří států a nejasnostem kolem tohoto procesu věnovaly maximální pozornost. Pro lepší výsledky doporučil těsnější spolupráci se sovětským velvyslancem a tituláři dalších zemí Východního bloku.²⁶² Velvyslanectví v Káhiře vznik SAR s odstupem pěti měsíců hodnotilo tak, že z hlediska zahraniční politiky přineslo sjednocení převážně klady a posílilo národně-osvobozené hnutí. Ocenilo také skutečnost, že první Násirova zahraniční cesta vedla do Moskvy. Z pohledu vnitropolitického však vznikla řada problémů vzhledem k politickým a hospodářským rozdílům a omezováním „demokratických“ svobod.²⁶³

Během roku se k otázce vztahů ČSR-Egypt vyjádřilo několik vládních činitelů. Egyptský tisk 22. května zveřejnil rozhovor jistého egyptského šéfredaktora s ministrem Davidem a Dvořákem. David se vyjádřil o vztazích s arabskými zeměmi a zejména SAR. Řekl: „Jsem přesvědčen, že rozvoj vzájemných přátelských styků mezi ČSR a SAR může být příkladem úspěšného rozvoje vzájemných vztahů mezi arabskými zeměmi a zeměmi soc. [ialistického]²⁶⁴ tábora, který se sympatiemi sleduje historický boj arabského lidu za odstranění imperialismu a získání úplné svobody a nezávislosti.“²⁶⁵

Také Násir poskytl rozhovor delegaci novinářů z ČSR,²⁶⁶ k jehož publikování v tisku obou zemí došlo 15. června. Prezident řekl: „Čs.-arabské vztahy jsou založeny na vzájemné spolupráci a přátelství. Máme snahu tyto vztahy stále rozšiřovat, k čemuž existují nejrůznější

přijatých africkými a asijskými zeměmi na bandungské konferenci.“ Prezident ve svém zmínil význam vytvoření SAR a o zmíněných dohodách řekl, že jsou uzavřené „mezi svobodnými a mírumilovnými zeměmi a spočívají na zásadách naprosté rovnoprávnosti, nevměšování se do vnitřních záležitostí a poskytování vzájemných výhod. Tyto dohody již přinesly oběma stranám mnoho užitku.“ cit. NA ČR, MZV-VA II, kart. č. 1749, Rudé právo, 3. 5. 1958.

²⁶¹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. 0620/58, Řádná politická zpráva za I. pololetí 1958, Káhira, 13. 7. 1958, s. 19.

²⁶² AMZV, TO-T 1955-59, kart. č. 1, č. 013.613/58, Věc: Sjednocená arabská republika - instrukce, 19. 3. 1958.

²⁶³ AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. 0620/58, Řádná politická zpráva za I. pololetí 1958, Káhira, 13. 7. 1958, s. 1 až 18.

²⁶⁴ Poznámka autora.

²⁶⁵ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. 0620/58, Řádná politická zpráva za I. pololetí 1958, Káhira, 13. 7. 1958, s. 20.

²⁶⁶ Kromě interview s Násirem a dalšími činiteli, se čtyřčlenná delegace setkávala s místními novináři a navštívila průmyslová a zemědělská zařízení a egyptské památky. Karpíšek jejich pobyt hodnotil velmi kladně s tím, že delegace vytvořila dobrý předpoklad pro spolupráci mezi čs. a egyptskými novináři. AMZV, TO-T 1955-59, č. 0524/58/Str/B, Věc: Návštěva delegace novinářů v SAR, Káhira, 11. 6. 1958.

možnosti. Náš lid ctí ČSR pro váš postoj za agrese, pro pomoc, kterou jste nám poskytli a pro přátelské přijetí, kterého se dostává našim lidem ve vaší zemi.²⁶⁷

K prvním československým politikům, kteří navštívili SAR, patřil ministr Dvořák. Na pozvání ministra Kajsúniho odjel v dubnu do egyptské části SAR. Zúčastnil se bavlnářské výstavy a jednal s ekonomickými ministry Zakim, Kajsúním, Nosseirem a Sidkím. Projednávaly se nejen některé konkrétní problémy při výměně zboží, ale i možnost uzavření dohody o turistickém ruchu atd. Výsledkem jednání bylo především prodloužení platnosti dlouhodobé obchodní dohody do konce roku. A k jednání o nové dohodě se měla sejít na podzim smíšená komise.²⁶⁸ Dvořák na základě setkání s egyptskými představiteli vyvodil závěr, že: „prestiž Československa stoupla a že jsou reálné předpoklady pro další úspěšný rozvoj hospodářských vztahů mezi oběma zeměmi.“²⁶⁹

Jako účastníci srpnového zahajovacího letu na lince Praha-Káhira navštívili nakrátko Káhiru ministr spojů A. Neuman a ministr dopravy Fr. Vlasák. V září pak přijela do obou provincií SAR vládní delegace vedená ministrem těžkého strojírenství Josefem Reitmajerem, která v Egyptě projednávala hospodářské otázky a prohlédla si výstavbu investičních celků, v Sýrii následně navštívila veletrh.²⁷⁰

Na druhé straně Praha uvítala ministra školství a výchovy Kamála El Din Husejna a ministra národní koordinace Fathího Radwána, při jejich cestě ze SSSR, kteří byli přijati na MŠK. Doprovázel je také generální tajemník Nejvyšší komise pro literaturu a umění Jusuf El Sibái. Od této návštěvy si československé úřady slibovaly přínos v dalším rozšiřování kulturních vztahů.²⁷¹ Československo navštívil i ministr financí egyptské provincie Zaki, který po svém návratu do Egypta vyjádřil uspokojení z návštěvy a prohlásil, že se v ČSR „necítil jako doma, ale dokonce lépe než doma.“ Vysoce si cenil péče poskytnuté jeho nemocnému synovi. Setkal se s ministrem Dvořákem, Ďurišem a Reitmajerem a jednání s nimi označil za velmi užitečné.²⁷² Významnou událost z pohledu československých úřadů představovala především říjnová návštěva viceprezidenta SAR maršála Ámira.

Kromě výše uvedeného o příznivém vývoji vztahů vypovídala také výměna ratifikačních listin kulturní dohody či další blahopřejný telegram prezidenta Novotného,

²⁶⁷ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. 0620/58, Řádná politická zpráva za I. pololetí 1958, Káhira, 13. 7. 1958, s. 20.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 24.

²⁶⁹ Cit. NA ČR, f. KSČ-ÚV-02/2, Sv. 175, arch. j. 239, bod- k info 2, č. 13742, Zpráva o jednání v Egyptě, nedatováno, s. 3.

²⁷⁰ AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. 033/59/Kr, III. Styky ČSR – SAR, s. 3.

²⁷¹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. 0620/58, Řádná politická zpráva za I. pololetí 1958, Káhira, 13. 7. 1958, s. 26.

²⁷² Cit. AMZV, f. TO-O, č. 2087/58/KA, H. A. Zaki – návštěva v ČSR, Káhira, 29. 9. 1958.

zaslaný při příležitosti státního svátku SAR 23. července.²⁷³ Avšak ke konci roku způsobil rozruch Násirův projev, pronesený 23. prosince v Port Saidu u příležitosti 2. výročí evakuace britských jednotek z Egypta, kde ostře napadl syrské komunisty a obvinil je ze separatismu. I přes počáteční obavy ze změny postoje SAR k zemím Východnímu bloku, zůstaly vztahy na dobré úrovni, o čemž vypovídá vládní usnesení č. 1193 z 30. prosince, které navrhlo prezidentovi udělit řád Bílého lva několika činitelům SAR. Vyznamenání měla předat vládní delegace ministra Kahudy v lednu 1959.²⁷⁴

Také velvyslanectví v Káhiře ve svém hodnocení zastávalo názor, že protikomunistický projev změnu postoje neznamena a nepředstavuje ani rozhodný příklon k Západu. „Nasr je si vědom, že styky se ZST jsou pro něj životně důležité a že takovou pomoc, jakou dostává od ZST by samozřejmě nikdy nedostal od Západu ani ost.[-atních]²⁷⁵ hospodářsky nevyvinutých zemí pásma míru. To nevyklučuje, aby hospodářsky nespolečoval se Západem, i když tato spolupráce je méně výhodná. Nedá se však předpokládat, že by Nasr ve spolupráci se Západem šel tak daleko, že aby přistoupil na politické podmínky.“²⁷⁶ O příčinách prezidentova kroku se domnívalo, že „Nasrův projev byl diktován především vnitropolitickou situací. Nasrovi šlo o to, aby našel viníka, na kterého by mohl svalit zodpovědnost za narůstající nespokojenost v Sýrii. Šlo mu dále o to, aby úderem proti syrským komunistům zasáhl i komunisty v Iráku, postavil je do úlohy rozbíječů arabské jednoty a poštvál proti nim nacionalistické kruhy.“²⁷⁷

²⁷³ AMZV, f. TO-O, kart.č. 6, ev. č. sp. 8884, telegram z Káhiry, 10. 7. 1958.

²⁷⁴ AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 1, č. 016.075/59-9, Věc: Propůjčení Čs. řádu Bílého lva představitelům SAR, 4. 1. 1959. K předání vyznamenání však nakonec nedošlo protože vedoucí egyptského diplomatického protokolu sdělil Karpíškovi až 17. ledna sdělil, že „zamýšlená vyznamenání jsou – zejména pro Kamál El-Dín Husajna, nositele nejvyššího arabského vyznamenání „Collier du Nil“ – nepřiměřená a předání je tudíž nežádoucí. Cit. AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 1, č. 021/59/Kr., Čs. kulturní delegace k jednání o plánu vědecké a kulturní spolupráce se SAR na 1959 – zpráva, Káhira, 24. 1. 1959, s. 5 – 6.

²⁷⁵ Poznámka autora.

²⁷⁶ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. 011/59, Řádná politická zpráva za II. pololetí 1958, Káhira, 12. 1. 1959, s. 8.

²⁷⁷ Cit. Tamtéž, s. 6.

2.9.1 Zřízení letecké linky ČSA Praha – Káhira

Významnou událost z hlediska politického i hospodářského představovalo zřízení leteckého spojení provozovaného nikoliv cizí společností,²⁷⁸ ale ČSA. Československo již v minulosti mělo vlastní letecké spojení s Káhirou, které přerušilo vypuknutí prvního arabsko-izraelského konfliktu. Následné pokusy Prahy o jeho obnovení ztroskotaly na odmítnutí egyptských úřadů s poukazem na československou pomoc Izraeli. Brzy i snaha československých úřadů ochabla, protože na ministerstvu došli k závěru, že „toho času na povolení nemáme zájem, neboť ani v případě kladného vyřešení bychom nebyli sto linku provozovati.“²⁷⁹

V roce 1956 došlo ke změně, když se stalo zřízení leteckých linek na Střední a poté na Dálný východ jedním požadavků, s nímž „vystoupili pracující Československých aerolinií po XX. sjezdu KSSS, a který prosadili na celostátní konferenci KSČ.“²⁸⁰ Od května 1956 tedy začala příprava na zřízení linky přes Řecko na Blízký východ. Samotné Řecko s tím vydalo předběžný souhlas²⁸¹ 20. září.

Kvůli nedostatku vhodných letadel nemohla být linka zřízena ihned. Když se podařilo získat trojici moderních proudových letadel TU 104 a celou záležitost dojednat i s arabskými zeměmi, zdálo se, že zahájení provozu nestojí nic v cestě. Avšak Řekové začali činit průtahy, podmiňovali povolení letů do arabských zemí přistáním v Athénách a nakonec sdělili, že vzhledem k situaci v arabských zemích nemohou povolit leteckou linku kamkoliv na Střední východ a že ho nezíská ani SSSR a Rumunsko. Mluvčí řeckého ministerstva zahraničních věcí dodal, že v případě žádosti u italských či tureckých úřadů bude výsledek stejný. Čs. strana v tom viděla zřejmý nátlak Američanů, kteří nechtěli dopustit, aby je socialistický stát „předběhl“ v nasazení proudových letadel. Na druhé straně mělo Řecko povinnost dle Dohody o transitu leteckých služeb vyhovět, ale hrozilo, že by mohlo činit technické potíže.²⁸² O intervenci byl požádán v listopadu 1957 vzhledem k dobrým řecko-egyptským

²⁷⁸ Například v roce 1954 tisk oznámil zahájení přímého leteckého spojení s Káhirou na lince Amsterdam-Praha-Mnichov-Bejrut, kterou obstarávala holandská letecká společnost KLM. NA ČR, MZV VA-II, kart. č. 1748, Mladá Fronta 27. 11. 1954.

²⁷⁹ AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 27, Přehled vzájemných styků Československa s Egyptem /od února 1948/, nedatováno, nečíslováno, s. 7.

²⁸⁰ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, č. j. 223.041/57, Čs. let. linka na Střední východ, nečíslováno, nedatováno, s. 2.

²⁸¹ Který byl omezen tím, „že řecká vláda si vyhrazuje toto povolení na každé období platnosti letového řádu prodloužit nebo odvolat; jednání o leteckou dohodu mělo být podle přání Řecka odloženo na dobu, kdy bude skončena reorganizace řeckého civilního letectví.“ Cit. AMZV, f. TO-O kart. č. 1, č. 136.767/57, Věc: Zřízení letecké linky ČSA Praha-Káhira, Praha-Bejrút-Damašek, nedatováno.

²⁸² Tamtéž.

vztahům Ali Sabri. Porada zástupců ministerstev financí, dopravy, zahraničních věcí a ČSA z 18. prosince 1957 však došla k rozhodnutí od dalších intervencí upustit a jednat nadále o přeletu i přistání v Albánii. Při zkušebním letu do Athén se totiž ukázalo, že tamní letiště nemá pro letadla TU 104 dostatečně dlouhou dráhu. Do zřízení linky měla záležitost zůstat utajena.²⁸³

Další vývoj zbrzdila skutečnost, že jediná vhodná dráha káhirskeho civilního letiště Cairo International procházela opravou a prodloužením. Nicméně v červenci 1958 zastupitelský úřad zjistil, že do konce měsíce bude vhodná dráha o délce 2500 metrů uvedena do provozu s možností pravidelné linky od 15. srpna. Když současně s tím potvrdil, že z egyptské strany nejsou námitky, začaly spěšné přípravy zkušebních letů na lince Praha-Káhira. Uskutečnily se ve dnech 18. až 20. srpna a skončily úspěšně. K menší technické závadě patřila porucha radaru, ale podařilo se ji opravit v průběhu letu. Odborníci na místě projednali technické podrobnosti. K drobnému incidentu došlo mezi členy posádky a místní policií kvůli vyfotografování žebrajících dětí, ale vše se rovněž rychle urovnalo.²⁸⁴

Na slavnostní zahajovací let z Prahy 26. srpna bylo pozváno celkem 22 hostů z řad zástupců velvyslanectví SAR v Praze, ministerstva zahraničních věcí, ministerstev dopravy a spojů, ČSA, Čedoku, Čs. státního filmu, televize, rozhlasu a novinářů včetně představitelů aerolinií NDR a Polska, stejně jako zástupců ministerstev pošt těchto zemí.²⁸⁵

V Káhiře delegaci přivítal zástupce ministra dopravy egyptské oblasti SAR, generální ředitel správy civilní dopravy či velvyslanec Karpíšek. Konalo se také krátké pohoštění. Druhý den jednali ministři Vlasák a Neuman s ministrem dopravy Khalilem o letecké a poštovní dohodě. Zpáteční cesty do Prahy se zúčastnilo 11 egyptských hostů, mezi nimi i novináři. Mnozí z pozvaných se ale omluvili s ohledem na poměrně pozdní oznámení termínu odletu.²⁸⁶

K překonání vzdálenosti téměř 3000 kilometrů letadlům TU 104 stačily bez zastávky pouhé 4 hodiny, čímž se tato linka stala „nejrychlejším spojením střední Evropy se Středním východem“. Ve výsledku vedla přes Budapešť, Bělehrad, Albánii, podél Kréty a přes deltu Nilu.²⁸⁷ „Velvyslanectví vysoko hodnotí sám fakt leteckého spojení mezi Prahou a hlavním městem SAR, zejména při výhledu rozšíření této linky dále na východ se ČSA a tím náš stát

²⁸³ AMZV, f. TO-O, kart. č. 2, č. 021.974/57, Věc: Zřízení letecké linky ČSA na Střední Východ, 19. 12. 1957.

²⁸⁴ AMZV, f. TO-O kart.č. 1, ev. č. sp. 9171, Telegram z Káhiry, 16. 7. 1958; AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, ev.č.sp. 10747, telegram z Káhiry, 21.8.1958.

²⁸⁵ AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, č. 119.873/58 – 9, Věc: Účastníci zahajovacího letu Praha – Káhira, 19. 8. 1958.

²⁸⁶ AMZV, Politické zprávy, kart. č. 3, č. 0793/58-Ma/MI., Káhira, 11. 11. 1958, s. 5.

²⁸⁷ Rudé právo, 27. 8. 1958, s. 1.

stane vlastně podílníkem na zisku, který ze stoupající všestranné výměny politických, hospodářských a kulturních delegátů mezi ZST a zeměmi Východu získávaly doposud výlučně kapitalistické letecké společnosti.²⁸⁸

Důvodů, proč měly československé úřady o zřízení vlastní linky takový zájem, se našlo hned několik:²⁸⁹ a) rozšíření politického, kulturního i hospodářského styku se zeměmi Blízkého a Středního východu b) umožnění styku s těmito státy, který by nemohl být dobře kontrolován západními agenturami c) zisk prestiže d) úspora deviz a díky různým delegacím i jejich přínos e) nárůst v získání zákazníků pro dopravu tryskovými letadly f) zvýšenou konkurenceschopnost ČSA g) plné využití letadel TU 104, která prozatím létala na lince Praha-Moskva.

2.9.2 Maršál Ámir v Československu

K nejvýznamnějším hostům patřil viceprezident SAR maršál Abdel Hakím Ámir. Původně se s jeho návštěvou, která měla mít vojenský a hospodářský charakter, počítalo již na podzim roku 1957 při jeho zpáteční cestě ze SSSR. Tehdy zastával funkci ministra války. Po vzniku SAR a jmenování Ámira do vrcholných pozic bylo pozvání k návštěvě jménem předsedy vlády obnoveno.²⁹⁰ Ve výsledku se státní návštěva uskutečnila ve dnech 9. až 19. října. V rozhovoru s předsedou vlády Širokým, který vyjádřil jisté obavy československé vlády ze zahraniční politiky SAR, Ámir zmínil politiku pozitivní neutrality a vyjádřil se v tom smyslu, že není důvod pro znepokojení a změnu zahraniční politiky vyloučil. Také přátelsky hovořil o vzájemných vztazích a československé pomoci poskytované SAR.²⁹¹

Jelikož se jednalo o první návštěvu vysokého představitele SAR, příkládaly jí československé úřady mimořádný význam, o čemž svědčí skutečnost, že na návrh MZV bylo pro hosta vysláno zvláštní letadlo TU 104 ČSA. Rudé právo věnovalo pobytu maršála téměř každodenní pozornost na úvodních stránkách. Hned v den příjezdu se setkal s předsedou vlády i prezidentem. Podobných schůzek následovala celá řada, např. na Pražském hradě se konalo 17. října na počest hosta přátelské setkání maršála a jeho doprovodu s prezidentem Novotným. K přítomným patřili i členové strany a vlády: Rudolf Barák, Jaromír Dolanský,

²⁸⁸ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. 033/59/Kr, III. Styky ČSR – SAR, s. 2.

²⁸⁹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 1, č. j. 223.041/57, Čs. let. linka na Střední východ, nedatováno.

²⁹⁰ NA ČR, f. KSČ-ÚV-02/2, sv. 186, arch. j. 255, bod 3, č. j. 419 Kde/Je, Usnesení 10. schůze politického byra ÚV KSČ ze dne 26. 8. 1958.

²⁹¹ AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 1, č. 025.093, Věc: Informace o návštěvě Ámera v ČSR, 5. 12. 1958.

Zdeněk Fierlinger, Viliam Široký, Bohumír Lomský a další. Nechyběl ani velvyslanec Salah El Dine Tarazi.²⁹²

Ve stejný den uspořádal recepci v Obecním domě i Ámir. V projevu ocenil přijetí, jehož se mu v ČSR dostalo a hovořil o boji proti „imperialismu“. Na závěr před přípitkem prohlásil: „Naše spolupráce se v minulosti plně osvědčila jako prospěšná jak v politické, tak hospodářské oblasti. A v budoucnu bude tato spolupráce dále pokračovat na stejných, jasných a zdravých základech jako dříve.“²⁹³ Na to reagoval ve svém projevu předseda vlády Široký: „Ze srdce rád se připojuji k vašim slovům, že přátelství mezi námi není věcí planých slibů, ale aktivní spolupráce v boji za mír, svobodu a bezpečnost národů. Československá vláda a všichni lidé upřímně oceňují zahraniční politiku prezidenta Násira a vlády Sjednocené arabské republiky, politiku aktivní neutrality vaší země, v níž vidí účinný příspěvek v boji proti kolonialismu a imperialismu, za svobodu národů, za zmírnění mezinárodního napětí, za mír ve světě.“²⁹⁴

O návštěvě, vnímané jako výraz přátelských vztahů a stále se prohlubující oboustranné spolupráce, bylo vydáno komuniké, které pobyt stručně shrnulo. Zmínilo, že maršál navštívil Prahu, Brno, Ostravu a Slovensko, prohlédl si průmyslové podniky, kulturní a vědecké střediska i ukázkou bojové pohotovosti armády. Během rozhovorů vedených v srdečném ovzduší s čelními představiteli ČSR se probírala situace na Blízkém, Středním i Dálném východě i otázka rozšíření vzájemných vztahů. Nechybí ani formulace o konstatování „jednomyslnosti a vzájemné shody.“²⁹⁵ Po skončení svého pobytu Ámir odletěl do Moskvy. Na vyzdobené letišti se s ním přišli rozloučit někteří členové vlády a diplomatického sboru. Po státních hymnách obou zemí vykonal ještě maršál v doprovodu předsedy vlády Širokého a ministra obrany Lomského přehlídku čestné jednotky.²⁹⁶ Z politického hlediska si československé úřady cenily především výslovného ujištění od Ámira „o zásadní potřebě a zájmu Sjednocené arabské republiky a její politiky pozitivní neutrality na mírovém soužití s ČSR a zeměmi socialistického tábora a o společném boji proti imperialismu a za světový mír.“²⁹⁷

²⁹² Rudé právo 18. 10. 1958, Přátelské setkání u prezidenta republiky Antonína Novotného na počest náměstka presidenta SAR maršála A. H. Ámera, s. 1.

²⁹³ Cit. Rudé právo 18. 10. 1958, Projev náměstka president SAR maršála A.H.Ámera, s. 1-3.

²⁹⁴ Cit. Rudé právo 18. 10. 1958, Projev předsedy vlády Širokého, s. 3.

²⁹⁵ Rudé právo 19. 10. 1958, Spolupráce ČSR a Sjednocené arabské republiky přispívá k upevnění míru, s. 1.

²⁹⁶ Rudé právo, 20.10.1958 Maršál A.H.Ámer odcestoval do Moskvy, s. 1.

²⁹⁷ AMZV, TO-O, kart. č. 11, č. 033/59/Kr, III. Styky ČSR- SAR, s. 1.

3 Kulturní vztahy

Vývoj politických vztahů mezi ČSR a Egyptem se silně odrážel také v oblasti kultury. Nepřekvapí proto, že se v roce 1952, kdy byly vztahy značně chladné, neuskutečnila žádná akce většího kulturního významu. Egypt sice obdržel pozvání k účasti na VII. Mezinárodním filmovém festivalu v Karlových Varech, ale teprve těsně před jeho zahájením Káhira sdělila své zamítavé stanovisko. Praha nicméně takový výsledek očekávala. Drobnou záležitost představovala žádost jistého egyptského učitele o zprostředkování dopisování žáků jeho třídy s jejich protějšky v ČSR, které Černínský palác doporučil vyhovět.²⁹⁸ Se stejným záměrem se na zastupitelský úřad v Káhiře v září obrátili také dva egyptští studenti, jimž bylo počátkem roku 1953 vyhověno.²⁹⁹

Změnu tohoto neuspokojivého stavu inicioval egyptský vyslanec v Praze Mohamed Abdel Moneim Mohamed, který v průběhu své oficiální návštěvy u předsedy Výboru pro kulturní styky se zahraničím v červnu 1953 navrhl zahájení kulturních styků mezi oběma zeměmi po oficiální linii a vyjádřil přesvědčení, že by to egyptská vláda uvítala. Požádal československou stranu o vypracování návrhu a jeho následné předložení egyptskému vyslanectví.³⁰⁰

Návrh byl brzy vyhotoven a jeho jednotlivé body se týkaly vzájemné výměny: hudebních gramofonových desek, archeologických památek, odborné a vědecké literatury, dokumentárních filmů či vzájemné pozvání představitelů kulturního života a uspořádání výstav uměleckého a kulturního charakteru.³⁰¹ K posouzení byl zaslán zastupitelskému úřadu v Káhiře, který souhlasil a sdělil: „že rozšíření kulturních styků na oficiální základně mezi Československem a Egyptem by přineslo na obou stranách kladné výsledky. Pomohlo by egyptským kulturním pracovníkům, kteří se o československou kulturu zajímají, avšak obávají se příliš aktivně vystupovat z obavy před nelibostí egyptských úřadů. Pomohlo by zejména zdejšímu vyslanectví při provádění propagační činnosti, která by byla pro nás zde

²⁹⁸ AMZV, f. TO-O, kart. č. 7, č. 128.110/52/52-AO-4, Československo-egyptské vztahy /I. pololetí 1952/, 28. 8. 1952, s. 14-15.

²⁹⁹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 7, č. 115.153/53-AO/4, Československo-egyptské vztahy /II. pololetí 1952/, 6. 5. 1953, s. 10-11.

³⁰⁰ AMZV, f. TO-O, kart. č. 6, č. 00494, Věc: Návrh na zahájení kult. styků s Egyptskou republikou z podnětu egyptského vyslanectví, Praha, 1. 7. 1953.

³⁰¹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 6, č. 173.443/54, Věc: Egypt – kulturní styky s ČSR, nedatováno.

v Egyptě jedním ze způsobů jak říci pravdu egyptskému lidu o lidově demokratickém Československu přes zesilující se americkou propagandu.³⁰²

K předpokládanému projednání návrhu během prosincového pobytu egyptské vládní delegace v ČSR nedošlo a věc zkomplikoval i odjezd vyslance Mohameda. Nakonec byl návrh obsahující konkrétní body týkající se rozvinutí kulturních styků předán v červenci 1954 radovi egyptského vyslanectví Zawahrímu, který se již v červnu zajímal o možnost studia egyptských studentů na školách v ČSR.³⁰³

Pozvolné rozšiřování kulturních styků vyvrcholilo podpisem Dohody o kulturní spolupráci, založením Československého egyptologického ústavu a zřízením kulturního střediska v Káhiře, které bylo otevřeno v roce 1959. Oblast kultury však zahrnuje příliš širokou oblast, než aby zde mohla být popsána celá. Proto jsem se v následujícím stručném popisu omezil na kulturní styky na poli hudby, respektive zájezdy hudebních těles a na poli sportu. Zmíněno je také založení egyptologického ústavu a arabské vysílání Československého rozhlasu. Praha si od podobných akcí slibovala upevňování celkových vztahů a propagaci Československa i jeho výrobků v arabských zemích. Se stoupajícím zájmem o dobré vztahy s Egyptem byl kladen větší důraz spíše na politický přínos kulturních akcí než na jejich ekonomické aspekty.³⁰⁴

³⁰² Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 6, č. 1405/53, Věc: Egypt – kulturní styky s ČSR, 10. 10. 1953, s. 2.

³⁰³ AMZV, f. TO-O, kart. č. 6, č. 413.866/54, Věc: Egypt – kulturní styky s ČSR, 9. 7. 1954.

³⁰⁴ V roce 1957 v souvislosti se zájezdem československých boxerů do Egypta, u něhož se vyskytly jisté nejasnosti s úhradou jeho pobytu, bylo konstatováno, že „zájezdy čs. sportovců do BSV /zejména Egypt a Sýrie/ nelze ztotožňovat se zájezdy do ostatní kapitalistické ciziny /např. Belgie, Španělsko atd./, neboť u zájezdů do oblasti BSV politický význam akce daleko převyšuje komerční bázi, tak patrno u zájezdů na Západ. Samozřejmě, že takové akce ovšem musí být v souladu zejména s devisovým hospodářstvím republiky. Pokud se vyskytují v tomto směru nějaké potíže, je třeba je vyřešit, ale tak, aby nedošlo k event. nepříjemnostem ve vzájemných vztazích vůbec a aby zejména účastníci zájezdů nejezdili do této oblasti s pocitem, že je jim křivděno, nemají-li tak výhodné podmínky jako třeba při zájezdu do Belgie“ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, k. č. 108.903/57, 14. 3. 1957.

3.1 Hudba

Těžištěm hudebních styků na poli hudby se staly převážně zájezdy československých hudebních těles do Egypta, které propagovaly československou hudbu a vytvářely okruhy jejich příznivců. Úspěchy však byly často omezeny vinou egyptské strany, která často z různých důvodů nezajistila potřebnou publicitu či organizaci.

Vůbec první větší oficiální kulturní akcí v oblasti Blízkého Východu se stal lednový pobyt Janáčkova kvarteta, které přiletělo do Káhiry 5. ledna 1955. Na letišti je uvítali pracovníci zastupitelského úřadu a novináři, čímž se pobytu tělesa dostalo pozornosti místního tisku. Pro egyptský rozhlas natočilo kvarteto několik ukázek československé komorní hudby. První veřejné vystoupení se odehrálo po přesunu termínu 11. ledna v Káhiře a navštívilo jej 400 posluchačů (včetně diplomatického sboru, pracovníků egyptského rozhlasu či hudebních kritiků) i navzdory faktu, že pořadatel koncertu společnost Société de Musique d’Egypte nezajistil dostatečnou propagaci. Vystoupení sklidilo nadšenou kritiku. Další koncert v Alexandrii o dva dny později navštívilo 120 osob. Příznivý ohlas na vystupování kvarteta se šířil a posledního koncertu před odletem do Bejrútu se zúčastnilo 600 lidí, kteří hudebníky odměnili bouřlivým potleskem. Kvartetu se podařilo vyvolat zájem o československou kulturu.³⁰⁵ V Egyptě vystupovalo opět v roce 1956 a znovu v roce 1958, kdy se mu dostalo velké pozornosti v tisku a ministerstvo národní koordinace na počest kvarteta uspořádalo recepci.³⁰⁶

Koncem roku 1957 v Egyptě pobývalo Novákovo kvarteto při své cestě z Libanonu. Předem byly domluveny dva koncerty, ale k tomu nedošlo vlivem „naprosté organizační nepřipravenosti“ egyptského ministerstva národní koordinace. Na jediný uskutečněný koncert se díky úsilí zastupitelského úřadu podařilo sehnat 350 diváků i z řad členů československé kolonie. Kvalitnímu koncertu se však nedostalo z egyptské strany prakticky žádné pozornosti. Karpíšek proto doporučil, aby se napříště jednalo o uměleckých zájezdech jen prostřednictvím zastupitelského úřadu.³⁰⁷

K dalším účinkujícím, kteří v Egyptě vystupovali během roku 1957, patřil kromě Sukova tria i Slovenský lidový umělecký soubor (SLUK), jehož devět vystoupení v Káhiře,

³⁰⁵ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. 100.441/I/3/55-dův., Věc: Janáčkovo kvarteto – zpráva o zájezdu na Blízký východ a do Řecka, 7. 3.1955, s. 3.

³⁰⁶ AMZV, f. TO-O, kart. č. 6, č. 58/58-Kr, Věc: Zpráva o průjezdu Janáčkova kvarteta Egyptem, Káhira, 12. 2. 1958, s. 1 – 3.

³⁰⁷ AMZV, f. TO-O, kart. č. 6, č. 37/58/Kr/H, Věc: Zpráva o zájezdu Novákova kvarteta do Egypta, Káhira, 5. 1. 1958, s. 1 – 3.

tří v Alexandrii a dvě v Port Saidu vidělo kolem 17 – 18 tisíc diváků. Celkově byl jeho pobyt hodnocen kladně, ale dostalo se mu malé oficiální pozornosti, což dle názoru velvyslanectví souviselo s obavou egyptských úřadů z „širšího politického vlivu“ na egyptského diváka.³⁰⁸

Největší pozornost si však získala vystoupení Ústřední hudby československé armády (ÚHČSA), která pobývala v egyptské části SAR od 19. listopadu do 14. prosince 1958. Turné navrhla československá strana a vojenské úřady SAR jej schválily. Velitelem zájezdu čítajícího 68 osob byl pplk. C[Č]ervenka a uměleckým šéfem-dirigentem pplk. Sluka a dirigentem mjr. Mikuláščíkem. Egyptské ministerstvo války, které vystoupení zajišťovalo, činilo souboru různé překážky, například zrušilo vystoupení v syrské provincii a řídilo pohyb souboru tak, aby pokud možno nepřišel do volného styku s obyvatelstvem a pobytu se nedostalo ani publicity v tisku. Přesto byl zájezd pokládán zastupitelským úřadem za „veliký“ úspěch. Celkových osmnáct velkých koncertů konaných například v Káhiře, Alexandrii, Port Saidu, Ismáíliji vidělo odhadem 25 - 26 tisíc diváků.³⁰⁹ Při zahajovacím koncertě v Káhiře 24. listopadu přednesl uvítací projev generál Muhammed Al-Saíd Abdel-Rahmán, který v projevu zmínil mimo jiné „skvělou“ dohodu o poskytnutí zbraní Egyptu Československem a prohlásil: „Jsem šťasten, že mohu v této chvíli připomenout, že jméno Československa je spojeno v srdci každého arabského občana s dobrými vzpomínkami, které ani čas nemůže nikdy vymazat.“³¹⁰

Kromě zájezdů hudebních souborů patřil k prestižním událostem, kam Československo zvalo zahraniční hosty, věhlasný hudební festival Pražské jaro. Egyptská strana na něj vyslala svého zástupce poprvé až v roce 1955, kdy se jej jako pozorovatel zúčastnil Abdel Halim Ali, ředitel odboru hudební výchovy na ministerstvu vyučování.³¹¹

3.2 Sport

Také v oblasti sportovních styků se uskutečnilo několik zájezdů, ať již šlo o fotbalisty, boxery či hráče stolního tenisu. Černínský palác zastával názor, že „právě sportovní utkání přispívají

³⁰⁸ AMZV, f. TO-O, kart. č. 6, č. 883/57-Kr./Šel., Zpráva o vystoupeních Sl'uku v Egyptě, Káhira, 23. 3. 1957, s. 6.

³⁰⁹ AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 1, č. 0962/58/Kr/MI., Ústřední hudba čs. armády – zpráva o zájezdu do SAR, Káhira, 18. 12. 1958, s. 1 – 4.

³¹⁰ Cit. AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 1, Uvítací projev Ústřední hudbě čs. armády, přednesený brigádyrem Mohamedem El Said Abdel Rahmanem..., nedatováno.

³¹¹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č.j. 428/55-AK, Věc. Řádná politická zpráva za květen 1955, Káhira, 8. 6. 1955, s. 8.

daleko více k propagaci ČSR v těchto zemích než mnohé jiné akce, neboť mohou obsáhnout široký okruh obyvatel (desetitisícové návštěvy na zápasech našich fotbalistů v Egyptě, Sýrii, Súdánu atd.)³¹² a dbal na jejich uskutečňování. Naopak ČSTV se k nim stavěl spíše negativně, což bylo dle názoru MZV způsobeno menším finančním efektem, než v případě zájezdů do západních zemí. Současně bylo k roku 1958 konstatováno, že se dosavadní sportovní styky omezily na příležitostné akce a s jejich plánovitým rozvojem ČSTV nepočítá.³¹³

Mezi prvními sportovci ve sledovaném období přijeli do Egypta počátkem února 1955 poněkud nečekaně stolní tenisté Andreadis a Tereba s vedoucím výpravy Matějkou, ačkoliv byl jejich přilet očekáván až v polovině měsíce. Sám sekretář egyptské federace stolního tenisu Amin Abou Heif, který je k návštěvě před dvěma měsíci pozval, vyjádřil překvapení, že jeho pozvání bylo potvrzeno teprve den před příjezdem reprezentantů. I díky vlivu Abou Heifa se nicméně podařilo velmi rychle získat vstupní víza. Zastupitelský úřad ocenil úsilí, které vynaložili členové federace, aby přes všechny nedostatky byli českoslovenští sportovci s pobytem spokojeni.³¹⁴ Dostalo se jim také přijetí v redakci deníku Al-Ahram, což zajistilo publicitu. První utkání se odehrálo 9. února v Ismáíliji, které skončilo vítězstvím československých barev 5:0. Následovala klání v Alexandrii a v Káhiře. Oficiální utkání mezi ČSR a Egyptem se uskutečnilo 12. února. Měl se ho zúčastnit i předseda vlády Násir, ale omluvil se a vyslal za sebe náhradu plk. Hamdiho, který předal pamětní medaile československým reprezentantům i pracovníkům zastupitelského úřadu. Výsledek byl opět 5:0. Na počest reprezentantů se konalo několik společenských setkání. Andreadisovi bylo dokonce několikrát nabídnuto místo trenéra egyptských hráčů. Tisk se o zápasech vyjadřoval pochvalně a zastupitelský úřad jej hodnotil kladně, postěžoval si však na neochotu hráčů odehrát poslední pátý zápas, což se stalo až díky domluvě Matějky.³¹⁵

Na druhé straně do ČSR ve stejném roce poprvé zavítali egyptští cyklisté, aby se zúčastnili Závodu míru. Na pozvání pořadajícího výboru je doprovázel novinář Kamal Naguib z listu Al Ahram, který o dění denně informoval a zajistil tak značnou publicitu.³¹⁶ Naopak českoslovenští cyklisté odjeli do Egypta na každoročně pořádaný závod Luxor – Káhira.

³¹² Cit. AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 2, č. 013.645, Věc: Účast čs. tenistů na turnaji v Egyptě, 25. 3. 1958, s. 2.

³¹³ Tamtéž, s. 2.

³¹⁴ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č.j. 113/55-F., Věc: Mimořádná zpráva o zájezdu tabletenistů do Egypta, Káhira, 4. 3. 1955, s. 1 – 6.

³¹⁵ Tamtéž, s. 1-6.

³¹⁶ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. j. 1152/55-F., Věc: Egyptský tisk o Závodu míru 1955, Káhira, 23. 5.1955.

Egyptský tisk od nich jakožto od loňských vítězů závodu Praha – Berlín – Varšava hodně očekával. Z úsporných důvodů vyslal Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport (SVTVS) pouze 4 závodníky, trenéra a vedoucího, zatímco jiné země vyslaly početnější delegace, například Bulharsko celkem 11 osob včetně dvou kameramanů. Nedostatečné stravování a nezkušenost československých závodníků s místním prostředím ve srovnání s ostatními týmy se odrazilo na horším výsledku. Závodník Veselý se umístil celkově pátý. Při předávání upomínkových předmětů byl československý tým údajně odměněn větším potleskem a voláním nežli vítěz. Zastupitelský úřad si přesto povzdechl: „Oč větší popularitu mohlo získat Československo v celém Egyptě, kdyby zájezdu byla věnována větší pozornost ze strany SVTVS.“³¹⁷

Velký význam měla cesta fotbalového klubu Dukla³¹⁸ do Egypta jen několik týdnů po skončení druhé arabsko-izraelské války. Přijela 28. prosince 1956 na pozvání egyptského klubu Zamalek a odcestovala 10. ledna 1957. Jako první zahraniční tým, který dorazil po nedávných bojích, si vysloužil značnou pozornost místního tisku (o čemž údajně svědčí na 160 článků a reportáží z utkání) i nejvyšších míst. Přispělo k tomu i rozhodnutí týmu věnovat výtěžek ze zápasů ve výši 1000 Leg obyvatelům boji poškozeného Port Saidu. Prvnímu zápasu přihlížel v zastoupení prezidenta ministr dopravy a také ministr obchodu. Celkem Dukla odehrála pět přátelských zápasů, před vyprodanými stadiony. Předseda klubu Zamalek uspořádal na počest hostů slavnostní večeři a 9. ledna celý tým navštívil prezidenta Násira, při níž Karpíšek předal šek na zmíněnou částku 1000 Leg pro obyvatele z Port Saidu. Karpíšek navrhl, aby bylo hráčům za jejich chování vysloveno zvláštní poděkování.³¹⁹ Již během léta klub Zamalek návštěvu oplatil a odehrál několik zápasů v Praze a krajských městech, i když jeho vystoupení bylo hodnoceno jako „slabší úrovně“.³²⁰

Na sklonku roku 1957 přijelo do Egypta k odehrání přátelských zápasů československé národní fotbalové družstvo. Pozvala jej za velmi výhodných podmínek egyptská fotbalová federace. Nejprve se uskutečnil 13. prosince zápas ČSR – Egypt,

³¹⁷ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. 328/56-F., Zpráva o zájezdu čs. cyklistů do Egypta, Káhira, 10. 2. 1956, s. 1 – 2.

³¹⁸ Na přání egyptské strany vystupoval v Egyptě pod svým starším názvem ÚDA.

³¹⁹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. 150/57-F., Věc: Zpráva o zájezdu Dukly do Egypta, Káhira, 12. 1. 1957, s. 1 – 3. Přestože mužstvo k zápasu nastoupilo krátce po svém příjezdu z Bruselu, vyhrálo nad mužstvem Národního klubu a železničářů 3:1. Zápas v Alexandrii 30. 12. proti vybranému mužstvu Alexandrie skončil 1:1. V zápase 4. 1. proti vybranému mužstvu Zamalku a Arsenalu vyhrála Dukla 5:1. Zápas 6. 1. skončil porážkou Dukly 2:3 od týmu Zamalku a pohraniční stráže. V posledním zápase proti týmu Národního klubu, kterému přihlížel min. zdravotnictví N.Taraf, byl výsledek 0:0.

³²⁰ AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 2, č. 023/58, Řádná politická zpráva za II. pololetí 1957, Káhira, 3. 1. 1958, s. 26-27.

následovala utkání Praha – Alexandrie a Praha – Káhira. Zájezd přinesl úspěch po stránce sportovní, hospodářské i politické a současně zajistil značný výnos pro egyptskou federaci. O významu zájezdu vypovídá i účast devíti ministrů či guvernéra Káhiry při zápase ČSR – Egypt. Na slavnostním banketu po jeho skončení generál Abd El Azíz Moustafa pronesl projev, kde se zmínil o tom, že „...ČSR je jedním z nejvěrnějších přátel, jak na poli sportovním, kulturním a zejména politickém...“ „Dnešní zápas byl jedním z nejlepších, které kdy Egypt spatřil. Chceme se blížit Vašemu umění... Ale nejen ve sportu. Egypt se chce od Vás a u Vás v ČSR učit všem oborům.“³²¹ Následovala celá řada dalších společenských podniků. Karpíšek konstatoval, že zájezd byl dobře připraven a nebylo výtek ani proti chování hráčů, naopak hráč Masopust dokonce odmítl odeslat domů dopis a vedení výpravy vystupovalo velmi hospodárně.

Z dalších sportovních styků se uskutečnil například ještě zájezd egyptských boxerů (rohovníků) do ČSR v roce 1956³²² a reciproční návštěva jejich československých protějšků o rok později. Tato však trpěla řadou nedostatků ze strany egyptské rohovnícké federace, která jen několik dní před přiletem žádala o odložení celého pobytu československých boxerů. To však již kvůli zakoupeným letenkám nebylo možné. Přes všechny nedostatky a improvizaci se jevil zájezd jako úspěšný, zápasům přihlíželo 10 – 12 tisíc diváků především z řad vojáků a měl také příznivou odezvu v tisku.³²³ V lednu 1958 odjelo do Egypta také družstvo košíkové³²⁴ a v listopadu představovalo významnou událost utkání Egypta s ČSR v pozemním hokeji, kterému místní tisk věnoval značnou pozornost. Po oba dny v Káhiře sledovalo zápolení 15 tisíc diváků a prezident Násir zaslal hráčům obou zemí osobní dopis. Ve srovnání se zájezdem rohovníků byla tentokrát egyptská strana „bezvadným hostitelem“.³²⁵

³²¹ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. 026/58/Pe/H, Zpráva o zájezdu čs. národního fotbalového mužstva do Egypta, Káhira, 11. 1. 1958, s. 2.

³²² Do ČSR přijelo tehdy namísto 18 pozvaných celkem 26 egyptských boxerů. AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, k. č. 108.903/57, 14. 3. 1957.

³²³ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. j. 1069/57-F, Zpráva o zájezdu čs. rohovníků do Egypta, Káhira, 4. 4. 1957, s. 1 – 4.

³²⁴ AMZV, f. TO-O, kart. č. 10, č. 202/58/Pe/H, Coctail u příležitosti pobytu čs. družstva košíkové, Káhira, 16. 1. 1958.

³²⁵ Naopak Čs. svaz pro tělesnou výchovu a sport o zájezd dle názoru Zú nejevil přílišný zájem, což dokládala skutečnost, že přes několik urgencí došly noty československé hymny až dlouho po skončení zápasů. „Záležitost s notami je zvláště trapná, neboť kapela nacvičovala podle notového záznamu, pořízeného odposlechem pražské rozhlasové stanice, a hymna byla reprodukována nepřesně a pouze její první část.“ Cit. AMZV, TO-T 1955-59, kart. č. 2, č. 0906/58-Pe/P, Zpráva o pobytu čs. pozemních hokejistů v Egyptě, Káhira, 10. 11. 1958, s. 3.

3.3 Vysílání Československého rozhlasu pro Blízký východ

Od roku 1954 sloužil Československu k propagaci bulletin vydávaný zastupitelským úřadem v Káhiře. Zpočátku vycházel v nákladu 3000 kusů a v květnu 1957 dosáhl na 6000 výtisků. Od června 1957 místo něj začal vycházet nový časopis „Československo“ v nákladu 10 000 kusů, který nadále rostl.³²⁶ K rozšíření možností propagace významně přispělo arabské vysílání Československého rozhlasu.

V polovině února 1957 se obrátil Československý rozhlas na ministerstvo zahraničních věcí a sdělil, že mu bylo uloženo, aby v rámci svého zahraničního vysílání zahájil pravidelné relace pro Blízký Východ v arabském jazyce. Z toho důvodu chtěl získat informace od zastupitelských úřadů v dané oblasti ohledně rozšíření radiopřijímačů mezi obyvatelstvem a zajímal se, co lidé nejvíce poslouchají a kdy či na co by se mělo vysílání zaměřit. Zásadní otázkou byl i jazyk vysílání. Současně měly zastupitelské úřady vysílání poslouchat a sdělit případné připomínky.³²⁷ Pokusné vysílání hudby s krátkými komentáři v arabštině bylo zahájeno 1. dubna denně od 17,30 – 18 hodin a 20,30 – 21 hodin na vlnách 31,02 m, 25,36 m, 31,41 m, 31,30 m a 25,59 m. S vysíláním mluvených pořadů se počítalo od 19. dubna.³²⁸

Velvyslanectví v Káhiře k otázkám Československého rozhlasu sdělilo, že poslech rozhlasu má v Egyptě vzestupnou tendenci a hraje větší úlohu než tisk, protože ¾ obyvatel je negramotných. A mimo větší města představovalo rádio prakticky jediný zdroj informací. Počet radiopřijímačů se odhadoval na půl milionu. Nejvíce poslouchaným pořadem bylo čtení či zpěv z Koránu, následované zpěvem orientálních písní. Teprve poté byly na řadě zprávy, anekdoty a podobně.³²⁹

K nejvýznamnějším zahraničním stanicím patřilo BBB – Kypr, Hlas Ameriky, Indie, Pákistán a rostl i zájem o vysílání sovětské. Velvyslanectví doporučilo vysílat mezi 6. – 7. hodinou ranní, 16,30 – 17,30 a 21,30 – 22,30 hod. Program měl sestávat z čtení Koránu, zpráv, egyptské hudby, politické části (život v ČSR či zprávy se vztahem k afroasijským zemím) a evropské hudby. Jazykem měla být dle zastupitelského úřadu literární arabština s egyptským přízvukem, který je dobře srozumitelný i ostatním arabským zemím.³³⁰

³²⁶ AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 2, č. 0979/57, Mimořádná zpráva o propagaci v Egyptě, Káhira, 22. 11. 1957, s. 2.

³²⁷ AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 2, zn. ZV/Šv/Ch, Praha, 11. 2. 1957.

³²⁸ AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 2, č. 112.232/57, věc: Arabské vysílání čs. rozhlasu, 8. 4. 1957.

³²⁹ AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 2, č. j. 0301/57 Str./Šel., Arabské vysílání pro země BSV, Káhira, 11. 4. 1957, s. 1-2.

³³⁰ Tamtéž, s. 1-2.

O úspěchu vysílání vypovídají četné pochvalné dopisy, které dorazily Československu během dubna a května z různých arabských zemí, ale i třeba z Francie a NDR. Posluchač z Iráku například napsal: „Děkuji Vám, že jsem mohl slyšet Vaše pražské vysílání a prosím, je-li to možné, abyste prodloužili dobu vysílání. Slyšeli jsme dobře Vaše vysílání a byli jsme překvapeni Vaší krásnou řečí.“³³¹

³³¹ AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 2, Dopis č. 8, 29. 4. 1957.

3.4 Československý egyptologický ústav

Otázku založení ústavu zmínila československá kulturní delegace v Egyptě vedená Adolfem Hoffmeisterem již v roce 1956. Ministr školství a výchovy Kamál ad-Dín Husajn se vyjádřil souhlasně.³³² Navíc Zbyněk Žába jako člen delegace jednal také s egyptskými egyptology o možnostech spolupráce. Po svém návratu navrhl Ministerstvu školství a kultury začlenit zřízení stálého pracoviště do kulturní dohody, což ale nemělo větší ohlas.³³³

Kladně zapůsobila druhá arabsko-izraelská válka, po níž byly zastaveny vykopávky francouzských a anglických archeologů. Věc byla na ministerstvu znovu projednávána a návrh podpořil i rektor Karlovy univerzity. Řešilo se zaměření ústavu či otázky pronájmu budovy a platby členům expedice. Aby byl blíže jednáním na egyptské straně a pomohl je urychlit, začal Zbyněk Žába v Egyptě vyučovat český jazyk.³³⁴

Československý egyptologický ústav Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, který vznikl přeměnou dosavadního Egyptologického semináře,³³⁵ nakonec zahájil činnost 1. října 1958 a v jeho čele ve funkci ředitele stanul zasloužilý egyptolog František Lexa. Podnětem pro tuto změnu se stala akce UNESCO na záchranu památek Núbie před napuštěním Asuánské přehrad, které se českoslovenští egyptologové zúčastnili. Velkou zásluhu na vytvoření ústavu si mohl připsat Lexův žák Žába. Káhirska pobočka ústavu byla otevřena zanedlouho v květnu 1959. Ústav obdržel koncesi na významné naleziště v Abúsíru, které měli původně získat Britové.³³⁶

Vznik ústavu představoval klíčový okamžik kulturních vztahů a posunul Československo, respektive dnešní Českou republiku, mezi světovou špičku v egyptologii, o čemž svědčí pokračující významné objevy staroegyptských památek.

³³² P. ZÍDEK - K. SIEBER, *Československo a Blízký východ...*, s. 65.

³³³ *Vznik Československého egyptologického ústavu – web.doc. - zalozeni_ustavu.pdf* [25. 6. 2014]. Dostupné na WWW: <http://egyptologie.ff.cuni.cz/pdf/zalozeni_ustavu.pdf>.

³³⁴ Tamtéž.

³³⁵ Srov. L. BAREŠ – R. VESELÝ – E. GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, s. 683.

³³⁶ Srov. P. ZÍDEK - K. SIEBER, *Československo a Blízký východ...*, s. 65-66.

4 Hospodářské vztahy

4.1 Hospodářská situace v Egyptě po roce 1945

Po druhé světové válce hrál nadále stěžejní roli v tamní ekonomice agrární sektor, který zaměstnával tři čtvrtiny obyvatelstva. Podíl zemědělských produktů na celkovém objemu vývozu činil více než 90%, z čehož 80% připadalo na bavlnu. Ve světové produkci dlouhovláknitých druhů bavlny tvořily egyptské dodávky až 65%.³³⁷ V pěstovaných odrůdách bavlny převládal Karnak, Menoufi, Ashmouni či Giza. K dalším plodinám patřila například pšenice, kukuřice, rýže, luštěniny, cibule, cukrová třtina, ovoce.

Technologická úroveň zemědělství však zůstávala nízká, zaostávalo využití mechanizace a umělých hnojiv. Většina velkých pozemkových vlastníků se o svoji půdu příliš nestarala. Problém pak představoval také nadbytek pracovních sil a jejich nízká kvalifikovanost. Rychlý přírůstek obyvatelstva i nedostatek vhodné půdy k obdělávání vedl ke značnému počtu bezzemků, jejichž počet se odhadoval na 1,5 milionu.³³⁸

Život drobných zemědělců, nazývaných feláhové byl nelehký. Mnozí z nich hospodařili na malém pozemku, který si pronajali od bohatých pozemkových magnátů. Za to museli odvádět velkostatkářům velkou část své úrody. „Běžný kontrakt vypadal takto: po sklizni dostal statkář celou úrodu bavlny a polovinu obilí, kukuřice zůstala rolníkovi a jeho dobytku.“³³⁹ Zisky z pronájmu nebyly investovány do dalšího rozvoje produkce, nýbrž se rozplynuly na krytí zábavy latifundistů a v nákupech luxusního zboží.³⁴⁰

Skutečností, že je tento stav nadále neudržitelný, si byly vědomy i vojenské špičky, které se k moci dostaly po červencové revoluci v roce 1952. Proto jen o pár týdnů později došlo na řešení komplikované situace formou pozemkové reformy neboli zákona o výkupu a rozdělení statkářské půdy nad 200 feddánů, tj. asi 80 ha, ze dne 9. září 1952.³⁴¹ Za vyvlastněný majetek byla stanovena finanční náhrada. Vláda tímto způsobem chtěla snížit rostoucí napětí a nespokojenost, stejně jako zvýšit hospodářskou produkci a uvolnit peníze pro průmysl. Reforma zvětšila vrstvu drobných a středních vlastníků a vládní představitelé si

³³⁷ NA ČR, f. KSČ-ÚV-02/2, sv. 134, arch. j. 174, bod 4, č. 10811, Egypt, Příloha č. IV a, 22. 3. 1957.

³³⁸ K. DURMAN, *Blízký východ...*, s. 318 – 319. Srov. K. R. SORBY, *Egyptská revoluce 1952*, s. 25- 26.

³³⁹ K. DURMAN, *Blízký východ...*, s. 319.

³⁴⁰ K. R. SORBY, *Egyptská revoluce 1952*, s. 26.

³⁴¹ K. DURMAN, *Blízký východ...*, s. 319 – 321.

od ní slibovali politický kapitál.³⁴² Životní úroveň zejména na venkově však přesto zůstávala i v následujících letech nízká i vlivem poklesu světových cen zemědělských produktů.³⁴³

Nový režim usiloval rovněž o industrializaci země. Tehdejší průmyslový sektor byl rozvinut jen v malé míře a navíc se potýkal s řadou problémů, například s nedostatečnou palivovou a surovinovou základnou, vysokými výrobními náklady, nízkou technologickou úrovní a rozdrobeností výroby.³⁴⁴ Textilní a potravinářské závody nestačily krýt domácí spotřebu.³⁴⁵ Většinu průmyslových výrobků stejně jako některé zemědělské plodiny tak bylo nutné dovážet.

Navzdory problémům však význam průmyslu pro egyptské hospodářství vzrůstal a nových výrobních podniků začalo přibývat. Díky pomoci zahraničních odborníků, včetně specialistů ze zemí Východního bloku, se podařilo objevit také nová ložiska nerostných surovin. Jednalo se o železnou rudu, hliník, fosfáty, chrom, ropu a další.³⁴⁶

4.2 Hospodářské styky

Egypt pro Československo představoval významného obchodního partnera již v meziválečné době a československé výrobky si na místním trhu vydobily velmi dobré jméno. Složení československého exportu bylo poměrně pestré. Do Egypta se počátkem padesátých let vyváželo zboží lehkého a středně těžkého průmyslu, zejména cukr, žezivo, papír a dále textil, sklo, keramika, bižuterie, automobily či obráběcí stroje.³⁴⁷ O propagaci na egyptském trhu obchodní přídělenec konstatoval již počátkem roku 1948: „Nejlepší propagace průmyslu jest bezvadně splněná objednávka. Nejlepší propagace obchodu jest rychlá a přesná odpověď na obchodní dopis. Bylo by dobře, kdyby československé firmy věnovaly těmto dvou způsobům propagace, které se nedají nahraditi ani nejlepší brožurou, větší pozornost nežli dosud.“³⁴⁸

³⁴² K. DURMAN, *Blízký východ...*, s. 361.

³⁴³ AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 3, č. 082/59-Ma, Řádná hospodářská zpráva za r. 1958, Káhira, 23. 3. 1959, s. 16 – 17.

³⁴⁴ NA ČR, f. KSČ-ÚV-02/2, sv. 134, arch. j. 174, bod 4, č. 10811, Egypt, Příloha č. IV a, 22. 3. 1957, s. 1-2.

³⁴⁵ Radomír MACEK a kol., *EAR. Egyptská arabská republika*, Praha: Institut zahraničního obchodu/ČTK-Pressfoto, 1981, s. 135.

³⁴⁶ AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 3, č. 082/59-Ma, Řádná hospodářská zpráva za r. 1958, Káhira, 23. 3. 1959, s. 15- 16.

³⁴⁷ AMZV, f. TO-O, kart. č. 5, č. 118.964/53/AO4, Věc: Egypt, Libanon a Sýrie – Zpráva o obchodních stycích s ČSR, 16. 5. 1953.

³⁴⁸ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č.j. VI/78/48, Zpráva čs. obchodního přídělenec v Káhiře o 4. čtvrtletí roku 1947, Káhira, 12.1.1948, s. 18.

Na druhé straně hlavní exportní produkt, o který měla Praha vždy největší zájem, představovala v první řadě kvalitní dlouhoválná bavlna, zvláště její odrůda Karnak. Tu nezbytně potřeboval československý textilní průmysl pro výrobu jemných popelínů, ale také pro tvorbu kordové příze do pneumatik.³⁴⁹ V roce 1947 poskytla Káhira Praze na nákup bavlny úvěr ve výši milionu egyptských liber.³⁵⁰ Egypt mohl dále nabídnout ještě rýži, cibuli či fosfáty.

Úřadem, který na československé straně zastřešoval výměnu zboží s cizinou, bylo ministerstvo zahraničního obchodu. Samotný vývoz surovin a výrobků však zajišťovaly podniky zahraničního obchodu neboli PZO, což byly monopolní organizace. K nejznámějším patřil například Centrotex (textilní a oděvní průmysl), Kovo (přesné strojírenství), Ligna (dřevo), Artia (kulturní statky), Keramika, Koospol, Motokov či Skloexport. Mnohé z nich vyslaly do Egypta svého delegáta, případně zde měly své obchodní zastoupení z řad místních obyvatel, což odpovídalo ujednání obsaženému v důvěrném protokolu k obchodní dohodě z roku 1951.³⁵¹ Neocenitelnou úlohu také plnilo obchodní oddělení při zastupitelském úřadu v Káhiře, které sledovalo ekonomickou situaci, ceny, produkci a informovalo o možných zakázkách pro československé firmy i o jejich konkurenci.

Hospodářské vztahy poprvé smluvně ošetřila v roce 1930 „dohoda o úpravě obchodních styků mezi republikou Československou a Egyptem“ uzavřená pouze formou výměny nót o nejvyšších výhodách. Uveřejněna byla ve Sbírce zákonů a nařízení jako vládní vyhláška č. 25 ze 17. března 1930.³⁵² Další úpravu přinesla až obchodní a platební dohoda uzavřená 24. října 1951. Jednání inicioval Egypt, který uzavíral podobné dohody i s dalšími lidově-demokratickými zeměmi (Polsko, Maďarsko, Bulharsko) ve snaze vymanit se z britského vlivu, jak se domnívaly československé úřady. Praze však vyhovoval dosavadní stav, nicméně nakonec na možnost uzavření dohody změnila názor: „jelikož je nutno si pojistit nákup bavlny, jakož i zajistit se proti možnému zavedení dovozního režimu v Egyptě.“³⁵³ Podepsaná dohoda byla bezkontingentní a zajistila Praze mezní úvěr ve výši

³⁴⁹ AMZV, f. TO-O, kart. č. 7, č. 114311, Věc: Zpráva o poměru mezi ČSR a Egyptem, 3. 5. 1949.

³⁵⁰ AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. VI/78/48, Zpráva čs. obchodního přidělence v Káhiře, Káhira, 12. 1. 1948, s. 10.

³⁵¹ V důvěrném protokolu k dohodě, který mimo jiné upravoval kurz egyptské libry ke zlatu, se ČSR zavázalo, že bude preferovat egyptské státní příslušníky při jmenování obchodních zástupců v Egyptě. AMZV, f. TO-O, kart. č. 9, k č.j. V/4-3302/96/1951-dův., Věc: Egypt – důvodová zpráva k obchodní a platební dohodě, Praha, 24. 11. 1951.

³⁵² P2266683 AMZV, f. TO-O, kart. č. 8, č. 32.970/IV-6/46, Věc: Egypt – platnost proz. obch. dohody z r. 1930 s ČSR, 27. 2. 1946.

³⁵³ Cit. AMZV, f. TO-O, kart. č. 9, č. 128.717/51-A/IV-5, Věc: Návrh vládního usnesení ve věci zahájení obchodně-politických jednání s Egyptem, Praha, 9. 7. 1951.

1 milionů egyptských liber.³⁵⁴ Její součástí byl také důvěrný protokol, dle kterého mělo Československo dodat Egyptu zbraně a munici za 6 milionů egyptských liber, k čemuž ale nedošlo.³⁵⁵ Platnost dohody stanovená na jeden rok se následně automaticky prodlužovala.

Nejpozději v polovině roku 1954 se ukázala potřeba změnit těžiště československého vývozu do Egypta, které dosud spočívalo převážně v cukru, řezivu a papíru. Jejich dodávky však měly v následujících letech klesat, „a sice u řeziva s ohledem na šetření našich lesů a u cukru s ohledem na zvyšování vlastní výroby cukru v Egyptě a konkurenci“.³⁵⁶ Hlavní pozornost se proto přenesla na výrobky strojírenského průmyslu a investiční celky (zařízení továren). Egypt, který procházel industrializací, skýtal pro tento typ zboží široké možnosti.

Za těchto okolností vykrytalizovala u československých úřadů myšlenka na uzavření dlouhodobé obchodní dohody. Záměr byl v září tlumočen vyslanci Dahabovi, který při rozhovoru poukázal na to, že by se Československo mělo zabývat důkladným prošetřením egyptského trhu a také uvedl, že výrobky, které se na místním trhu objeví, se dostanou do středu pozornosti ostatních arabských zemí. Doporučil předložit návrh Káhiře na rozšíření obchodních styků a přislíbil ve všem podporu.³⁵⁷ K průzkumu možností pro československý export přímo na místě odjela do Egypta v listopadu 1954 prodejně-technická komise v čele s generálním ředitelem společnosti Kovo.³⁵⁸

Jak již bylo výše zmíněno, k uzavření dlouhodobé obchodní dohody spolu s novou platební a obchodní dohodou nakonec došlo v létě roku 1955. Představovaly dosud největší úpravu hospodářských vztahů. Motivací pro jejich uzavření byla na československé straně kromě úsilí o zajištění zvýšeného odbytu investičních celků také snaha o získání zakázek mimo veřejné soutěže, takzvané adjudikace, a dosažení vyrovnané bilance zahraničního obchodu, jelikož dovoz z Egypta dosud každoročně převyšoval vývoz. Dlouhodobá obchodní dohoda měla zaručit na jedné straně sjednání kontraktů na výrobky a strojní zařízení v předem určené výši a na druhé straně odběr bavlny v protihodnotě. Pro první rok byla výše odběru stanovena na 2,5 milionu Leg, pro druhý rok na 3 miliony Leg a pro poslední rok dohody na

³⁵⁴ AMZV, f. TO-O, kart. č. 9, č. 149.185/51-A/IV-5, Věc: Obchodní a platební dohoda mezi Československou republikou a Egyptským královstvím, 26. 11. 1951.

³⁵⁵ P. ZÍDEK - K. SIEBER, *Československo a Blízký východ...*, s. 53.

³⁵⁶ Cit. AMZV, f. TO-T 1945-54, č. 412.993/54, Věc: Zpráva o československo-egyptských hospodářských stycích, 10. 6. 1954, s. 5-6.

³⁵⁷ AMZV, f. TO-T 1945-54, k č. 417.394/54/AO/2, Záznam o rozmluvě s eg. vyslancem, 4. 9. 1954.

³⁵⁸ AMZV, f. TO-O, kart. č. 11, č. 2675/54/ZP, Věc: Řádná politická zpráva za říjen 1954, Káhira, 26. 11. 1954, s. 15.

3,5 milionu Leg.³⁵⁹ Zatímco první rok dohody se podařil zakázkově zcela naplnit, v dalších letech už to bylo obtížnější. K nedostatkům v obchodní patřilo: neplnění částek, přijatých egyptskou stranou pro odběr československých výrobků či „nepříznivý vývoj v cenových otázkách, způsobený poskytováním bonifikací na některé kapitalistické měny ať oficiálně nebo na černém trhu a konečně nutností poskytovat úvěry delší 1 roku, čímž zaniká možnost roční vyrovnané dohody, jak bylo oběma stranami předpokládáno.“³⁶⁰ Přesto byla dlouhodobá obchodní dohoda hodnocena kladně, „neboť se podařilo ve značném měřítku rozšířit vývoz strojírenských výrobků, a v některých případech zajistit zakázky mimo adjudikace.“³⁶¹

Československé úřady si od rozvíjení obchodních styků dle zásady vzájemného prospěchu a rovnosti smluvních stran slibovaly, že zejména vývozem investičních celků, přispějí k rozvoji egyptského průmyslu „a tím k zmenšení dosavadní závislosti na monopolním kapitálu, který v honbě za nejvyššími zisky má zájem na tom, aby polokoloniální a hospodářsky málo vyvinuté země zůstávaly nadále agrárním přívěskem imperialistických států jako levný zdroj surovin, výhodné odbytiště přebytečného spotřebního zboží a strategická záloha pro útočnou válku“.³⁶²

³⁵⁹ AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 2, č. 0/7.096/58, Věc: jednání o uzavření samostatné dohody o rozšířené spolupráci mezi ČSR a Egyptem, Praha, 6. 2. 1958, Hospodářsko-politická situace, s. 3.

³⁶⁰ Tamtéž, s. 3.

³⁶¹ Tamtéž, s. 3 – 4.

³⁶² Cit. AMZV, f. TO-T 1945-54, č. 412.993/54, Věc: Zpráva o československo-egyptských hospodářských stycích, 10. 6. 1954, s. 8 – 9. To samé pak platilo v případě zbrojních dodávek. „Československo vítá a podporuje snahy těchto zemí vymanit se z vlivu imperialistických mocností. Speciální dodávky do těchto zemí mohou přispět k navázání těsnějších vztahů mezi nimi a zeměmi socialistického tábora a posílit politicky i ekonomicky vliv našeho tábora v hospodářsky málo vyvinutých zemích. Cit. VÚA, f. MNO-GŠ/SMP 1956, kart. č. 522, sig. 26/7/7/198, in. č. 2954, Usnesení schůze politického byra ÚV KSČ ze dne 4. 6. 1956, k bodu 27) Vývoz speciálního materiálu do kapitalistických států.

Tabulka: Československý obchod s Egyptem (v mil. Kčs)³⁶³

Rok	Dovoz	Vývoz
1950	86,8	53,3
1953	80,4	67,5
1954	131,5	60,6
1955	150,5	83,3
1956	241,0	84,0
1957	199,3	199,4
1958	228,0	233,6

Uvedená tabulka ilustruje rozvoj hospodářských vztahů. Československý vývoz do Egypta se přes určitý pokles v roce 1954 zvyšoval. K velkému nárůstu o 138% v roce 1957 ve srovnání s rokem předchozím napomohly nejen uzavřené kontrakty na investiční celky, ale také přerušení hospodářských styků Egypta s Velkou Británií a Francií či nedostatek některých západoevropských deviz. Vývoz v té době tvořily již převážně stroje a strojírenské výrobky následované řezivem, papírem a spotřebním zbožím. Naopak složení dovozu zůstávalo víceméně stejné. Tvořila jej především bavlna, olejnatá semena, rýže, ovoce a fosfáty.³⁶⁴

³⁶³ R. MACEK a kol., *EAR...*, s. 265. Údaje k roku 1958 použity z AMZV, f. Politické zprávy, kart. č. 3, č. j. 082/59 – Ma, Řádná hospodářská zpráva za r. 1958, Káhira, 23. 3. 1959, s. 114.

³⁶⁴ AMZV, f. TO-T 1955-59, kart. č. 2, č. j. 0/7.096/58, Věc: jednání o uzavření samostatné dohody o rozšířené hospodářské spolupráci mezi ČSR a Egyptem, Praha, 6. 2. 1958, Hospodářsko-politická situace, s. 2.

5 ZÁVĚR

Tato práce si vytkla za cíl přispět ke zmapování vývoje politických, hospodářských a kulturních vztahů Československa s Egyptem a pokusit se zodpovědět na v úvodu položené otázky na základě uvedených poznatků. Dá se konstatovat, že mezistátní vztahy prošly značným vývojem od téměř nulových kontaktů s výjimkou obchodní výměny na začátku sledovaného období až po vřelé projevy přátelství a zvyšující se počet návštěv různých delegací. Přesto si však Egyptané zachovávali jistý odstup s poukazem na politiku pozitivní neutrality, která jim umožňovala manévrovat mezi Východem a Západem.

Politické vztahy počátkem 50. let byly ovlivněny obavou egyptských úřadů z komunismu a jejich nelibostí nad československou podporou vzniku státu Izrael. Červencový převrat, který československé úřady vnímaly s obavou z amerického vlivu, neměl na vzájemné vztahy hlubší dopad a negativně neovlivnil ani obchodní výměnu.

Mírné oživení přinesla až egyptská žádost o udělení agrément pro vyslance na podzim 1952, jemuž československá strana, po potížích s uznáním jmenovacích listin obsahujících titul král Egypta a Súdánu, vyhověla. Příznivé znamení představovalo také udělení povolení egyptské administrativy ke konání první výstavy československého průmyslu v Káhiře v roce následujícím.

Odradem lepších vztahů se zdála být cesta delegace vedená generálem Hasanem Ragabem v roce 1953, která se zajímala o rozšíření druhů dováženého zboží z ČSR do Egypta a o možný dovoz zbrojního materiálu. Rozčarování však následně československé straně přinesl zamítavý postoj egyptských úřadů k vyslání obchodní delegace do Egypta s tím, že není vhodná doba.

Nesporné zlepšení vztahů tak znamenal až příjezd československého tituláře Arnošta Karpíška do Káhiry na podzim 1954. Milníkem se však dle mého názoru stal rok 1955. Nejprve došlo v červenci na uzavření obchodní, platební a zejména dlouhodobé obchodní dohody, která ovlivnila zahraniční obchod na další tři roky. O československém úspěchu svědčí to, že v případě dlouhodobé obchodní dohody šlo o první dokument tohoto typu, který Egypt podepsal s jiným státem.

V té době se již také vedla jednání za účasti Sovětů, která vyústila v uzavření přelomové dohody o československo-sovětských dodávkách zbraní Egyptu, což se vzápětí odrazilo na prohloubení přátelských vztahů jak na poli politickém, tak i kulturním

a hospodářském. Spolu se zbraněmi do Egypta začali proudit také vojenští instruktoři, kteří měli za úkol naučit Egyptany zacházet s novou bojovou technikou. Egyptští důstojníci současně začali studovat na Vojenské technické akademii Antonína Zápotockého v Brně, čímž Československo významně ovlivnilo egyptské vojenské školství. Zároveň však uzavření zbrojní dohody přispělo k růstu napětí na Blízkém východě.

Nové ovzduší v mezistátních vztazích se projevilo vzájemným povýšením diplomatického zastoupení na úroveň velvyslanectví. Začalo také přibývat návštěv jednotlivých ministrů, kteří často přijížděli za obchodním jednáním. Nepřekvapí proto, že po egyptském znárodnění Společnosti Suezského průplavu a během druhé arabsko-izraelské války Praha po celou dobu vyjadřovala Káhiře plnou podporu a je málo známou skutečností, že dokonce neúspěšně usilovala o vyslání vojenského praporu do mírových jednotek OSN, které měly dohlížet na klid v oblasti. Poměrně dramatickou epizodou pak byla evakuace československých občanů během konfliktu zpět do vlasti.

Příznivý vývoj pokračoval i v roce 1957, kdy došlo k podpisu Dohody o vědecké a technické spolupráci, která kladla důraz na výměnu expertů a poskytnutí odborné praxe. Ještě důležitější však byla Dohoda o kulturní spolupráci, která poprvé postavila kulturní vztahy na právní rámec. Ačkoliv po vypuštění odstavce o vytvoření každoročních plánů kulturních akcí měla převážně deklarativní charakter.

Na vytvoření Sjednocené arabské republiky v únoru 1958 reagovala Praha uznáním nového státu hned v den jeho vyhlášení, které se uskutečnilo po tamním referendu. Současně s tím došlo k nahrazení dosavadního československého vyslanectví v Sýrii generálním konzulátem. Významný politický a ekonomický přínos představovalo zprovoznění letecké linky ČSA Praha - Káhira, na kterou byla nasazena moderní proudová letadla TU-104.

Velkou pozornost pak československé úřady věnovaly říjnové státní návštěvě viceprezidenta SAR Ámira. Násirův útočný projev proti syrským komunistům sice vzbudil obavy Prahy, ale byl omluven jako reakce na vnitropolitické problémy. K určitému ochlazení ve vztazích pak došlo až v následujícím roce.

Obchod zůstával po celé období těžištěm vzájemných vztahů. O záležitostech obchodní výměny jednaly se svými protějšky prakticky všechny zmíněné vládní delegace. Co se složení zahraničního obchodu týče, v československém exportu do Egypta hrály do první poloviny 50. let hlavní úlohu především cukr, žezivo a papír. Zvýšení jejich vývozu však narazilo na své limity. Současně s tím vedla snaha československých úřadů o dosažení vyrovnané obchodní bilance k většímu důrazu na vývoz investičních celků, čemuž napomohlo

uzavření dlouhodobé obchodní dohody. Šlo o první dokument tohoto druhu, který Egypt uzavřel s jiným státem. Složení egyptského vývozu do Československa zůstávalo po celé období prakticky stejné. Prim měla bavlna následovaná rýží, fosfáty a ovocem.

S iniciativou na oživení kulturních styků po oficiální linii přišel egyptský vyslanec v Praze Mohamed Abdel Moneim Mohamed, když v červnu 1953 požádal československou stranu o vypracování návrhu v této věci. Praha si od rozvoje kulturních styků slibovala upevnění celkových vztahů a dobrou propagaci Československa a jeho výrobků. Účinným v tomto směru byl bulletin vydávaný zastupitelským úřadem v Káhiře posílený roku 1957 o arabské vysílání Československého rozhlasu. Výsledky zájezdů sportovních a hudebních těles kolísaly od velkého úspěchu, kdy vystoupení navštívily tisíce diváků, až po fiasko zaviněné špatnou organizací a nezájmem příslušných egyptských úřadů. Na druhé straně došlo k neuskutečnění několika sportovních akcí vlivem nechuti či nezájmu československých sportovních organizací SVTVS a ČSTV. Ze sportu se největšímu ohlasu v Egyptě těšila především fotbalová utkání. Velký propagační význam mělo předání peněz od klubu Dukla respektive ÚDA obyvatelům Port Saidu.

Na závěr lze říci, že uvedené období bylo přelomem ve vzájemných vztazích a ovlivnilo je po zbytek násirovského období, kdy Egypt udržoval s Československem dobré vztahy. Na poli kultury je pak odkaz padesátých let patrný dodnes, což dokládá stále platná Dohoda o kulturní spolupráci či existence Českého egyptologického ústavu.

V problematice československo-egyptských vztahů však dosud zůstává mnoho oblastí, které by si zasloužily podrobnější historické zpracování. Jedná se především o oblast hospodářství a otázku desekvestrace majetku, která se vlekla od skončení druhé světové války, ale také o oblast poměrně bohatých kulturních styků a v ní například problematiku egyptských studentů v Československu.

6 PRAMENY A LITERATURA

6.1 Nevydané prameny

Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR

- fond Teritoriální odbor – obyčejné 1945 – 1959, zn. f. TO-O
- fond Teritoriální odbor – tajné 1945-54, zn. f. TO-T
- fond Teritoriální odbor – tajné 1955-59, zn. f. zn. f. TO-T
- fond Politické zprávy 1945 - 1977
- fond Diplomatický protokol 1945 - 1958
- fond Generální sekretariát 1955-64
- fond Generální sekretariát – tajné 1955-1964
- fond Sekretariát ministra – trezorové spisy 1945 - 63
- fond MO/OMO 1955-65

Národní archiv ČR

- fond Výstřižkový archiv - MZV – VA II
- fond KSČ-Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddělení mezinárodní, zn. f. KSČ-ÚV-100/3
- fond KSČ- Ústřední výbor 1945-1989, Praha-politické byro 1954-1962; zn. f. KSČ-ÚV-02/2

Vojenský historický archiv Praha

- fond MNO-GŠ/SMP 1956.

.

6.2 Vydané prameny

Příručka o navázání diplomatických styků a diplomatickém zastoupení Československa v cizině a cizích zemí v Československu 1918 – 1985, Archivně dokumentační odbor, Federální ministerstvo zahraničních věcí, Praha 1987.

6.3 Periodika

Rudé právo

6.4 Literatura

BAREŠ Ladislav - VESELÝ Rudolf - GOMBÁR Eduard, *Dějiny Egypta*, Praha: NLN, 2009.

DEJMEK, Jindřich, *Diplomacie Československa, I. díl*, Praha: Academia, 2012.

DEJMEK, Jindřich, *Diplomacie Československa, II. díl*, Praha: Academia, 2013.

DURMAN, Karel, *Blízký východ ve světové politice 1918 – 1959*, Praha: Nakladatelství politické literatury, 1966.

DURMAN, Karel, *Popely ještě žhavé. Světová válka a nukleární mír 1938 – 1964, I. díl*, Praha: Karolinum, 2004.

GOMBÁR, Eduard, *Československo a Egypt v letech 1920 – 1970*, in: Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 2, listopad 2009, ročník 17, s. 9–12.

JŮNOVÁ MACKOVÁ, Adéla et al., *Českoslovenští vědci v Orientu, I. díl*, Praha: Scriptorium, 2012.

JŮNOVÁ MACKOVÁ, Adéla, *Journey of Czechoslovak Cultural Delegation to Egypt in 1956. „Cultural Agreement“ between Egypt and the Czechoslovak Republic*. Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni / [Ed.]: Budil, Ivo č. 3, (2011), s. 101-110. Dostupné na WWW: [online]. [30. 6. 2014].

<https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/handle/11025/6367/J%C5%AFnov%C3%A1_Mackov%C3%A1.pdf?sequence=1>.

JŮNOVÁ MACKOVÁ, Adéla et al., "Krásný, báječný, nešťastný Egypt!" Čeští cestovatelé konce 19. a první poloviny 20. století, Praha: Libri, 2009.

KLÍMA, Jan, *Dějiny Afriky. Vývoj kontinentu, regionů, států*, Praha: NLN, 2012.

- LARON, Guy, Cutting the Gordian Knot: The Post-WWII Egyptian Quest for Arms and the 1955 Czechoslovak Arms Deal, CWHIP Working Paper No. 55, Dostupné na WWW: [online]. [25. 6. 2014].
<http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/WP55_WebFinal.pdf>.
- MACEK, Radomír a kol., *EAR. Egyptská arabská republika*, Praha: Institut zahraničního obchodu/ČTK-Pressfoto, 1981.
- MACEK, Zdeněk, Kapitoly z obecných dějin 20. století. Blízký a Střední východ po roce 1945 (1), Plzeň: Západočeská univerzita, 1995.
- PODHORNÝ, Radek, „Starý a nový Egypt“ aneb Příběh téměř zapomenuté výstavy, in: *Pražské egyptologické studie*, VII/2010, s. 77-82.
- SORBY, Karol R., *Arabský východ*, Bratislava: SAP, 2005.
- SORBY, Karol R., *Egyptská revolúcia 1952*, Bratislava: Veda, 1998.
- WANNER, Jan, *Bitva o Suez. Studená válka, druhý arabsko-izraelský konflikt a britsko-francouzská intervence v Egyptě*, Praha: Libri, 2006.
- WANNER, Jan, *Československo-egyptská zbrojní dohoda z roku 1955*, in: *Slovanský přehled*, 1/2002, s. 59 – 77.
- WANNER, Jan, *Egyptská karta v sovětské politice v roce 1956*, in: *Soudobé dějiny*, III/4, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, s. 488-499.
- ZÍDEK, Petr - SIEBER Karel, *Československo a Blízký východ v letech 1948-1989*, Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009.
- ZÍDEK, Petr, *Vývoz zbraní z Československa do zemí třetího světa v letech 1948-1962*, in: *Historie a vojenství*, 3/2002, s. 523-567.

6.5 Elektronické zdroje

30 Oct 1952 – Egypt Agrees To Sudanese Self-government [online]. [25. 6. 2014]. Dostupné na WWW: <<http://trove.nla.gov.au/ndp/del/article/69420136>>.

Předpis č. 49/1958 Sb. - Vyhláška ministra zahraničních věcí o Dohodě o kulturní spolupráci mezi Československou republikou a Egyptskou republikou – Aktuální znění [online]. [25. 6. 2014]. Dostupné na WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-49>>.

Seznam platných dohod mezi ČR a EAR / Velvyslanectví České republiky v Káhiře [online]. [25. 6. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.mzv.cz/cairo/cz/vzajemne_vztahy/bilateralni_dohody_cr_s_egyptem/index.html>.

Vznik Československého egyptologického ústavu – web.doc. - zalozeni_ustavu.pdf [online]. [25. 6. 2014]. Dostupné na WWW: <http://egyptologie.ff.cuni.cz/pdf/zalozeni_ustavu.pdf>.

7 SEZNAM PŘÍLOH

- I. Arnošt Karpíšek s iránským kolegou.
- II. Mohamed Abdel Moneim Mohamed vyslanec, nástupní audience.
- III. Amin Aboul Dahab – vyslanec, nástupní audience.
- IV. Dimitri Rizq Hanna – vyslanec, nástupní audience.
- V. Prezident Nagíb.
- VI. Maršál Ámir v ČSR.

8 PŘÍLOHY

I. Arnošt Karpíšek (vpravo) s iránským kolegou. Zdroj: AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 5.

II. Mohamed Abdel Moneim Mohamed vyslanec, nástupní audience. Zdroj: AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 27.

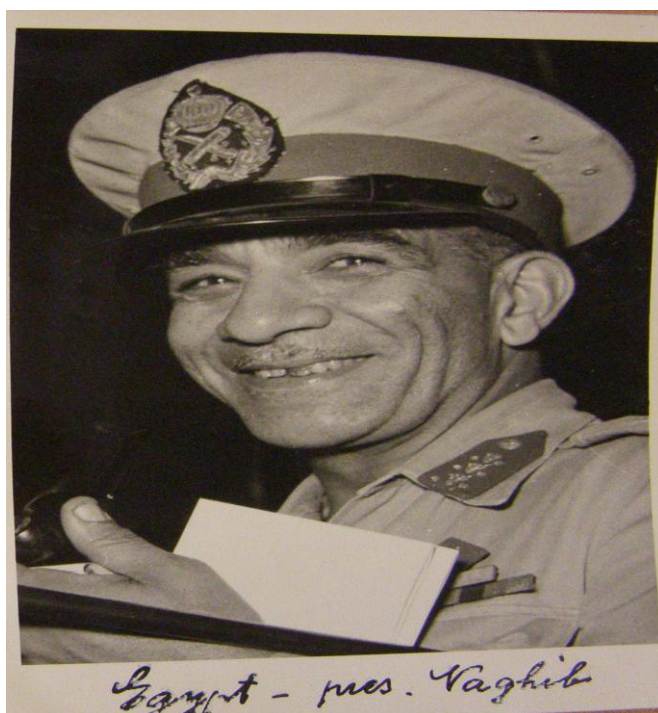
III. Amin Aboul Dahab – vyslanec, nástupní audience. Zdroj: AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 27.

IV. Dimitri Rizq Hanna – vyslanec, nástupní audience. Zdroj: AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 27.

V. Prezident Nagíb. Zdroj: AMZV, f. Diplomatický protokol, kart. č. 27.

VI. Maršál Ámir (vpravo) v ČSR. Zdroj: NA ČR, f. MZV-VA II, kart. č. 1749, Obrana lidu, 18. 10. 1958.

